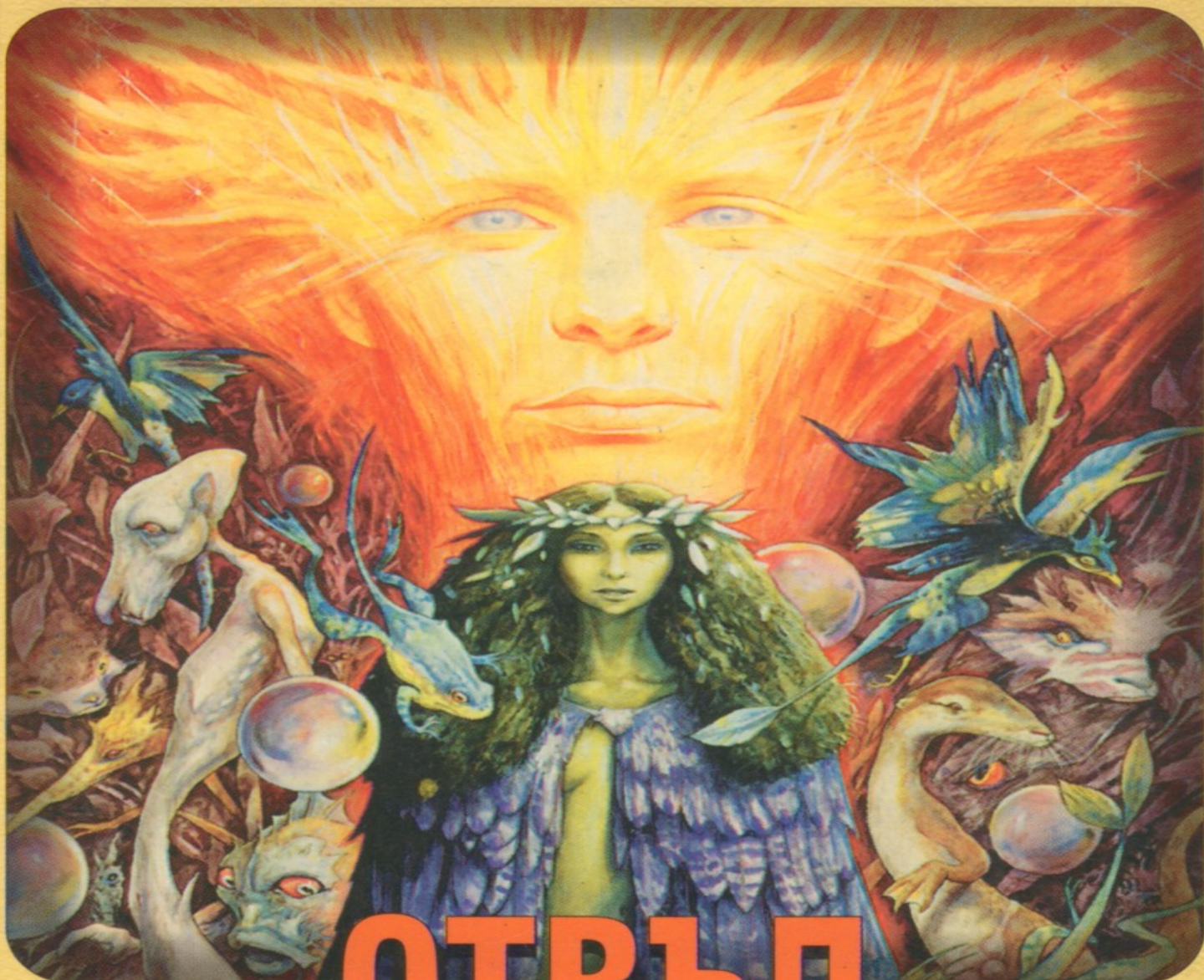

К.С. ЛУИС

**ОТВЪД
БЕЗМЪЛВНАТА
ПЛАНЕТА**

Х Е М У С

КЛАЙВ СТЕЙПЪЛС ЛУИС ОТВЪД БЕЗМЪЛВНАТА ПЛАНЕТА

Превод: Любомир Николов

chitanka.info

НА БРАТ МИ

У. Х. Л.

*Неуморен критик на разказите
за космоса и времето*

ЗАБЕЛЕЖКА

Някои пренебрежителни отзиви спрямо по-ранни произведения от този тип, които се срещат в предстоящите страници, са вмъкнати единствено за драматичен ефект. Авторът би съжалявал, ако някой читател го сметне за толкова глупав, че да не се е наслаждавал на фантазиите на г-н Х. Дж. Уелс, или толкова неблагодарен, че да не изрази дълбоката си признателност към него.

1.

Едва бяха престанали да се ръсят сетните капки на поройния дъжд, когато Пешеходеца натъпка картата в джоба си, намести раницата по-удобно върху морните си рамене и като излезе изпод прикритието на голямото кестеново дърво, прекрачи към средата на пътя. През една пролука в облаците откъм запад се лееха ослепително жълтите лъчи на залеза, но отпред, над хълмовете, небето имаше цвят на тъмен гранит. От всяко дърво, от всяко стръкче трева се стичаха бистри капки, а пътят блестеше като река. Без да губи време в съзерцаване на пейзажа, Пешеходеца незабавно потегли с решителната крачка на опитен пътешественик, който твърде късно е осъзнал, че ще се наложи да върви по-дълго, отколкото е предполагал. И наистина беше така. Нямаше желание да поглежда назад, но ако решише да го стори, би могъл да зърне църковната камбанария на Мъч Надърби, а тази гледка навярно би изтръгнала от устните му проклетие по адрес на негостоприемното хотелче, което бе отказало да го подслони, макар че очевидно пустееше. Нещата се бяха променили от времето на последната му екскурзия из тия места. Вместо добродушния стар собственик, с когото бе разчитал да се срещне, момичето от бюфета на хотелчето спомена за някаква си „госпожа“, а въпросната госпожа явно принадлежеше към оная фанатична порода британски хотелиери, които смятат наемателите за нещо като природно бедствие. Сега му оставаше само надеждата след десеткилометров преход да се добере до Стърк от другата страна на хълмовете. Според картата там трябваше да има странноприемница. Пешеходеца беше достатъчно опитен, за да не храни кой знае какви надежди в това отношение, но просто не виждаше друга възможност за подслон на достъпно разстояние.

Крачеше бързо и упорито, без да се оглежда наоколо, като човек, който чрез някакви интересни размисли се бори срещу скуката на дългия път. На възраст беше някъде около трийсет и пет или четирийсет години, висок, но с поотпуснати рамене и облечен с

типичната немарливост на интелегент сред природата. От пръв поглед човек би могъл да го вземе за лекар или учител, макар че му липсваха светските маниери на единия и неопределената завеяност на другия. Всъщност беше филолог и преподавател в Кембридж. Наричаше се Рансъм.

На тръгване от Надърби се бе надявал да намери подслон за през нощта в някоя гостоприемна ферма още преди да стигне до Стърк. Но местността отсам хълмовете изглеждаше почти необитаема. Дърветата из тоя затънтен край бяха малко, тук-там се мяркаха килнати плетове около бурениясали ниви, засети предимно със зеле и ряпа. Тукашните пущинаци не привличаха туристи като плодородните области южно от Надърби, а хълмовете ги деляха от индустриалните райони отвъд Стърк. С приближаването на вечерта птиците замлъкнаха и настана безмълвие, необичайно дори за глухата английска провинция. Звукът на собствените му крачки по чакълестия път отекваше някак тревожно.

Беше изминал около три километра, когато зърна отпред светлина. Вече се намираше в подножието на хълмовете и наоколо царуваше почти пълен мрак, тъй че за известно време в душата му отново припламна надеждата за гостоприемна ферма, докато се приближи достатъчно, за да различи източника на светлина, който се оказа съвсем малка и доста грозна тухлена къщурка, датираща от миналия век. Когато наближи отворената врата, отвътре изхвъркна някаква жена и едва не се блъсна в него.

— Извинявайте, сър — възкликна тя. — Мислех, че е моят Хари.

Рансъм я запита дали нейде преди Стърк ще се намери място за пренощуване.

— Не, сър — каза жената. — По-близо от Стърк няма къде. Обаче може да ви подслонят в Надърби.

Говореше с жалостив и кротък гласец, сякаш мислите ѝ бяха заети с нещо друго. Рансъм обясни, че вече си е опитал късмета в Надърби.

— Е, тогава просто не знам, сър — отговори жената. — Преди Стърк няма почти никакви къщи, поне не като за вас. Нищо няма, освен „Нагорнището“, където работи моят Хари, пък аз си помислих, че точно оттам идвате, сър, та затуй изскочих, като ви чух, щото си рекох, че сигурно ще да е той. Отдавна трябваше да се е прибрал.

— „Нагорнището“ — повтори Рансъм. — Какво е това? Ферма ли? Няма ли да ме приютят?

— О, не, сър. Нали разбирате, откакто умря мис Алис, там няма никой, освен професора и онзи джентълмен от Лондон. Не разчитайте да ви приютят, сър. Ами че те даже слуги не държат, освен моя Хари да им поддържа печта, ама и него не пускат в къщата.

— Как се казва този професор? — запита Рансъм със смътна надежда.

— Право да си кажа, не знам, сър — отвърна жената. — Другият джентълмен е мистър Девайн, а пък Хари разправя, че онзи с него бил професор. Ама той не ги разбира много тия работи, щото си пада малко слабоумен, та затуй не обичам да се прибира по мръкнало, обаче те обещаха никога да не го задържат след шест вечерта. И защо да го задържат, като си върши работата момчето?

Монотонният глас и ограниченият речников запас на жената не бяха особено подходящи за изразяване на вълнение, но Рансъм стоеше достатъчно близо, за да я усети, че трепери и е готова да се разплаче. Хрумна му, че би трябвало да се обади на загадъчния професор и да го помоли да отпрати момчето вкъщи; а само част от секундата по-късно му хрумна още, че щом веднъж попадне в имението — между хора от своята черга, така да се каже — би било съвсем нормално да приеме една сърдечно предложена нощувка. Не се знае дали мислите му бяха протекли точно така, но внезапно той откри, че смътната идея да отскочи до „Нагорнището“ е придобила твърдостта на категорично решение. Когато сподели това си намерение, жената възкликна:

— Много ви благодаря, сър, камък ми падна от сърцето. Дано не ви затрудни да го изведете пред портата на пътя за насам, преди да си тръгнете. Нали ме разбирате, сър, ако му обърнете гръб, момчето просто ще си остане там — толкова го е страх от професора, че без негова заповед изобщо няма да се прибере.

Рансъм я успокои доколкото можеше, после се сбогува с жената, която го увери, че след пет-шест минути ще зърне „Нагорнището“ вляво от пътя. Сега крачеше бавно и мъчително, защото мускулите му се бяха вдървили от спирането.

Вляво от пътя не се виждаха нито светлини, нито каквото и да било, освен равно поле и някаква тъмна маса, вероятно храсталак или ниска горичка. Стори му се, че минаха доста повече от пет минути,

докато се добра дотам и разбра, че е сгрешил. Мрачният масив се оказа отделен от пътя със солиден жив плет, в който имаше бяла дървена порта; колкото до дърветата, които надвиснаха над него, докато оглеждаше портата, те не бяха началото на горичка, а само залесен пояс и гаснещото небе прозираше през короните им. Вече нямаше съмнение, че това трябва да е входът на „Нагорницето“ и че отвъд дърветата вероятно се спотайват къща и градина. Рансъм се опита да отвори, но портата беше заключена. За момент той постоя нерешително, потиснат от безмълвието и гъстеещия мрак. Чувстваше се изтощен и първата му идея бе да продължи по пътя за Стърк; трябваше обаче да изпълни поетото задължение пред жената. Знаеше, че при добро желание човек би могъл да се провре през живия плет. Не че изпитваше подобно желание. Представяше си колко глупаво би изглеждал, ако налетеше на някой застаряващ чуждак — тъкмо такива хора заключват портите си в селските области — и се опита да му разправи нелепата история за нещастната майка, обляна в истерични сълзи само защото малоумният ѝ потомък бил закъснял с половин час да се прибере от работа. Все пак Рансъм вече бе съвсем наясно, че ще трябва да влезе и тъй като човек не може да се провира през жив плет с товар на гърба, той смъкна раницата и я метна отвъд портата. Точно в този момент му се стори, че допреди миг все още не е бил взел окончателно решение — но сега вече просто се налагаше да проникне в градината, та макар и само за да прибере багажа си. Обзет от гняв към жената и към самия себе си, той застана на четири крака и започна да се промъква през жилавия храсталак.

Операцията се оказа далеч по-трудна, отколкото бе предполагал и минаха няколко мъчителни минути, докато най-сетне се изправи сред влажния сумрак отатък оградата, разтривайки лицето и ръцете си, пострадали от многобройни срещи с тръни и коприва. Пипнешком се добра до портата, намери раницата и едва сега хвърли поглед наоколо. На алеята беше малко по-светло, отколкото под дърветата и Рансъм различи голяма каменна къща, до която се стигаше през занемарена и буренясала морава. На няколко крачки от него алеята се раздвояваше — дясното отклонение завиваше плавно към предната врата на къщата, докато лявото продължаваше право напред, вероятно към задния двор. Забеляза, че това отклонение е прорязано от дълбоки коловози — в момента запълнени с дъждовна вода — сякаш наскоро по него бяха

минавали тежко натоварени каруци. Другото, по което се отправи към къщата, беше обрасло с мъх. В самата къща нямаше и помен от светлина — част от прозорците бяха с плътно залостени капаци, другаде липсваха даже завеси, но така или иначе всички изглеждаха безжизнени и негостоприемни. Единственият признак за живот бе плътната колона от пушек, която се издигаше иззад къщата — по гъстотата ѝ човек би могъл да предположи, че там трябва да има не просто кухня, а цяла фабрика, или поне общинска пералня. Нямаше никакво съмнение, че „Нагорницето“ е последното място на този свят, където биха удостоили с нощувка един непознат пришълец и Рансъм, който вече бе изгубил доста време в проучване на имението, щеше да си тръгне начаса, ако не беше обвързан със злополучното обещание пред жената.

Изкачи се по трите каменни стъпала към верандата, дръпна звънеца и зачака. След малко позвъни отново и седна на дървената скамейка в края на верандата. Седя толкова дълго, че макар нощта да бе топла и ясна, потта по лицето му взе да засъхва и по раменете му плъзнаха леки тръпки. Вече се чувстваше твърде изтощен и навярно това му попречи да стане и да позвъни за трети път; а може би апатията му се дължеше на безметежния покой в градината, красотата на лятното нощно небе и и далечните крясъци на бухал, които сякаш още по-силно подчертаваха пълното спокойствие на околната местност. Вече бе започнал да се поддава на лека дрямка, когато изведнъж нещо го изтръгна от унеса. Отнейде долиташе странен шум — някакво неравномерно тътрене и блъскане, смътно напомнящо футболно меле. Той се изправи. Вече нямаше никакво съмнение за произхода на шума. Някъде наблизо хора с ботуши се биеха, боричкаха или играеха някаква странна игра. Освен това крещяха. Не успя да различи думите, но най-често долавяше отривистите едносрични възгласи на сърдити и задъхани мъже. В момента Рансъм съвсем не жадуваше за приключения, но в душата му вече бе започнало да се оформя убеждението, че трябва да провери какво става, когато от полумрака долетя много по-силен вопъл, в който можеха да се различат думите: „Пуснете ме. Пуснете ме.“ Секунда по-късно викът се повтори: „Не ща да влизам там. Пуснете ме да си вървя.“

Рансъм захвърли раницата си, прескочи стъпалата на верандата и се втурна към задния двор с цялата бързина на вдървените си нозе.

Осеяната с кални локви и коловози алея наистина го изведе в нещо като двор, но обкръжен с необичаен брой бараки и пристройки. За миг пред очите му се мярна висок комин, ниска вратичка, изпълнена с червеникавия отблясък на пламъци и нещо огромно, заоблено и черно на фона на звездите — може би куполът на малка обсерватория; после цялото му внимание се насочи към фигурите на трима мъже, които се боричкаха толкова близо до тъгъла, че едва не върхлетя върху тях. Още щом ги зърна, Рансъм разбра, че централната фигура, която другите двама удържаха въпреки отчаяните ѝ усилия, трябва да е малоумният Хари. Искаше му се да изреве гръмогласно: „Какво правите с горкото момче?“, но в действителност от гърлото му излетя само сконфузеното възклицание:

— Хей! Какво така...

Тримата противници се отдръпнаха и момчето захленчи с гъгнив глас.

— Ще разрешите ли да запитам — обади се по-едрият от двамата мъже — кой сте вие, мътните да ви вземат и какво търсите тук.

В гласа му звучаха тъкмо ония властни и заплашителни нотки, които Рансъм за свое голямо съжаление не бе успял да използва преди малко.

— Аз съм турист — отвърна Рансъм — и обещах на една бедна жена...

— По дяволите жената — отсече непознатият. — Как влязохте?

— През живия плет — обясни Рансъм вече малко по-самоуверено, защото започваше да се ядосва. — Не знам какво правите с това момче, но...

— Би трябвало да си имаме куче в тая къща — подхвърли едрият мъж на спътника си, без да обръща внимание на Рансъм.

— И щяхме да си имаме, ако не беше настоял да използваш Тартар за онзи експеримент — отвърна мъжът, който бе мълчал досега. Макар и висок почти колкото първия, той беше по-строен и явно по-млад, а гласът му звучеше някак познато.

Рансъм реши да започне разговора отначало.

— Вижте какво — каза той. — Не знам какво правите с това момче, но вече става късно и е крайно време да го пуснете да си върви. Нямам никакво намерение да се меса в личните ви дела, обаче...

— Кой сте вие? — троснато запита едрият мъж.

— Името ми е Рансъм, ако това ви интересува. И смятам...

— Ама че работа! — сепна се по-слабият. — Да не би да сте онзи Рансъм, дето учеше в Уедъншоу?

— Да, посещавах тамошното училище — потвърди Рансъм.

— Така си и помислих, още щом те чух. Аз съм Девайн. Не ме ли помниш?

— Естествено. Трябваше да се сетя от самото начало! — възкликна Рансъм и двамата се здрависаха с характерната за подобни срещи пресилена сърдечност. Всъщност, доколкото си спомняше Рансъм, Девайн беше най-противното хлапе в цялото училище.

— Трогателно, нали? — продължаваше Девайн. — Старата дружба ни настига дори сред пущинака между Стърк и Надърби. И ние със стегнати от вълнение гърла си припомняме неделните вечери в училищната църква. Ти сигурно не познаваш Уестън. — Той посочи своя едър и гръмогласен спътник. — Знаменитият Уестън. Нали знаеш, великият физик. За закуска си маже Айнщайн на филийка и пие по чаша кръв от Шрьодингер. Уестън, да те запозная с моя стар приятел и съученик Рансъм. Доктор Елуин Рансъм. Знаменитият Рансъм, ще знаеш. Великият филолог. За закуска си маже Джеспърсън на филийка и пие по чаша кръв...

— Изобщо не съм чувал за него — заяви Уестън, който продължаваше да държи за яката нещастния Хари. — И дълбоко се лъжеш, ако очакваш да кажа, че ми е приятно да се запозная с този натрапник в собствената ми градина. Не ме интересува къде е учил и за какви невежи дивотии прахосва сега парите, които би трябвало да отиват изцяло за научни изследвания. Искам само да разбера какво търси тук, а след това час по-скоро да му видя гърба.

— Не ставай глупак, Уестън — възрази Девайн с по-сериозен глас. — Пристигането му тук е просто невероятен късмет. А ти не се стягай много, Рансъм. Ще видиш, под грубата външност на Уестън се крие златно сърце. Нали нямаш нищо против да седнем на чашка и да похапнем нещичко?

— Много любезно от твоя страна — каза Рансъм. — Обаче момчето...

Девайн го дръпна настрана и шепнешком обясни:

— Не е с всичкия си. Обикновено работи като пчеличка, но понякога го прихваща. Искрахме просто да го вкараме в банята за час-

два, додето се поукроти. Не можехме да го пуснем в сегашното му състояние. Само доброто му мислехме. Ако искаш, сега можеш да го отведеш при майка му, а после ела да пренощуваш.

Рансъм се чувстваше дълбоко объркан. В цялата сцена имаше нещо твърде подозрително и зловещо, което го убеждаваше, че се е натъкнал на някаква криминална история, ала от друга страна изпитваше типичното за неговата възраст и социална среда дълбоко и безпочвено убеждение, че извън литературните измислици подобни неща просто не могат да се случат с един нормален човек, особено пък в компанията на професор и съученик от детските години. Дори ако наистина вършеха нещо нередно с момчето, Рансъм не виждаше как би могъл да го измъкне насила.

Докато всички тия мисли прелитаха през главата му, Девайн разговаряше с Уестън забързано и дискретно, но не по-тихо, отколкото би могло да се очаква при обсъждането на дребни подробности относно настаняването на неочакван гост. В крайна сметка Уестън изръмжа утвърдително. Рансъм, който покрай всички други неприятности бе започнал да се чувства твърде неловко, поиска да каже нещо, но в това време Уестън се обърна към момчето.

— Много неприятности ни създаде тая вечер, Хари. В една добре управлявана страна нямаше да ти се размине току-така. А сега си затваряй устата и престани да подсмърчаш. Щом не искаш, няма да те вкарваме в банята.

— Не беше банята — изхленчи малоумният, — знаете, че не беше. Не искам пак да влизам в онова нещо.

— Има предвид лабораторията — намеси се Девайн. — Веднъж случайно влезе там и без да иска захлопна вратата, та остана вътре няколко часа. Не знам какво точно е станало, но беше ужасно изплашен. Какво да го правиш, невинна душа. — Той се обърна към момчето. — Слушай, Хари. Като си почине малко, този добър джентълмен ще те отведе къщи. А сега, ако влезеш и седнеш кротко в коридора, ще ти донеса нещо, което харесваш.

При тия думи от устата му излетя звукът на тапа, излизаща от бутилка — Рансъм си припомни, че навремето това беше коронният номер на Девайн — и Хари моментално отвърна с възторжен хлапашки възглас.

— Вкарай го вътре — каза Уестън, после рязко се завъртя и изчезна в къщата.

За миг Рансъм се поколеба, обаче Девайн го увери, че Уестън е извънредно гостоприемнен стопанин. Лъжата беше очебийна, но желанието на Рансъм за отдых и една-две чашки преди лягане вече изместваше всякакви условности и задръжки. Той последва Девайн и Хари към къщата и след малко се озова седнал в масивно кресло, очаквайки Девайн да донесе напитките.

2.

Стаята, в която го въведоха, представляваше странна смесица от разкош и упадък. Прозорците бяха без завеси и през стъклата се виждаха залостените капаци, по голия под се валяха празни кутии, дървени стружки, вестници и книги, а по тапетите личаха правоъгълни петна от картините и мебелите на предишните обитатели. От друга страна обаче двете самотни кресла бяха очевидно елегантни и твърде скъпи, а сред купищата боклуци по масата се виждаха както недопушени пури, черупки от стриди и празни бутилки от шампанско, така и кутии от кондензирано мляко, евтини прибори, къшеи хляб, чаши с остатъци от чай, празни кутии от сардини и смачкани угарки.

Домакините все още не се появяваха и Рансъм неволно се замисли за Девайн. Изпитваше към него онази особена неприязън, с която си спомняме за човек, на когото сме се възхищавали в един кратък период от детството си, а сетне сме надживели това чувство. Някога Девайн бе усвоил с половин срок по-рано от своите ученици изкуството на хлапашката ирония, пародираща сантименталните и високопарни клишета на възрастните. В течение на няколко седмици всички, включително и Рансъм, се превиваха от смях пред неговите намеци за Доброто старо училище, Правилата на играта, Товара на белия човек и Точния мерник. Но още преди да напусне Уедъншоу, Рансъм вече смяташе Девайн за ужасен досадник, а в Кембридж старателно го избягваше и се чудеше отдалече как може една толкова повърхностна и едва ли не стандартна личност да постига успех подир успех. Сетне дойде загадъчното избиране на Девайн в аристократичното Лестърско дружество, а след това и още по-странната загадка на непрестанно растящото му богатство. Малко по-късно той напусна Кембридж и се пресели в Лондон, където според слуховете бе станал „важна клечка“. От време на време при срещи между някогашните съученици ставаше дума за него и разговорът неизменно завършваше с нещо от рода на: „Да му се не надяваш на тоя Девайн, голям хитрец излезе“, или пък с печалния извод: „Просто

нямам представа как може подобен тип да се добере толкова високо“. Ако се съдеше по краткия разговор в задния двор, бившият съученик на Рансъм не се бе променил особено през изминалите години.

Скърцането на отворена врата прекъсна размислите му. Девайн влезе, носейки върху поднос бутилка уиски, чаши и сифон.

— Уестън търси нещо за похапване — обясни той, докато оставяше подноса на пода до креслото на Рансъм, после се зае да отваря бутилката.

Рансъм, който вече се чувстваше твърде жаден, подхвърли, че домакинът е от ония досадни хора, които забравят да протегнат ръка в началото на разговора. Девайн междувременно стържеше с острието на тирбушона станиола от тапата, но за момент прекрати дейността си и запита:

— Как тъй се озова по тукашните затънтени места?

— Тръгнал съм на екскурзия — обясни Рансъм. — Снощи преспях в Стоук Ъндърууд, а тая вечер се надявах да намеря подслон в Надърби. Обаче не ме приеха, та затова се бях упътил към Стърк.

— Божичко! — възкликна Девайн, забравяйки за тирбушона. — За пари ли го правиш, или от чист мазохизъм?

— За удоволствие, разбира се — заяви Рансъм, без да откъсва поглед от все още запушената бутилка.

— А можеш ли да обясниш на непосветения прелестите на подобно занимание? — запита Девайн, като се опомни за момент, колкото да откъсне парченце станиол.

— Трудно е да се каже. аз по принцип обичам да ходя пеш...

— Господи! Сигурно в армията си се чувствал великолепно. Бегом до хоризонта и обратно, а?

— Не, в никакъв случай. В армията е точно обратното. Там не оставаш сам нито за миг, а и нямаш избор кога да вървиш и кога да спреш. Виж, като турист ти си напълно свободен. Спираш където ти хареса и продължаваш когато сам решиш. През цялото време не се нуждаеш от ничие мнение и зависиш единствено от себе си.

— Докато една вечер завариш в хотела телеграма: „Върни се незабавно“ — каза Девайн, смъквайки най-сетне станиола.

— Само ако си толкова глупав да оставиш списък на маршрута си и да се придържаш към него! Колкото до мен, в най-лошия случай би се появил някой пощенски служител с въпроса: „Има ли тук някой

си доктор Елуин Рансъм, за когото предполагат, че е на екскурзия из Средна Англия?“

— Почвам да проумявам — каза Девайн, като изтегли тапата наполовина и спря. — Ако беше в бизнеса, тоя номер нямаше да мине. Късметлия си, дума да няма. Обаче наистина ли можеш да изчезнеш просто така? Нямах ли жена, хлапета, някой достопочтен стар роднина или нещо подобно?

— Само една омъжена сестра в далечна Индия. В крайна сметка аз съм просто един университетски преподавател. А както сам знаеш, през ваканцията преподавателят е почти нереално създание. В колежа никой не се интересува от него, камо ли пък някой отвън.

Тапата най-сетне изхвъркна от бутилката с бодър пукот.

— Кажи докъде да спра — рече Девайн, докато Рансъм протягаше чашата си. — Слушай, сигурен съм, че не може да е толкова гладко. Наистина ли твърдиш, че никой не знае къде си, кога трябва да се върнеш и къде да те открие?

След като Рансъм кимна утвърдително, Девайн пое сифона и внезапно изруга.

— Май че е празен. Имаш ли нещо против чешмяната вода? Ще трябва да наляя от кухнята. Докъде да ти сипя?

— Догоре, ако обичаш — каза Рансъм.

Няколко минути по-късно Девайн най-после се завърна с дългоочакваното питие. Докато оставяше с доволна въздишка полуизпразнената чаша, Рансъм подхвърли, че ваканцията му може и да е странна, но Девайн също си е избрал твърде необичайно място за почивка.

— Така си е — кимна Девайн. — Обаче ако познаваше Уестън, щеше да разбереш, че е по-просто да тръгнеш с него, отколкото да спориш. Дето се казва, непоклатим колега.

— Колега ли? — изненадано повтори Рансъм.

— Донякъде. — Девайн се озърна към вратата, придърпа креслото си по-близо до Рансъм и продължи с поверителен тон: — Обаче иначе е свестен образ. Между нас казано, вложих малко пари в последните му експерименти. Всичко е честно и почтено: за световния прогрес, за човешко добруване и тъй нататък, обаче си има и промишлена насока.

Докато Девайн говореше, с Рансъм се случи нещо странно. Отначало просто му се стори, че думите на Девайн започват да губят смисъл. Той сякаш казваше, че е индустриален и в двете посоки, но все не намирал подходящ експеримент за лондонската среда. После Рансъм осъзна, че думите губят не толкова смисъла, колкото силата си и това беше напълно обяснимо, защото сега Девайн се намираше нейде безкрайно далече — поне на един-два километра, но се виждаше съвършено ясно, като че гледан от обратната страна на телескоп. Седнал в далечината върху миниатюрното си кресло, той съзерцаваше Рансъм с някакво ново и странно изражение на лицето. Това започваше да му внушава безпокойство. Рансъм опита да се надигне, но откри, че е загубил всякаква власт над тялото си. Чувстваше се съвсем удобно, ала ръцете и краката му сякаш бяха привързани към креслото, а главата му като че бе здраво стегната в менгеме — добре тапицирано, но абсолютно неподатливо менгеме. Не изпитваше страх, макар да осъзнаваше, че трябва да го изпитва и скоро ще се срещне с него. После стаята бавно и постепенно изчезна от погледа му.

Рансъм нямаше представа дали онова, което последва, имаше някаква връзка със събитията, описани по-нататък в тази книга, или беше просто причудлив сън. Стори му се, че заедно с Уестън и Девайн стои сред малка градинка, заобиколена с висока стена. В градината грееха ярки слънчеви лъчи, но над стената не се виждаше нищо, освен мрак. Опитваха да се прехвърлят през стената и Уестън помоли да го повдигнат. Рансъм му повтаряше да не минава оттатък, защото там цари непрогледна тъмнина, но Уестън настоя и тримата продължиха усилията си. Рансъм беше последен. Върху стената стърчаха парчета натрошено стъкло, затова той първо метна отгоре палтото си и чак след това прехвърли крак. Другите вече бяха скочили в отвъдния мрак, но преди да ги последва, в стената се отвори врата — която никой от тях не бе забелязал — и в градината нахълтаха някакви фантастични човекоподобни същества, влачещи подир себе си Уестън и Девайн. Оставиха ги в градината, после се оттеглиха в мрака и отново заключиха вратата. Изведнъж Рансъм откри, че не е в състояние да слезе от стената. Остана да седи на върха — не толкова изплашен, колкото смутен, защото усещаше десния си крак откъм външната страна на стената някак безкрайно тъмен, а левия — невероятно светъл.

— Ако стане още по-тъмно, кракът ми ще се откъсне — каза той. После наведе глава към мрака и запита: — Кой е тука?

Странните същества навярно още бяха там, защото отвърнаха като хор от бухали:

— Уха... уха... уха...

Постепенно Рансъм започна да осъзнава, че кракът му не е мрачен, а студен и изтръпнал, защото другият отдавна лежи праметнат върху него; осъзна също, че седи в кресло сред осветена стая. Някъде наблизо разговаряха, вероятно от доста време насам. Малко по малко главата му се избистряше. Разбра, че е бил упоен, хипнотизиран, или и двете едновременно, но сега отново си възвръщаше контрола над тялото, макар все още да се чувстваше твърде слаб. Без ни най-малък опит да помръдне, той се вслуша внимателно в гласовете.

— Вече почна да ми омръзва, Уестън — говореше Девайн, — особено като се има предвид, че залагам собствените си пари. Казвам ти, той ще свърши същата работа като момчето, а в някои отношения и по-добра. Само че скоро ще се свести и трябва незабавно да го качим на борда. Всъщност трябваше да свършим тая работа още преди час.

— Момчето беше идеален обект — мрачно отвърна Уестън. — Некадърно да свърши за човечеството каквото и да било, освен да плоди малки идиотчета. В едно наистина цивилизовано общество незабавно биха го предали на някоя държавна лаборатория за експерименти.

— Може и да си прав. Обаче в днешна Англия съдбата на подобно момче със сигурност ще заинтересува Скотланд Ярд. А погледни сега този приятел. Още дълги месеци никой няма да се сети за него, пък и да се сетят, няма да имат представа откъде точно е изчезнал. Той дойде сам. Не е оставил адрес. Няма роднини. И в крайна сметка сам си напъха носа където не трябваше.

— Добре де, но право да си кажа, не ми харесва цялата работа. Все пак той е човешко същество. А момчето беше... просто екземпляр. Е, в края на краищата става дума само за една-единствена личност, при това навярно съвсем безполезна за обществото. Нали и ние рискуваме живота си. Щом е в името на велика цел...

— За Бога, не започвай отново с тия приказки. Нямаме време.

— Според мен — заяви Уестън, — той би се съгласил, ако можехме да му обясним.

— Дръж му краката, аз ще го хвана за раменете — каза Девайн.

— Ако наистина смяташ, че е на път да се опомни, по-добре ще е да му сложиш още една доза — предложи Уестън. — Не можем да започнем преди изгрев слънце. И никак няма да е приятно, ако трябва да се борим вътре с него още два-три часа. Най-добре ще е да се свести едва след като потеглим.

— Вярно. Дръж го под око, докато изтичам горе за нова доза.

Девайн излезе от стаята. През леко откренатите си клепащи Рансъм видя, че Уестън стои до креслото. Нямаше представа как ще реагира тялото му и дали изобщо ще се подчини на един внезапен опит за движение, но отлично разбираше, че трябва да рискува. Още щом Девайн затвори вратата, той се хвърли с всичка сила в краката на Уестън. Ученият се просна по очи върху креслото, а Рансъм с мъчително усилие го отметна настрана, изправи се и хукна към коридора. Чувстваше се толкова слаб, че на прага се спъна и падна, но ужасът го прищипорваше; само след една-две секунди той вече беше пред външната врата и отчаяно се мъчеше да издърпа резетата. Но мракът и треперещите му ръце правеха задачата непосилна. Още преди да бе изтеглил първото резе, по плочките зад гърба му отекна тропот на подковани обувци. Сграбчиха го за краката и раменете. Облян в пот той риташе, въртеше се, крещеше като луд със смътната надежда за спасение отвън и продължаваше да се бори с ярост, на каквато никога не би повярвал, че е способен. В един прекрасен миг вратата се отвори, свежият нощен въздух облъхна лицето му и Рансъм зърна безметежните звездни лъчи и дори собствената си раница в края на верандата. После върху главата му се стовари тежък удар. Последното, което успя да долови чезнещото му съзнание, бе как нечий силни ръце го помъкнаха обратно към мрачния коридор и вратата се захлопна с трясък.

3.

Когато се опомни, Рансъм лежеше в постеля сред някакво тъмно помещение. Мъчеше го жестоко главоболие и обща слабост, тъй че отначало не изпита никакво желание да стане и да проучи къде се намира. Докосвайки с длан челото си, той откри, че се поти обилно, а това насочи вниманието му към факта, че стаята (ако наистина беше стая) е необичайно топла. Като се пресегна да отметне завивките, Рансъм докосна стената отдясно на леглото — тя беше не просто топла, а направо гореща. Размаха лявата си ръка из пустотата от другата страна и усети, че там въздухът е по-хладен — очевидно топлината идваше от стените. Опипа лицето си и откри подутина над лявото око. Това му напомни за схватката с Уестън и Девайн, от което пък незабавно стигна до извода, че трябва да са го заключили в някоя барака зад пещта. В същото време той погледна нагоре и откри източника на мътната светлина, в която (едва сега го осъзна) през цялото време бе различавал движението на ръцете си. Точно над главата му имаше нещо като капандура — квадрат от нощното небе, изпълнен със звезди. Стори му се, че никога не е виждал толкова мразовита нощ. Ярко пулсиращи като от някаква непоносима болка или наслада, струпани на безброй безформени гроздове, вълшебно ясни, пламнали сред абсолютната чернота, звездите приковаха цялото му внимание, разтърсиха го, омаяха го и го притеглиха да се надигне и да седне върху леглото. Същевременно гледката засили пулсиращото главоболие и това му напомни, че е бил упоен. Тъкмо бе започнал да предполага, че упойката може да има някакъв остатъчен ефект върху зениците, което би обяснило неестествената яркост на звездното небе, когато погледът му отново бе привлечен нагоре от сребрист проблясък в ъгъла на капандурата, напомнящ блед слънчев изгрев. Една-две минути по-късно в зрителното му поле изплува глобусът на пълната луна. Рансъм седеше като вкаменен и се взираше в нея. Никога не бе виждал подобна луна — толкова бяла, едра и ослепително ярка. „Като футболна топка, лепната за стъклото — каза си мислено той и след миг

добави: — Не, всъщност е много по-голяма.“ Вече беше напълно уверен, че с очите му става нещо: луната в никакъв случай не би могла да има размерите на светилото, което виждаше.

Сега сиянието на огромната луна — ако наистина беше луна — огряваше помещението като в най-ясен слънчев ден. Стаята се оказва твърде странна. Подът беше толкова тесен, че леглото и една малка масичка го заемаха почти изцяло; таванът изглеждаше двойно по-широк и стените бяха скосени навън, от което Рансъм изпитваше чувството, че лежи върху дъното на дълбока и тясна ръчна количка. Това затвърди убеждението му, че страда от временно, а може би и трайно увреждане на зрението. Във всички други отношения обаче той се възстановяваше доста бързо и дори изпитваше някаква странна лекота в гърдите, придружена с чувство на бодрост и възбуда. Горещината беше все тъй непоносима, затова Рансъм свали сакото и жилетката си, преди да се изправи и да проучи помещението. Изправянето обаче се превърна в истинска катастрофа, която го накара да се замисли с дълбока тревога за остатъчните ефекти от упойката. Макар че не усети да е положил някакво изключително мускулно усилие, той изведнъж излетя над леглото с изумителна мощ, блъсна с глава капандурата и след миг се просна на пода. Сега лежеше край отсрещната стена, която според предишните му наблюдения трябваше също да е скосена навън като страната на ръчна количка. Но не беше така. Опица я, сетне се вгледа най-внимателно; нямаше никакво съмнение, че стената се издига под прав ъгъл спрямо пода. Рансъм отново се изправи — този път бавно и предпазливо. Чувстваше се изумително лек — толкова лек, че едва успяваше да удържи нозете си върху пода. За пръв път през ума му прелетя подозрението, че може би вече е мъртъв и се намира в отвъдния живот. Неволно потрепера, но стотици дълбоко вкоренени убеждения не му позволяваха да приеме сериозно подобна възможност. След като я отхвърли, той се зае да проучи своя затвор. Резултатът не оставяше място за съмнения: всички стени изглеждаха скосени навън, тъй че таванът да е значително по-широк от пода, но когато заставахе до която и да било от тях, тя се оказваше строго отвесна — нещо, което той провери не само с поглед, но и чрез допир, като се наведе и опипа с пръсти ъглите между стените и пода. Проучването му разкри още две любопитни подробности. Стените и подът на помещението бяха направени от метал и през цялото време

вибрираха едва доловимо с някакъв странен, беззвучен трепет, в който имаше нещо особено — не толкова механично, колкото напомнящо тръпка на живо същество. Но макар че вибрирането беше безшумно, в стаята не царуваше тишина — на неравни интервали откъм тавана долитаха поредици от мелодични удари и почуквания. Сякаш отвън някой бомбардираше с дребни, звънящи снаряди металното помещение, в което се намираше. Рансъм вече се чувстваше дълбоко изплашен — изпитваше не онази прозаична боязън, с която се сблъсква човек по време на война, а главозамайващ, сковаващ страх, почти неотделим от усещането за бодрост и възбуда; беше застинал в равновесие на някакъв невидим емоционален водораздел и усещаше, че всеки момент може да се сгромоляса към умопомрачаващ ужас или към възторжен екстаз. Сега знаеше, че не се намира в подводница, а едва доловимият трепет на метала бе прекалено слаб за сухоземно превозно средство. В такъв случай кораб, предположи той, или някакъв вид самолет... но и двата варианта не можеха да обяснят странните му усещания. Озадачен, Рансъм отново седна на леглото и се вгледа в злокобно подпухналата луна.

Самолет, някакъв летателен апарат... добре, но защо луната изглеждаше толкова едра? Много по-едра, отколкото бе предположил в началото. При никакви обстоятелства луната не би могла да има подобни размери; и той изведнъж осъзна, че е разбирал това още от самото начало, но ужасът не му е позволявал да си го признае. Същевременно през главата му прелетя мисъл, от която дъхът му спря: тази нощ в небето изобщо не можеше да има пълна луна. Отлично си спомняше, че бе напуснал Надърби в безлунна вечер. Дори ако случайно не бе забелязал тъничкия полумесец, луната не би могла да нарасне чак толкова само за няколко часа. Нещо повече — изобщо не би могла да се превърне в този чудовищен диск, далеч по-голям от футболната топка, с която я бе сравнил отначало. Та тя запълваше едва ли не половината небе. И къде бе изчезнал „лунния човек“ — познатите очертания на заоблено лице, в което се бяха взирали безброй човешки поколения? Не това изобщо не беше Луната; и при тази мисъл той усети как косата му настръхва.

В този момент звукът на отворена врата го накара да се обърне. Ослепително ярък овал проблесна зад него и веднага изгасна, когато вратата се затвори, след като през нея премина масивният силует на

гол мъж, в когото Рансъм разпозна Уестън. От устата на пленника не излетя нито упрек, нито молба за обяснение; дори не му мина мисълта за нещо подобно под надвисналото чудовищно светило. Самото присъствие на още едно човешко същество, предлагащо ако не друго, то поне капчица близост и топлина, разкъса напрежението на нервите му, които досега се бяха борили с бездънното отчаяние. Когато отвори уста, Рансъм откри, че в гласа му звучат ридания.

— Уестън! Уестън! — изстена той. — Какво е това? Луната не може да е толкова голяма. Не е тя, нали?

— Не — отвърна Уестън. — Това е Земята.

4.

Краката на Рансъм се подкосиха и той навярно рухна върху леглото, но осъзна това чак след няколко минути. Междувременно бе изгубил представа за каквото и да било, освен за собствения си страх. Не знаеше дори от какво точно се бои — страхът сам по себе си бе овладял цялото му съзнание и продължаваше да расте като безформен и безграничен облак. Не загуби съзнание, макар че охотно би предпочел да припадне. Всяка промяна — смърт, сън или благополучно пробуждане, след което всичко да се окаже обикновен кошмар — би била истинско щастие. Но промяна нямаше. Вместо това в съзнанието му се пробуди дълбоко вкорененият самоконтрол на доброто възпитание — онази добродетел, която е наполовина двуличие, или пък обратното, онова двуличие, което е наполовина добродетел — и той отговори на Уестън, без да се срамува от треперещия си глас:

— Сериозно ли говориш?

— Разбира се.

— Тогава къде сме?

— На около сто и четирийсет хиляди километра от Земята.

— Искаш да кажеш, че сме... в космоса.

Рансъм едва успя да избъбри последната дума като изплашено дете, което говори за призраци или като отчаян пациент, признаващ най-сетне, че страда от рак.

Уестън кимна.

— Защо? — запита Рансъм. — Защо ви трябваше да ме отвличате. И как го направихте?

За момент Уестън сякаш бе склонен да отговори на въпроса, но сетне вероятно размисли, защото седна на леглото до Рансъм и заяви:

— Предполагам, че ще си спестим излишни разпавии, ако изясня нещата още отсега, за да не ни тормозиш с непрестанни въпроси през предстоящия месец. Що се отнася до това как сме го направили — сигурно имаш предвид механизмите на космическия

кораб — питането е просто излишно. Нищо няма да разбереш, ако не си един от неколцината истински физици на нашия век... а ако имаше дори най-малката вероятност да разбереш, естествено, нямаше да ти кажа и дума. Ако пък ти доставя удоволствие да повтаряш думи, които не проумяваш — всъщност тъкмо това правят невежите, когато молят за обяснение — то нека да речем, че използваме някои от най-слабо изследваните свойства на слънчевото излъчване. Колкото до въпроса защо сме тук — просто защото пътуваме към Малакандра...

— Искаш да кажеш звезда, наречена Малакандра?

— Дори и невежа като теб едва ли би предположил, че напускаме слънчевата система. Малакандра е много по-близо; ще я достигнем след около двайсет и осем дни.

— Няма планета с такова название — възрази Рансъм.

— Наричам я с истинското ѝ име, а не с онова, което са измислили нашите астрономи.

— Това е нелепо — каза Рансъм. — Та как, за Бога, би могъл да узнаеш истинското ѝ име?

— От тамошните жители.

Този път Рансъм се нуждаеше от известно време, за да преосмисли чутото.

— Искаш да кажеш, че вече си бил на тази планета, звезда или каквото и да е там?

— Да.

— Слушай, ти сигурно се шегуваш — каза Рансъм. — По дяволите, това не е някаква си следобедна разходка. Защо никой не е чул? Защо не е гръмнало по всички вестници?

— Защото не сме идиоти — сопна се Уестън.

След кратко мълчание Рансъм отново запита:

— Как се нарича планетата според нашата терминология?

— Да се разберем веднъж завинаги — отсече Уестън. — Нямам намерение да ти кажа. Ако след пристигането успееш сам да го разбереш, много ти здраве. Обаче не смятам, че можеш да ни стреснеш с научните си познания. А междувременно просто не е необходимо да знаеш.

— И твърдиш, че планетата е обитаема? — запита Рансъм.

Уестън го изгледа някак странно, после кимна. Безпокойството на Рансъм от този поглед бързо прерасна в гняв — чувство, което

досега бе почти затрупано от другите противоречиви вълнения.

— И какво общо имам аз с всичко това? — избухна той. — Вие двамата ме нападнахте, упоихте и очевидно ме отвлечате като пленник в тази адска машина. Какво съм ви сторил? Как ще се оправдаете?

— Бих могъл да отвърна с въпроса защо ти трябваше да се промъкваш като крадец в моя двор. Ако си беше вървял кротко по пътя, нямаше да бъдеш тук. Не споря, наложи се да нарушим гражданските ти права. Единственото ми оправдание е, че личните интереси трябва да отстъпят пред общочовешките. Доколкото знам, в момента вършим нещо, което не е било постигано никога в цялата човешка история, а може би и в историята на вселената. Открихме как да се изтръгнем от онова късче материя, върху което е зароден нашият биологичен вид; човечеството протяга шепа към безкрая, а сетне навярно и към вечността. Едва ли си толкова тесногръд да смяташ, че животът на един-единствен човек, та дори и животът на милиони може дори за секунда да се сравнява с подобно събитие.

— Съжалявам, обаче не съм съгласен — възрази Рансъм. — Винаги съм оспорвал подобни възгледи, даже когато става дума за вивисекция. Но ти не отговори на въпроса. За какво съм ви потрябвал? Каква полза ще имате от мен на тази... Малакандра?

— Виж, това не знам — каза Уестън. — Идеята не беше наша. Просто изпълняваме заповед.

— Чия?

Отново настана мълчание.

— Хайде, стига — каза накрая Уестън. — Всъщност няма никакъв смисъл да продължаваме този разпит. През цялото време задаваш въпроси, на които не мога да отговоря — било защото не знам отговорите, било защото няма да ги разбереш. Пътешествието ще бъде много по-приятно, ако се примириш с положението и престанеш да тормозиш себе си и нас. А това съвсем нямаше да е трудно, ако възгледите ти не бяха тъй непоносимо ограничени и себични. Мислех си, че всеки би приел с въодушевление ролята, която ти предлагаме; вярвах, че даже и червеят, ако можеше да го осъзнае, би се издигнал до висотата на саможертвата. Разбира се, под саможертва имам предвид кратката загуба на време и свобода, както и поемането на някои дребни рискове. Тъй че не ме разбирай погрешно.

— Е — каза Рансъм, — ти държиш картите, значи ще трябва да се примиря. Според мен твоите възгледи са си чиста лудост. Вероятно всички тия приказки за безкрайност и вечност означават, че в момента се смяташ упълномощен да вършиш каквото и да било — без никакви ограничения — само защото допускаш, че подир безброй векове някакви невъобразими същества, далечни потомци на днешния човек, ще могат да лазят из най-далечните кътчета на вселената.

— Да, каквото и да било, без никакви ограничения — свирепо отвърна физикът. — И цялата световна наука — защото аз не признавам за наука литературата, историята и тем подобни боклуци — ще бъде безрезервно на моя страна. Радвам се, че повдигна този въпрос и те съветвам да запомниш отговора. А сега, ако ме последваш в съседното помещение, ще мога да ти предложа закуска. Внимавай като се изправяш, тук теглото ти е нищожно в сравнение с онова, на което си свикнал.

Рансъм стана от леглото и неговият тъмничар отвори вратата. В стаята мигновено нахлу поток от ослепителна златна светлина, която напълно засенчи бледото сияние на земния диск.

— След малко ще ти дам тъмни очила — каза Уестън, прекрачвайки в съседното помещение, откъдето се лееше светлината.

Рансъм имаше чувството, че Уестън се изкачва към вратата като към било на хълм и отвъд нея потъва надолу. Когато го последва — бавно и предпазливо — изпита странното усещане, че върви към ръба на пропаст: помещението оттатък прага изглеждаше извъртяно на една страна, тъй че отсрещната стена беше почти успоредна на пода под краката му. Когато обаче се осмели да пристъпи напред, той откри, че подът е равен и гладък, а след като попадна в новото помещение, стените изведнъж се изправиха и заобленият таван се озова над главата му. Поглеждайки назад, видя как спалнята се прекатурва на свой ред — таванът се бе превърнал в стена, а една от стените заемаше мястото на таван.

— Скоро ще свикнеш — успокои го Уестън, който бе забелязал погледа му. — Корабът има сферична форма и след като напуснахме гравитационното поле на Земята, за нас „надолу“ означава посоката към центъра на собствения ни малък метален свят. Разбира се, ние предвиждахме това и изградихме кораба по съответния начин. В центъра има кухо кълбо — вътре държим запасите си — и неговата

повърхност е подът, по който вървим. Кабините са разположени около него, а стените им поддържат голямото външно кълбо, което от наша гледна точка е таван. Тъй като центърът винаги се намира „отдолу“, мястото под краката ти неизменно изглежда равно, а стената, до която стоиш — отвесна. Но от друга страна кълбото, наричано „под“, е толкова малко, че винаги можеш да виждаш отвъд неговия ръб — отвъд онова, което бихме нарекли хоризонт, ако бяхме бълхи — и затова забелязваш пода и стените на съседната кабина под странен ъгъл. Разбира се, на Земята е съвсем същото, само че ние сме прекалено дребни, за да го усетим.

След това обяснение Уестън деловито и без особени деликатности се погрижи за своя гостенин, или по-скоро пленник. По негов съвет Рансъм смъкна всички дрехи и надяна вместо тях метален пояс с огромни тежести, за да намали доколкото бе възможно досадната безтегловност на тялото си. Сложи си тъмни очила и след малко двамата с Уестън седяха един срещу друг край малка масичка със сервирана закуска. Измъчван от глад и жажда, той лакомо се нахвърли върху скромното меню, съставено от консервирана шунка, бисквити, масло и кафе.

Но всички тези негови действия бяха свършено автоматични. Събличането и храненето минаха почти неусетно покрай съзнанието му, тъй че единственото, което можа по-късно да си припомни за своята първа закуска в космоса, бе вездесъщото, жестоко присъствие на жегата и светлина. Тия две природни сили господстваха в каютата до такава степен, че на Земята биха били просто непоносими, ала тук всяка от тях притежаваше нови свойства. Светлината бе далеч по-бледа, отколкото би изглеждал в познатия свят един блясък с подобна мощ; не беше чисто бяла, а притежаваше едва доловим златист оттенък и като лъч на прожектор хвърляше рязко очертани сенки. При пълното отсъствие на влага жегата стискаше и размачкваше кожата като длан на огромен масажист — вместо отпускане и сънливост, тя предизвикваше жива, напрегната бодрост. Главоболието изчезна безследно; през целия си земен живот Рансъм рядко се бе чувствал тъй свеж, храбър и великодушен. Малко по малко събра кураж да вдигне очи към тавана. Стоманени щори закриваха почти целия илюминатор, оставяйки свободна само съвсем малка част от стъклото, а и този отвор бе

допълнително покрит с някакъв дебел, тъмен материал, ала въпреки всичко долитащата оттам светлина беше непоносимо ярка.

— Винаги съм смятал, че космосът е мрачен и студен — неволно промърмори той.

— Ами слънцето? — презрително подхвърли Уестън.

Рансъм продължи да се храни. След малко произнесе:

— Щом рано сутрин е толкова...

Сепна се и не довърши, защото забеляза подигравателната физиономия на Уестън. Изведнъж го обзе почти религиозно страхопочитание: тук не съществуваха понятия като утро, ден и нощ — нямаше нищо друго, освен едно безконечно пладнe, изпълващо милиони кубически километри и безбройни векове, далеч преди появата на човечеството. Той отново се озърна към Уестън, но физикът рязко вдигна ръка.

— Недей да говориш. Вече обсъдихме каквото трябваше. Корабът не разполага със запаси от кислород за излишни усилия — включително и за празни приказки.

След малко той стана, без да покани Рансъм да го последва и излезе през една от многото врати, отвъд които пленникът все още не бе надничал.

5.

За Рансъм времето, прекарано на кораба, би трябвало да е период на ужас и тревоги. Астрономически разстояния го деляха от целия човешки род, с изключение на двама души, към които по ред причини се полагаше да изпитва отвращение и ненавист. Летеше към неизвестна цел, а похитителите му упорито отказваха да разкрият причината за това. Девайн и Уестън редовно се сменяха на дежурства в една от каютите, до която Рансъм нямаше достъп — вероятно защото там се намираше управлението на двигателите. През свободното си време Уестън рядко обелваше дума. Девайн беше по-словоохотлив и често подхващаше шеговити разговори с пленника, докато най-сетне Уестън почваше да блъска по стената на контролната кабина и ги предупреждаваше да не хабят въздуха. Но отвъд определена граница Девайн ставаше ням като риба. Не пропускаше обаче случай да се присмее над претруфения научен идеализъм на Уестън. Колкото до себе си — твърдеше, че не дава пукната пара за бъдещето на човешкия род или срещата между два свята.

— На Малакандра има далеч по-важни неща — добавяше той, намигайки многозначително. Но когато Рансъм се опитваше да го разпита на тази тема, Девайн се прикриваше зад иронията и само подхвърляше подигравателни забележки за товара на белия човек и богатата на цивилизацията.

— Значи все пак планетата наистина е обитаема — настоя веднъж Рансъм.

— А, тръгне ли се по тая линия, вечно изскача проблемът с туземците — неопределено отвърна Девайн.

Но най-често разговорите му се насочваха към онова, което се канеше да прави след завръщането си на Земята: в плановете му фигурираха предимно презокеански пътешествия с яхти, луксозни метреси и грамадна вила на Ривиерата.

— Да не мислиш, че поемам всички тия рискове за развлечение? — подчертаваше той при всеки удобен случай.

Преките въпроси за ролята на Рансъм в цялата история обикновено се натъкваха на упорито мълчание. Само веднъж Девайн, който според Рансъм в дадения случай съвсем не беше трезвен, призна, че в общи линии му „пробутват горещия картоф“.

— Обаче не се съмнявам — добави той, — че ще доживееш до следващата сбирка с приятелите от доброто старо училище.

Всичко това можеше да подхрани напълно основателни тревоги. Странното бе, че Рансъм не се тревожеше особено. Той непрестанно се намираше в такова великолепно настроение, при което човек просто не е способен да се отдаде на мрачни мисли за бъдещето. От едната страна на кораба царуваше вечна нощ, от другата — вечен ден; всяко от тия две състояние бе великолепно по своему и Рансъм с наслада обикаляше от илюминатор на илюминатор. През нощите, които можеше да сътвори с едно прекрачване на прага, той лежеше с часове, унесен в съзерцание на звездното небе. Земният диск не се виждаше и звездите царуваха сред своите вечни владения, огромни и гъсти като маргаритки по занемарена ливада — без облаци, изгреви или лунни лъчи, които да засенчват сиянието им. Имаше неописуемо великолепни планети и невъобразими съзвездия: небесни сапфири, рубини, изумруди и пращинки от разтопено злато; нейде отляво висеше дребна, далечна комета; а между и зад всичко това, безмерно по-могъща и осезаема, отколкото при поглед от Земята, властваше необятна, загадъчна чернота. Светлините потрепваха, сякаш се разгаряха от собствения му поглед. Лежейки гол върху постелята нощ подир нощ като някаква нова Даная, той откри, че му е все по-трудно да отхвърля древните астрологически теории — ако не телесно, то поне с цялата сила на въображението си усещаше как „нежният допир“ на звездите се лее и даже пронизва беззащитното му тяло. Наоколо царуваше абсолютна тишина, нарушавана само от неравномерните звънтящи звуци. Вече знаеше, че това са метеорити — зареяни дребни частици междупланетно вещество, блъскащи непрестанно по техния кух стоманен барабан. Досещаше се, че всеки момент могат да срещнат нещо по едро, което да превърне в метеорити целия кораб заедно с обитателите му. Сега усещаше, че Уестън с право го е нарекъл „тесногръд“ при първоначалния му панически изблик. Приключението беше твърде възвишено и обстоятелствата прекалено величави, за да бъде уместно друго чувство, освен върховна наслада. Но дните —

тоест часовете, прекарани в слънчевото полукълбо на техния микрокосмос — бяха по-прекрасни от всичко останало. Той често се вдигаше от леглото само след няколко часа сън, притеглян неудържимо към зоните на светлина; с неугасващо изумление съзерцаваше онова вечно пладнe, което винаги го очакваше, независимо от условностите на човешкото време. Там, обгърнат изцяло в потока от чист ефирен цвят и безмилостна, но гальовна светлина, Рансъм се изпъваше в пълен ръст с полупритворени очи и докато странната им колесница ги носеше с едва доловим трепет през бездните на покоя далеч над пределите на нощта, той оставяше всемирните сили ден подир ден да прочистват тялото и съзнанието му, като ги изпълват с нова жизненост. В един от своите кратки и неохотни отговори Уестън призна, че тия усещания имат научна основа — според него тук хората възприемаха редица лъчи, които не успяват да проникнат през земната атмосфера.

Но Рансъм с течение на времето постепенно откри и друга, по-духовна причина за непрестанно растящата бодрост и възторженост в душата си. Плещите му отхвърляха бремето на един кошмар, отдавна зароден в разума на съвременния човек от онази нова митология, която неотклонно следва научния прогрес. Беше чел доста за „Космоса“; в дъното на съзнанието му от години се спотайваше унилата представа за черна, ледена пустота, за някакво върховно мъртвило, разделящо световите един от друг. До неотдавна изобщо не бе подозирал колко силно го засяга тази представа — ала сега самото название „Космос“ му се струваше едва ли не светотатствена клевета спрямо лъчезарния върховен океан, сред който плаваха. Не можеше да нарече това пространство „мъртво“; всеки миг усещаше как оттам го облъхва жизнена сила. Та как би могло да е другояче, след като от този океан се бяха зародили световите с целия живот върху тях? Доскоро го бе смятал за безплодна пустош; сега разбираше, че това е утробата, която поражда светове и чието пламтящо, неизмеримо потомство се вира всяка нощ към Земята с безброй погледи... а тук тия погледи нарастваха хилядократно! Не, името „Космос“ бе съвършено неточно. Древните мислители бяха проявили мъдростта да говорят просто за небеса — небеса, изпълнени с величие.

...щастливи сфери, що лежат

*там, где е вечно жив денят
сред волния небесен свят.*

И още неведнъж му се случваше да нашепва с любов тия стихове на Милтън.

Разбира се, Рансъм не прекарваше цялото си време в лениво изтягане на припек. Той изследваше кораба (доколкото му бе позволено), преминавайки от кабина в кабина с ония бавни движения, които Уестън най-настойтелно им препоръчваше, за да не изчерпят с излишни усилия корабния запас от въздух. Специфичната форма на космическия кораб налагаше вътре да има много повече помещения, отколкото можеха да използват; Рансъм обаче бе склонен да предполага, че собствениците — или поне Девайн — възнамеряват на връщане да запълнят тия кабинни с някакъв товар. Освен това той неусетно се бе превърнал в корабен стюард и готвач — отчасти защото смяташе за нормално да поеме единствените задължения, до които го допускаха (никога не му разрешаваха да влиза в контролната кабина), а отчасти за да изпревари намеренията на Уестън, който несъмнено би го превърнал в слуга независимо от волята му. Предпочиташе по-скоро да работи доброволно, отколкото да изпадне в съвсем неприкрито робство; пък и собствената му кухня беше много по-сносна от кулинарните напъни на останалите двама.

Именно тези задължения го направиха отначало неволен, а сетне и дълбоко разтревожен свидетел на един разговор, проведен (по негова преценка) около две седмици след началото на пътешествието. След като изми съдовете от вечерята, той полежа на припек, побъбри с Девайн — предпочиташе неговата компания, макар да го смяташе за далеч по-противен от Уестън — и в обичайния час отиде да си легне. Чувстваше се малко неспокоен и след около час му хрумна, че е забравил да свърши в кухнята една-две дреболии, които биха облекчили работата му на другия ден. В кухнята се влизаше откъм общия салон и входът ѝ се намираше до вратата на контролната кабина. Рансъм стана и се отправи натам. Както винаги беше гол и естествено без обувки.

Илюминаторът в кухнята беше откъм тъмната страна на кораба, но Рансъм не включи осветлението. Стигаше му да остави отворена

вратата, през която нахлуваше сноп ярки слънчеви лъчи. Както лесно би разбрал всеки, който е „въртял“ домакинство, подготовката му за следващия ден се оказа доста по-небрежна, отколкото бе предполагал. Вече имаше опит, затова се захвана на работа умело и безшумно. Тъкмо бе свършил и бършеше ръце с кърпата зад кухненската врата, когато чу контролната кабина да се отваря и зърна на входа ѝ човешки силует — трябва да беше Девайн. Девайн обаче не мина в салона, а остана на прага и продължи да говори — изглежда, към кабината. По този начин Рансъм можеше да чува отчетливо неговите думи, но не и отговорите на Уестън.

— Според мен ще е адски тъпо — заяви Девайн. — Би имало някакъв смисъл, ако можеше да ми гарантираш, че ще срещнем ония грозотии веднага след кацането. Ами ако се наложи да вървим пеш? От твоя план не печелим нищо, само дето ще трябва да мъкнем упоен човек заедно с раницата, вместо да го водим нормално и да му прехвърлим част от работата.

Уестън явно му отговори нещо.

— Там е работата, че не може да разбере — възрази Девайн. — Освен ако някой от двамата ни бъде толкова глупав да му каже. А дори и да заподозре нещо, мислиш ли, че подобен тип ще има куража да избяга на чужда планета? Без храна. Без оръжие. Помни ми думата, само веднъж да зърне сорн, после ще припка подир теб като кученце.

Рансъм отново чу приглушения глас на Уестън.

— Откъде да знам? — отвърна Девайн. — Може да е някакъв вожд, макар че повече ми прилича на дивашки брътвежи.

Откъм контролната кабина долетя съвсем кратък израз, вероятно нов въпрос. Девайн отговори веднага:

— Това би обяснило защо го искат.

Уестън запита още нещо.

— Човешко жертвоприношение, предполагам. Макар че от тяхна гледна точка няма да е човешко, нали ме разбираш.

Този път Уестън бе по-словоохотлив и в отговор се раздаде типичният тъничък и ехиден смях на Девайн.

— Ясно, ясно. Разбирам, че вършиш всичко това в името на най-висши цели. И най-сърдечно ги приветствам, докато съвпадат с моите цели.

Уестън продължи да говори, но този път Девайн го прекъсна:

— Ама на теб май вече не ти стиска, а? — Той помълча, сякаш се вслушваше в отговора, после добави: — Е, щом толкова ти допаднат ония страшилища, остани да се чифтосваш с тях... стига да имат полове, в което все още не сме сигурни. Като дойде времето да разчистим място, ще оставим едно-две да ти служат както пожелаеш — за домашни любимци, за вивисекции, за компания в леглото, или пък всичко наведнъж... Да, знам. Звучи отвратително. Само се шегувах. Лека нощ.

След миг Девайн затвори вратата на контролната кабина, прекоси салона и влезе в каютата си. Рансъм го чу как залости отвътре — съученикът му имаше този загадъчен навик. Малко по малко напрежението от подслушването започна да се разсейва. Откри, че досега не е смее да диша и отново си пое дъх с пълни гърди. После предпазливо прекрачи в салона.

Макар да знаеше, че най-разумното ще е незабавно да се завърне в леглото, той неволно спря сред познатото великолепие на светлината и се взря в нея с ново, мъчително вълнение. Вече бяха на път да се спуснат от тия небеса, от тия щастливи сфери... към какво? Сорнове, човешки жертвоприношения, отвратителни безполови чудовища. Какво представляваха тия сорнове? Собствената му роля в цялото начинание вече беше сравнително ясна. Някой или нещо бе наредило да го доведат. Разбира се, не лично него. Загадъчният „някой“ искаше жертва — независимо каква — от Земята. Рансъм бе избран единствено по волята на Девайн; за пръв път осъзна — със закъсняла изненада, както става винаги в подобни случаи — че през всички тия години не само той е мразил Девайн, а и онзи му е отвръщал със същото чувство. Но какво представляваха сорновете? Нима когато ги видеше, наистина щеше да припка подир Уестън като кученце? Умът му, както умовете на мнозина от неговото поколение, разполагаше с богат запас от страшилища. Беше чел Хърбърт Уелс и други подобни автори. Из мисловната му вселена бродеха ужаси, с които трудно биха се мерили демоните от античната и средновековна митология. Насекомopodobни, пълпещи, ракообразни твари, потръпващи антени, прашене на ципести криле, служести възли от сгърчени пипала — всякаква чудовищна комбинация на свръхчовешки разум и неутолима жестокост му се струваше напълно уместна сред един чужд свят. Сорновете щяха да бъдат... щяха да бъдат... не, просто не смееше да

мисли как изглеждат сорновете. А скоро щеше да им бъде предаден. Кой знае защо, това му се струваше много по-страшно, отколкото да бъде заловен. Предаден, продаден, отдаден. Във въображението си виждаше безброй вероятни и невероятни чудовища — изпъкнали сферични очи, ухилени зъбати муцуни, рога, жила, криви челюсти на грамадни членестоноги. По обтегнатите му нерви свиреха своите ужасяващи симфонии всички вродени страхове от насекоми, от змии, от гъмжащи и мляскащи твари. Но реалността несъмнено щеше да се окаже далеч по-страшна — щеше да бъде другопланетна Чудовищност, нещо, което човек никога не си е въобразявал и просто не би могъл да си въобрази. В този момент Рансъм взе твърдо решение. Можеше да приеме смъртта, но не и сорновете. Щом пристигнеха на Малакандра, трябваше да избяга при първия удобен случай. Гладната смърт и дори потеря от настървени сорнове му се струаха за предпочитане пред перспективата да им бъде предаден. Ако бягството се окажеше невъзможно, щеше да прибегне към самоубийство. Рансъм беше религиозен. Надяваше се Бог да му прости този избор. Помисли си, че да постъпи другояче би било също тъй невъзможно, както да промени по своя воля телесната си форма. Без колебание той отново се промъкна в кухнята и избра най-острия нож с твърдото решение занапред никога да не се разделя с него.

Ужасът го бе изтощил до такава степен, че щом се добра до леглото си, мигновено потъна в тежък, непробуден сън.

6.

Събуди се освежен и дори леко засрамен от снощния ужас. Не ще и дума, положението му беше твърде сериозно — всъщност шансовете да се завърне жив на Земята изглеждаха почти нулеви. Но човек може да се изправи пред лицето на смъртта и чрез силата на разума да овладее страха от нея. Истинската трудност се криеше в подсъзнателния, биологично вроден страх от чудовища — тъкмо с това трябваше да се захване и той успя донякъде да го преодолее, лежейки на припек след закуската. Имаше чувството, че когато човек се рее из небесата като него, не би трябвало да изпитва някаква си долнопробна боязън пред тварите от която и да било планета. Помисли си дори, че ножът може да се впие не само в неговата плът. Рансът крайно рядко изпадаше във войнствено настроение. Както мнозина свои връстници той бе склонен не толкова да надценява, колкото да подценява собствената си храброст; между фантазиите от детството и реалните му преживявания по време на войната зееше същинска бездна и може би вследствие на това той съдеше прекалено категорично за липсата на каквото и да било героизъм в душата си. Донякъде се боеше дали сегашната му твърда решителност няма да се окаже само мимолетна илюзия; но така или иначе, трябваше да стори каквото може.

Час подир час се влачеха в техния безконечен ден, сменяха се периоди на сън и бодърстване, докато най-сетне Рансът усети една постепенна промяна. Температурата бавно спадаше. Отново започнаха да се обличат. По-късно добавиха вълнено бельо. Още по-късно в центъра на кораба бе включен електрически нагревател. Освен това ставаше ясно — макар че явлението бе извънредно трудно за долавяне — че светлината вече не е чак толкова могъща, колкото в началото на пътуването. Чрез своята способност за сравнение разумът установяваше този факт, но бе трудно човек да го усети като намаляване на светлината и почти невъзможно да го нарече „помръкване“, защото макар сиянието да губеше сила, неземната му същност си оставаше точно такава, както и в първия миг, когато го бе

съзрял. Нямаше нищо общо със земния гаснещ залез, сподирян от влажен полъх и призрачни багри из въздуха. Рансъм усещаше, че дори силата на сиянието да намалее наполовина, останалата част няма да се различава от цялото — просто щеше да е по-слаба, но непроменена. Ново разполовяване — и остатъкът пак щеше да бъде същият. Докато изобщо съществуваше, тази светлина щеше да остане вярна на същността си — чак до онова невъобразимо разстояние, където изчезне и сетната частица от нея. Рансъм се опита да обясни това на Девайн.

— Досуц като сапуна — ухили се Девайн. — Както и да го търкаш, все си остава сапун чак до последното мехурче.

Не след дълго равномерният ритъм на живота в космическия кораб взе да се нарушава. Уестън обясни, че скоро ще започнат да усещат гравитационното поле на Малакандра.

— Това означава — добави той, — че „долу“ вече няма да е към центъра на кораба. „Долу“ ще бъде посоката към Малакандра, която от наша гледна точка ще се намира под контролната кабина. В резултат от това подът на повечето каюти ще се превърне в стена или таван, а някоя от стените ще се окаже под. Няма да е много приятно.

Колкото до Рансъм, предстоящата промяна означаваше дълги часове тежък труд рамо до рамо ту с Девайн, ту с Уестън, в зависимост от това кой се намираше на смяна в контролната кабина. Водни резервоари, кислородни бутилки, оръжия, боеприпаси и провизии трябваше да се прехвърлят към стените, които щяха да се превърнат в под; при това всичко трябваше да се постави така, че да бъде изправено, когато влязат в сила новите посоки за „горе“ и „долу“. Още преди да привършат с работата, започнаха да ги спохождат странни, тревожни усещания. Отначало Рансъм смяташе, че крайниците му натежават просто от изнурителния труд; ала почивките не помагаха и Уестън му обясни, че след като са попаднали в гравитационното поле на планетата, телата им натежават непрестанно, удвоявайки теглото си на всеки двайсет и четири часа. Фактически преживяваха онова, което изпитват бременните жени, но засилено многократно, почти до непоносимост.

В същото време усещането им за посока — и без това доста объркано през целия полет — се разстрои напълно. Досега от всяка каюта съседната изглеждаше наклонена, но се оказваше равна; сега

зрителната представа си оставаше същата, но подът наистина започваше да се накланя, макар и едва доловимо. Пристъпвайки през прага, човек неволно ускоряваше крачка. Захвърлена върху пода на салона възглавница се оказваше няколко часа по-късно изместена с два-три сантиметра към стената. Всички страдаха от повръщане, главоболие и сърцебиене. Положението се влошаваше с всеки изминал час. Скоро вече нямаха сили да вървят и едва се тътреха от каюта към каюта. Бяха изпаднали в болезненото състояние изобщо да не усещат посоките. Някои части от кораба се бяха преобърнали, така че само муха би могла да върви по предишния под; ала за Рансъм нито една каюта не беше в нормално положение. Непрестанно ги измъчваха усещанията за падане от непоносима височина — нещо, с което изобщо не се бяха сблъскали в досегашния полет. Разбира се, готвенето отдавна бе изоставено. Хапваха по някой залък, доколкото им стигаха силите, а пиенето се оказваше почти непосилна задача — човек никога не можеше да е сигурен дали устата му се намира под отвора на бутилката, или нейде отстрани. Уестън ставаше все по-мрачен и мълчалив. Девайн, неизменно с шише алкохол в ръката, сипеше неописуеми богохулства и мръсни ругатни, обвинявайки Уестън, задето ги е домъкнал дотук. Измъченият Рансъм облизваше пресъхналите си устни, разтриваше болезнените си крайници и се молеше всичко да свърши.

Най-сетне дойде момент, в който вече нямаше съмнение, че едната страна на сферата е отдолу. Завинтените легла и маси висяха съвършено безполезни по стените или таваните. Бившите врати се превръщаха в люкове на пода или тавана и отварянето им изискваше неимоверни усилия. Човешките тела сякаш се наливаха с олово. Когато тежният труд по прехвърлянето на багажа завърши, Девайн измъкна от денковете нови облекла — облеклата за Малакандра — и клекна върху стената в дъното на салона (сега превърната в под), за да огледа термометъра. Рансъм забеляза, че тепърва ще трябва да носят дебело вълнено бельо, овчи кожухчета, кожени ръкавици и ушанки. Девайн не отговори на въпросите му. Беше зает изцяло с наблюдение на термометъра, крещейки към Уестън в контролната кабина:

— По-бавно, по-бавно. По-бавно, проклет глупако. След една-две минути навлизаш във въздуха. — Той помълча за момент, после излая гневно: — Така! Остави сега на мен.

Уестън не отговаряше. Девайн нямаше навика да си хаби думите напразно и Рансъм стигна до извода, че в момента страхът и възбудата са го изкарали от релси.

Изведнъж сякаш някой изгаси светлините на вселената. Като че невидим демон изтри небосвода с мръсен парцал и великолепието, сред което бяха живели толкова дълго, помръкна до бледа, унила и жалка сивота. От сегашните си места нямаха възможност да дръпнат щорите или да изместят масивните метални капаци. Вълшебната им колесница, зареяна из небесните простори, внезапно се бе превърнала в мрачна стоманена кутия, осветена от един тесен процеп и падаща неотклонно надолу. Падаха от небето към някакъв непознат свят. Нито едно от преживените досега приключения не бе засегнало толкова дълбоко съзнанието на Рансъм. Сега се питаше как е могъл да смята планетите, та дори и Земята, за островчета на живот и реалност сред пустото мъртвило. Ала вече го изпълваше една нова увереност, която остана завинаги част от него и той разбра, че планетите — „земите“, както ги наричаше в мисълта си — са просто дупки или празнини сред животворните небеса — пренебрегнати, отхвърлени отпадъци от тежка материя и застоил въздух, създадени не чрез прибавяне, а напротив, чрез отнемане на най-важното от обкръжаващото ги сияйно пространство. И все пак, помисли той, нейде извън слънчевата система сиянието свършва. Това ли е истинската пустота, истинската смърт? Освен ако... той се помъчи да напипа полуоформената идея... освен ако видимата светлина се окаже на свой ред дупка или празнина, тоест жалка частица от нещо още по-велико. Нещо, което може да засенчи неизменните, ярки небеса също тъй категорично, както те засенчват мрачните, тежки земи...

Нещата не винаги се случват според нашите очаквания. Мигът на кацане върху един непознат свят завари Рансъм дълбоко потънал във философски размишления.

7.

— Дремеш ли? — запита Девайн. — Планетите май почнаха да ти омръзват, а?

— Виждаш ли нещо? — прекъсна го Уестън.

— Не мога да помръдна капациите, дявол да ги вземе — отвърна Девайн. — По-добре да отидем до външния люк.

Рансъм се откъсна от размислите. Близко до него двамата съдружници вършеха нещо в полумрака. Усещаше студ и непоносима тежест, макар че тялото му беше много по-леко, отколкото на Земята. Въпреки това той изведнъж осъзна сегашното си положение с пределна яснота, в която имаше частица страх, но много повече любопитство. Тук можеше и да срещне смъртта си, ала с какъв размах! Отвън вече нахлуваше хладен въздух и светлина. Той нетърпеливо въртеше глава, за да зърне нещичко между напрегнатите рамене на другите двама. След малко последният болт бе развинтен. Той хвърли поглед навън през люка.

Естествено, най-напред видя почвата — бледорозов, почти белезникав кръг; в момента не успя да разбере дали това е съвсем ниска растителност или неравна, едрозърнеста скала или пръст. Почти веднага тъмният силует на Девайн затули отвора и Рансъм забеляза в ръката му револвер. „За мен, за сорновете, или и заради двете?“ — запита се той.

— Сега е твой ред — лаконично нареди Уестън.

Рансъм дълбоко въздъхна и опипа ножа под колана си. После провря глава и рамене през люка, докосвайки с длани почвата на Малакандра. Розовото покритие беше меко и еластично като каучук — очевидно растителност. Рансъм бързо погледна нагоре. Видя бледосиньо небе — съвсем като на Земята в ясно зимно утро — а малко по-надолу зърна струпана огромна бухлата маса с розов цвят, която му заприлича на облак и още...

— Излизай — обади се изотзад Уестън.

Рансъм пролази през люка и се изправи на крака. Въздухът беше студен, но не мразовит и леко дразнеше гърлото му. Огледа се наоколо и самата страст на желанието му да обхване отведнъж целия нов свят го доведе до неуспех. Не видя нищо друго, освен цветове — цветове, отказващи да се подредят в очертания. Нещо повече, засега не познаваше нищо, за да успее да го види — човек не е в състояние да различи предметите, ако не знае поне приблизително какво представляват. Първото му впечатление бе за един ясен, блед свят — акварелен свят, изрисуван с детски боички; след миг разпозна бледосиния плосък пояс като водна повърхност, или някаква друга подобна течност, достигаща почти до нозете му. Намираха се на брега на езеро или река.

— Е, хайде — каза Уестън, минавайки покрай него.

Рансъм се завъртя и с изумление зърна съвсем наблизко нещо съвсем познато — постройка с очевидно земни очертания, макар и изградена от непознати материали.

— Значи са като хората — ахна той. — Нима строят къщи?

— Не те, а ние — каза Девайн. — Ха сега познай от втория опит.

И като извади от джоба си ключ, той се зае да сваля от вратата на хижата съвсем обикновен катинар. С неопределеното смесено чувство на разочарование и облекчение Рансъм разбра, че похитителите му просто се завръщат в предишния си лагер. Поведението им беше напълно предсказуемо. Те влязоха вътре, смъкнаха от прозорците грубо скованите дъсчени капаци, подушиха застоялия въздух, зачудиха се как може да са оставили такава мръсотия и накрая излязоха.

— Да се погрижим за запасите — каза Уестън.

Скоро Рансъм откри, че възможностите му за наблюдения ще бъдат съвсем ограничени, а шансовете за бягство — нулеви. През следващите час-два той се намираше в непрестанен контакт със своите похитители, зает с монотонния, тежък труд да прехвърля от кораба в хижата провизии, дрехи, оръжия и множество загадъчни пакети. Но все пак научи нещо. Най-напред разбра, че Малакандра е красива; дори си помисли колко е странно, че тази възможност не се бе мярнала нито веднъж в безбройните му предположения за планетата. Същият странен обрат на въображението, който го караше да заселва вселената с чудовища, не му бе позволил да очаква друго, освен камениста пустош или кошмарна плетеница от машини. Сега сам се чудеше

откъде са му хрумвали подобни приумици. Откри също, че синкавата вода ги обгражда най-малкото от три страни; в четвъртата посока зрителното му поле опираше в грамадното стоманено кълбо, с което бяха пристигнали. Значи хижата беше построена в края на остров или полуостров. Освен това малко по малко стигна до извода, че водата не просто изглежда синкава при определено осветление, както става на Земята, а е „наистина“ синя. Нещо в нейното поведение под лекия ветрец го озадачаваше — имаше нещо странно или неестествено в самите вълни. Първо — изглеждаха прекалено високи за толкова слаб вятър, но това не бе всичко. Напомняха му водните фонтани, които бе виждал да излитат нагоре под ударите на снаряди във филми за морски сражения. Сетне изведнъж разбра: те имаха погрешна форма, неправилни очертания, бяха прекалено високи за дължината си, имаха прекалено тясна основа и прекалено остър наклон. Спомни си за стихотворението на един съвременен поет, в което морето извисяваше „зъбери и мощни кули“.

— Дръж! — подвикна Девайн.

Рансъм хвана денка и го метна към Уестън, който стоеше пред вратата на хижата.

От едната страна водата се простираше надалече — според него поне на половин километър, макар че все още му бе трудно да схване перспективата в този непознат свят. От другата страна беше много по-тъсна, може би само четири-пет метра и като че течеше през плитчини — подскачаща, завихрена вода, издаваща по-мек и някак по-съскащ звук, отколкото на Земята; а там, където докосваше отсамния бряг (розовата растителност стигаше до самата вода), се надигаха пръски и мехури, подсказващи за отделяне на газ. Доколкото успяваше да хвърли крадешком някой и друг поглед наоколо по време на работата, Рансъм напрягаше очи, за да разбере какво има на отсрещния бряг. Там се издигаше някакъв пурпурен и толкова грамаден масив, че в отначало го сметна за хълм, обрасъл с пирен; отвъд по-широкото водно пространство също се извисяваше нещо подобно. Но в тази посока можеше да вижда и оттатък възвишението. Зад него стърчаха странни бледозеленикави очертания — прекалено нащърбени и безформени за сгради, но пък твърде тесни и стръмни за хълмове. Още по-назад и малко над всичко това се извисяваше розовата грамада, подобна на облак. Може наистина да беше облак, но изглеждаше прекалено плътна

и като че изобщо не бе помръднала откакто я зърна за пръв път през люка. Приличаше на огромен червен карфиол — или колосален куп червени сапунени мехури — с невероятно изящен оттенък и форма.

Озадачен от тази гледка, Рансъм насочи вниманието си към побликия бряг отвъд плитчините. Пурпурният масив отначало му заприлича на църковен орган, после на изправени топове плат, след това на гора от гигантски преобърнати чадъри. Всичко това се полюшваше лекичко. Изведнъж погледът му се проясни. Тия скупчени пурпурни неща бяха растителност, или по-точно зеленчуци — поне двойно по-високи от английските брястове, но очевидно крехки и гъвкави. Стъблата — човек не би могъл да ги нарече дънери — се издигаха гладки, заоблени и удивително тънки до височина десет-двайсет метра; по-нагоре тия огромни растения разперваха не клони, а листа с размерите на рибарска лодка, но почти напълно прозрачни. Пейзажът смътно напомняше подводна гора — тия грамадни и крехки растения сякаш се нуждаеха от опората на водата и Рансъм се питаше как издържат собствената си тежест във въздушна среда. По-надолу, между стъблата, царуваше яркочервен полумрак, изпъстрен с по-бледи слънчеви лъчи, които разкриваха отчасти вътрешността на гората.

— Време е за обяд — внезапно подвикна Девайн.

Рансъм се разкърши; въпреки хладния разреден въздух, по челото му се стичаше пот. Задъхваше се след тежкия труд. Уестън се появи на прага на хижата и промърмори, че би трябвало първо да свършат. Девайн обаче успя да се наложи. Отнякъде изникнаха бисквити и консерва говеждо и тримата се настаниха върху сандъците, които все още осейваха в изобилие пространството между космическия кораб и хижата. Малко уиски — отново по идея на Девайн и против волята на Уестън — бе сипано в тенекиени чаши и долято с вода; Рансъм забеляза, че водата идва от собствените им запаси, а не от синьото езеро.

Както често се случва, прекратяването на физическата дейност насочи мисълта на Рансъм към непрестанната възбуда, която го изпълваше още от мига на кацането. Струваше му се, че не е в състояние да хапне и зальк. Ала имайки предвид евентуалната възможност за бягство, той се застави да яде повече от обикновено и скоро апетитът дойде с яденето. Поглъщаше лакомо всичко, което му попадеше под ръка, било то храна или питие и вкусът на тази първа

трапеза остана завинаги свързан в паметта му с първата странна, неземна гледка (макар че повече никога не успя да си я припомни напълно) на един ярък, застинал, искрящ и неразбираем ландшафт — с немислимо изострени върхове, достигащи стотици метри височина, с обширни пространства от ослепително синя бълбукаща вода и отвъд нея грамада от розово-червеникави сапунени мехури. Малко се боеше, че спътниците му могат да забележат този прекомерен апетит и да заподозрат нещо; тяхното внимание обаче беше насочено другаде. Погледите им непрестанно шареха наоколо; говореха разсеяно, често сменяха местата си и се озъртаха през рамо. Рансъм тъкмо привършваше изобилния си обяд, когато забеляза как Девайн застина като ловджийско куче и мълчаливо положи ръка върху рамото на Уестън. Двамата кимнаха. Изправиха се. Рансъм гаврътна последната глътка уиски и също стана на крака. Намираше се между двамата похитители. Те бяха извадили револверите. Избутваха го към тесния пролив и сочеха отвъдния бряг.

Отначало той не успя да различи какво сочат. Вече бе забелязал, че между пурпурните растения има и други — по-стройни и по-бледи; всъщност почти не им бе обърнал внимание, защото погледът му неуморно шареше из тяхното подножие — дотолкова го тормозеха все още страховете от насекоми и влечуги, присъщи на съвременното въображение. Отразен от водата, погледът му отново се върна натам и съзря нови бели предмети: дълги, стройни, бели, неподвижни отражения в течащата вода — четири... пет... не, точно шест на брой. Той вдигна очи. Да, там наистина имаше шест бели предмета. Източени, крехки, два-три пъти по-високи от човешки ръст. Отначало му се стори, че са изображения на хора, създадени от първобитни творци; беше виждал нещо подобно в книгите по археология. Но от какво бяха изработени и как можеха да стоят прави? Изглеждаха безумно тънки и издължени в краката, прекомерно тежки и издути в гърдите — мършави, крехки карикатури на земните двуноги, сякаш излезли от панаирджийска зала с криви огледала. Явно не бяха направени от камък или метал, защото Рансъм забеляза, че се полюшват; и изведнъж с неимоверно потресение, от което лицето му преbledня, той осъзна, че те са живи, че се движат, че идват към него. За миг ужасеният му поглед срещна лицата им — тесни и неестествено издължени с големи, провиснали носове и провиснали челюсти в

някакво странно полупризрачно, полуидиотско изражение на тържественост. В следващата секунда той отчаяно се завъртя, за да побегне, но Девайн го сграбчи.

— Пусни ме! — изкрещя Рансъм.

— Не ставай глупак — изсъска Девайн и пъкна под носа му дулото на револвера.

Докато се боричкаха, едно от съществата се провикна през пролива и мощният глас прокълхти високо над главите им като звук на алпийски рог.

— Искат да минем отсреща — каза Уестън.

Двамата блъскаха Рансъм към водата. Той заби пети в брега, изви гръб и се запъна като магаре. Похитителите му вече бяха нагазили и го дърпаха напред, докато той все още стоеше на сухо. Едва сега разбра, че крещи. Изведнъж откъм съществата отсреща долетя нов, по-мощен и не толкова членоразделен звук. Уестън също изкрещя, отпусна ръката на Рансъм и изведнъж стреля с револвера не към брега, а срещу течението. В следващата секунда Рансъм видя причината за това.

Право насреща им се носеше пенеста ивица като следа от торпедо и сред нея лъцяха мокрите очертания на някакъв грамаден звяр. Девайн изруга пискливо, подхлъзна се и потъна във водата. Рансъм зърна широко разтворена паст, чу как револверът на Уестън изтрещя оглушително, после още веднъж и още веднъж, откъм отсрещния бряг долетяха също тъй оглушителните крясъци на чудовищата, които явно се канеха да нагазят във водата. Не се нуждаеше от време, за да вземе решение. Още щом усети, че е свободен, той автоматично се хвърли зад своите похитители, после хукна към кораба, заобиколи го и с всички сили побягна към отвъдната неизвестност. Докато заобикаляше металното кълбо, пред погледа му избухна див хаос от синьо, пурпурно и червено. Рансъм не си позволи да забави крачка нито за миг, за да разбере какво е това. Изведнъж нагази във вода и изкрещя не от болка, а от изненада, защото водата се оказа топла. След по-малко от минута той отново изскочи на суша. Тичаше нагоре по стръмен склон. И внезапно нахълта в пурпурната саянка между стъблата на нова гора от странните растения.

8.

Цял месец бездействие, солиден обяд и загадъчният пейзаж на един нов свят не са неща, които помагат на тичането. Половин час по-късно Рансъм едва крачеше през гората, като притискаше с длан болезненото място под ребрата си и напрягаше слух, за да разбере дали не го преследват. Първоначалните револверни изстрели и викове (не от човешки гърла) бяха последвани от пукот на карабина и няколко откъслечни крясъка, след което настана пълна тишина. Докъдето му стигаше погледът не се виждаше нищо, освен стъблата на огромни растения с виолетов оттенък, а високо горе грамадните полупрозрачни листа процеждаха редки слънчеви лъчи към тържественото великолепие на здрача, сред който бродеше самотният беглец. Когато успяваше да посъбере сили, той отново започваше да тича; почвата беше все тъй мека и еластична, обрасла със същата ниска жилава растителност — първото, което ръцете му бяха докоснали на Малакандра. Веднъж или дважд дребни червеникави създания пресякоха пътя му, но освен тях в гората не се забелязваха признаци за живот; нямаше от какво да се бои, освен от факта, че бродеше без никакви запаси и свършено сам из една гора от непознати растения на милиони километри извън познатия човешки свят.

Рансъм обаче мислеше за сорновете — защото без съмнение ония същества, на които искаха да го предадат похитителите, бяха сорнове. Те нямаха нищо общо с досегашните ужаси на въображението му и тъкмо това го бе изкарало от равновесие. Срещата с тях го тласкаше от фантазиите на Уелс към един по-ранен, едва ли не детински комплекс от страхове. Великани, людоеди, призраци, скелети — това бяха ключовите думи. Таласъми на кокили, каза си той, сюрреалистични страшилища с издължени лица. Същевременно първоначалната сковаваща паника започваше да го напуска. Вече дори не помисляше за самоубийство; напротив, бе твърдо решен да се бори докрай. Мислено се молеше, опипвайки ножа. Изпълваше го странно

чувство на самоувереност и обич към самия себе си — по едно време усети, че се кани да изрече: „Дръж се за мен, приятел“.

Теренът стана по-труден и това прекъсна размислите му. От няколко часа насам плавно се изкачваше нагоре покрай някаква стръмнина отдясно — очевидно бе избрал средния път между катеренето и заобикалянето на висок хълм. Сега по пътя му почнаха да се появяват хребети, несъмнено свързани с възвишението отдясно. Сам не знаеше защо трябва да ги пресече, но по една или друга причина той продължи през тях; може би смътните спомени за земната география му подсказваха, че по-долу навярно има открити места между горите и водата, където за сорновете ще е по-лесно да го хванат. Продължавайки през хребети и дерета, той бе изненадан от невероятните стръмнини, които срещаше, но кой знае защо те се оказаха не чак толкова трудни за преодоляване. Забеляза също, че дори и най-дребните могилки имаха неземни очертания — прекалено тесни в основата и прекалено изострени на върха. Спомни си, че вълните на синьото езеро имаха същата необичайна форма. А като хвърли поглед нагоре към пурпурните листа, откри и там да се повтаря същата перпендикулярност, същият неудържим стремеж към небето. Те не провисваха по краищата; въпреки огромните им размери, въздухът бе достатъчен, за да ги поддържа, тъй че горският свод се издигаше нагоре като някаква ажурна плетеница от ветрила. Даже и сорновете — той потръпна при мисълта за тях — бяха безумно издължени.

Научните му познания бяха достатъчни, за да предположи, че се намира върху един по-лек от Земята свят, където са потребни много по-малко усилия и природата е свободна да следва стремежа си към висините в неземни пропорции. Тази мисъл отново го върна към въпроса къде е попаднал. Не си спомняше дали Венера е по-дребна от Земята и дали не би трябвало да е доста по-топла. Може би се намираше на Марс, или дори на Луната. Малко по-късно той отхвърли втората идея, защото в такъв случай след приземяването би трябвало да види Земята сред небосвода; сетне обаче си припомни, че Луната винаги е обърната само с едната си страна към Земята. Кой знае, може би сега бродеше по обратната страна на земния спътник; колкото и да бе странно, при тази мисъл мрачното чувство за самота го обзе с още по-голяма сила.

По много от деретата, които пресичаше, течаха сини, свистящи потоци, устремени към низините отляво. Също като езерото, те бяха топли и нагряваха въздуха над себе си, тъй че докато слизаше и се катереше по склоновете, той изпитваше непрестанна промяна на околната температура. Именно контрастът при излизане от едно такова дърво привлече за пръв път вниманието му към нарастващия хлад сред гората; като хвърли поглед наоколо, той се увери, че и светлината отслабва. Не бе предвидил това. Нямаше представа каква може да е нощта на Малакандра. Докато се озърташе из гъстеещия здрач, между пурпурните стъбла полъхна студен вятър и всички растения се залюляха, разкривайки отново причудливия контраст на огромните размери с очевидната им гъвкавост и лекота. Върху Рансъм изведнъж се стовариха глад и умора, удържани досега с обединените сили на страха и смайването от околния свят. Треперейки, той се застави да продължи напред. Вятърът ставаше все по-силен. Гигантските листа се клатушкаха и танцуваха над главата му, разкривайки все по-бледи късчета небе; не след дълго той с тревога забеляза в тия пролуки да проблясват звезди. Гората вече не беше безмълвна. В търсене на врагове погледът му се стрелкаше насам-натам, ала откриваше само колко бързо пада мракът наоколо. Сега благославяше топлината на всеки нов поток.

Именно това му подсказа как би могъл да се предпази от нарастващия студ. Безсмислено бе да продължава напред; всъщност нямаше представа дали бяга от опасността, или напротив — отива право към нея. Опасността беше навсякъде — и в движението, и в спирането на място. Може би брегът на някой поток щеше да се окаже достатъчно топъл, за да прекара там нощта. Рансъм се затътри напред да търси ново дърво и измина толкова път, че взе да се пита дали не е напуснал подходящата местност. Вече възнамеряваше да поеме обратно, когато изведнъж се натъкна на стръмно надолнище; подхлъзна се, после отново стана на крака и се озова край нов поток. Тук короните на дърветата — не можеше да ги нарече другояче, освен „дървета“ — не се сливаха съвсем плътно, а и самата вода сякаш леко фосфоресцираше, тъй че ставаше малко по-светло. Склонът се спускаше стръмно отдясно наляво. Воден от неопределеното туристическо желание да намери „по-добро място“, той се изкатери няколко метра по-нагоре. Малката долина стана още по-стръмна и

отпред се появи невисок водопад. Рансъм смътно забеляза, че течението по стръмнината сякаш е прекалено бавно, но беше твърде уморен, за да разсъждава върху това. Водата определено беше по-топла, отколкото в езерото — може би защото се намираше по-близо до своя подземен източник на топлина. Ала най-силно го вълнуваше въпросът дали може да пие от нея. Вече го мъчеше силна жажда; течността обаче изобщо не приличаше на вода и му се струваше отровна. Не, нямаше да пие, докато му оставаха сили да се удържа; беше изтощен и се надяваше да заспи въпреки жаждата. Той коленичи и изплакна ръцете си в топлия поток; после се сгуши в една трапчинка край водопада и се прозина.

Звукът на собствената му прозявка — познатият звук, чуван в детски стаи, училищни общежития и кой знае колко спални — разбуди мощното чувство на самосъжаление. Той сви колене и ги прегърна; изпитваше дълбока, почти синовна обич към собственото си тяло. Вдигна ръчния часовник към ухото си и установи, че е спрял. С тихичко, жално мърморене той си представи как в този миг безброй хора лягат да спят на далечната планета Земя — в клубове, презокеански кораби и хотели; съпружески двойки и малки дечица под грижовния взор на бавачките; разгорещени, вмирисани на тютюн мъже, скупчени рамо до рамо в укрепления и окопи. Не можеше да устои на изкушението да си говори сам.

— Ще те оправим, Рансъм... ти само се дръж за мен, мой човек.

Хрумна му, че в потока може да се спотайва някое от ония чудовища със зинала паст.

— Напълно си прав, Рансъм — измънка той. — Тук не е безопасно за нощувка. Само ще отпочинем, докато ти стане по-добре, после ще продължим. Обаче не сега. След малко.

9.

Събуди го жаждата. Бе спал, без да усети студ, макар че дрехите му бяха влажни. Лежеше под слънчевите лъчи, а отстрани водопадът танцуваше и искреше във всички прозрачни оттенъци от цялата гама на синия цвят, хвърляйки причудливи отблясъци чак до високите горски листа. Изведнъж споменът за сегашното отчаяно положение се завърна в съзнанието му с цялата си непоносима тежест. Ако не бе изпаднал в паника, отдавна щеше да бъде мъртъв в лапите на сорновете. После с неописуемо облекчение си припомни, че из тия дебри броди човек — горкият несретник! — и помисли колко хубаво би било да го срещне. Щеше да излезе насреща му и да каже: „Здрасти, Рансъм“... ала тук изведнъж озадачението прекъсна мислите му. Не, нямаше никой друг, освен него — той беше Рансъм. Само че... наистина ли? Кого бе довел до топлия поток, кого бе сложил да спи, като му каза да не пие от странната вода? Очевидно някой новодошъл, който познаваше тукашните места по-зле от него. Но каквото и да му бе казал Рансъм, сега смяташе да пие. Той легна на брега и потопи лице в топлите струи. Течността се оказа добра за пиене. Имаше силен минерален привкус, но от това сякаш ставаше още по-приятна. Отпи още веднъж и усети мощен прилив на бодрост и сила. Всички тия истории за другия Рансъм бяха пълна безсмислица. Сега осъзнаваше, че го заплашва безумие и затова се отдаде на страстна молитва, а сетне енергично се зае с тоалета си. Не че безумието го вълнуваше кой знае колко. Може би отдавна бе загубил разсъдъка си и изобщо не се намираше на Малакандра, а лежеше на сигурно място в някоя английска лудница. Ех, ако беше така! Щеше да запита Рансъм... по дяволите, мозъкът му отново разиграваше старите номера! Той стана и енергично се отправи напред.

През този етап от пътешествието мисловните илюзии се повтаряха на всеки няколко минути. Постепенно той свикна да вцепенява мозъка си докато халюцинациите отминат. Не биваше да се тревожи за тях. Щом изчезнеха, можеше отново да се завърне към

нормалното състояние. Далеч по-важен бе проблемът с прехраната. Той опита ножа си върху едно от „дърветата“. Както бе очаквал, стъблото се оказа жилаво, но податливо като зеленчук, а не твърдо като дърво. Отрязва малко парченце, при което цялото гигантско растение потрепера чак до върха — имаше чувството че разтърсва с една ръка мачтата и целия такелаж на океански платноход. Когато го лапна, късчето се оказа почти безвкусно, но не и неприятно. Няколко минути Рансъм го размачква с удоволствие между зъбите си, ала това не му помогна особено. Растителната тъкан се оказа абсолютно непригодна за преглъщане и би могла да се използва единствено като дъвка. Точно това и направи, а сетне продължи с нови парчета, които донякъде облекчиха глада му.

Вчерашното бягство не можеше да продължава със същото темпо — то неминуемо се превърна в най-обикновено лутане, мотивирано донякъде от търсенето на храна. Естествено, тия издирвания бяха крайно неопределени, тъй като Рансъм нито знаеше дали на Малакандра изобщо има храна за него, нито пък би могъл да я разпознае. По някое време тази сутрин той преживя силна уплаха, когато минавайки през една сравнително открита поляна забеляза към него да се задава първо един огромен жълтеникав силует, после два, после неизброимо множество. Преди да успее да побегне, той се озова обкръжен от стадо огромни същества със светла козина, наподобяващи донякъде жирафи — колкото и да напругаше въображението си, не успя да намери по точно сравнение — но с тази съществена разлика, че можеха да се изправят на задни крака и дори да правят по няколко стъпки в това положение. Съществата бяха много по-високи и стройни от земните жирафи, а за храна им служеха листата на пурпурните растения. Когато забелязаха човека, те вторачиха в него големите си влажни очи, издавайки дълбоко басово сумтене, ала не проявиха враждебни намерения. Апетитът им беше поразителен. За пет минути те оглозгаха напълно върховете на неколкостотин „дървета“ и в гората нахлуха потоци слънчева светлина. После стадото отмина.

Тази случка се отрази крайно благотворно върху настроението на Рансъм. Оказваше се, че планетата не е населена само от сорнове, както бе започнал да се бои. Тук имаше и съвсем нормални животни, които човек навярно би могъл да опитоми, а евентуално и да сподели храната им. Ако можеше само да се изкатери по някое от дърветата!

Беше започнал да се оглежда с намерението да предприеме това рисковано начинание, когато забеляза, че опустошението, оставено от листопадните животни е разкрило изглед над върховете на растенията към ония зеленикаво-бели предмети, които бе забелязал отвъд езерото малко след кацането.

Този път той се намираше много по-близо до тях. Бяха неимоверно високи, тъй че трябваше да отметне глава, за да види върховете им. По форма донякъде напомняха масивни пилони с различна височина, струпани на безредни, произволни групи. Гледани от това разстояние някои изглеждаха остри като игли, други се стесняваха към върха, а сетне отново се разширяваха като топки или платформи, които за земното око изглеждаха готови да рухнат всеки момент. Рансъм забеляза, че страните им са по-груби и нашарени с пукнатини, отколкото му се бе сторило първия път, а между две от тях различи неподвижна линия от тръпнеща, ярка синева — без съмнение далечен водопад. Точно това в крайна сметка го убеди, че въпреки невероятната си форма тези масиви са планини; веднага след откритието цялата причудливост на пейзажа бе заменена от възхита пред фантастичното им величие. Сега осъзнаваше, че тук вижда в пълен размах оная вертикална тема, която се проявяваше във всяко животно, растение и могила на Малакандра — именно тук, в тези бунтовни скали, литнали устремно към небето като масивни струи на някакъв вкаменен фонтан и увиснали наред въздуха поради собствената си лекота, тъй невероятно издължени, че занапред която и да било земна планина би му се сторила просната на една страна. Гледката го изпълваше с главозамайващо въодушевление.

Ала само след миг сърцето му замря. На бледия фон на планините и съвсем недалеч от него — защото до самите планини едва ли имаше повече от половин километър — изникна подвижен силует. Рансъм го разпозна веднага, гледайки как съществото се движи бавно (и според него крадешком) между върховете на оголените растения; гигантският ръст, мъртвешката мършавост, дългият профил с провиснала челюст като на някакъв зъл магьосник — всичко това му доказваше, че е срещнал сорн. Главата изглеждаше тясна и конична; ръцете или лапите, с които разгръщаше в движение растенията пред себе си, бяха тънки, подвижни като паешки лапи и почти прозрачни. Рансъм бе твърдо уверен, че съществото го търси. Всички тия

възприятия прелетяха през главата му за част от секундата. Още преди страховитият образ да се отпечата напълно в неговия мозък, той хукна с всички сили към най-гъстата част на гората.

Нямаше никакъв план, освен да избяга колкото се може по-надалеч от сорна. Трескаво се молеше чудовището да е само едно; може би гората гъмжеше от тях... може би имаха достатъчно разум, за да го обкръжат. Все едно, в момента нямаше друг изход, освен просто да бяга и пак да бяга с нож в ръката. Целият му страх се преобразяваше в действие; емоционално се чувстваше хладнокръвен, бодър и готов — готов както никога досега — за последното изпитание. Бягството го водеше надолу с нарастваща бързина; скоро склонът стана толкова стръмен, че ако тялото му бе запазило земното си тегло, неминуемо би се наложило да се завърти и да продължи спускането на четири крака. После зърна нещо да просветва отпред. Минута по-късно изскочи от гъсталака и спря, примигвайки от блясъка на слънцето и водата; намираше се на брега на широка река, а по-нататък се разстиляше смесен пейзаж от езера, рекички, островчета и полуострови — точно същата картина, каквато бе съзрял при първия си поглед към Малакандра.

Изотзад не долитаха звуци от потеря. Рансъм легна на брега и се напи, проклинайки мислено този свят, където сякаш изобщо не можеше да се намери студена вода. После остана така да си почива, като се заслушваше напрегнато. Синята вода се разстиляше пред очите му. Нещо я раздвижи. Само на три-четири метра от лицето му заподскачаха кръгове и мехури. Изведнъж водата се разтвори и на бял свят изникна нещо заоблено, лъскаво и черно като старинно гюлле. Сетне Рансъм зърна очи и уста — пухтяща уста, обкръжена от грозд мехури. Съществото продължаваше да излиза над водата. Беше черно, блестящо. Най-сетне то зашляпа към брега през плитчините и вдигайки облаци пара се изправи на задни крака — на височина достигаше около два метра и изглеждаше прекалено стройно за ръста си, както всичко на Малакандра. Имаше гъста, черна и лъскава като мушама козина, съвсем къси крака с ципести плавници, широка боброва или по-скоро рибя опашка, мощни предни крайници с мембрана между пръстите и някакви израстъци малко под корема, които Рансъм сметна за полови органи. Донякъде наподобяваше пингвин, донякъде видра или тюлен; тялото му беше стройно и

гъвкаво като на огромен хермелин. Сравнението с тюлен идваше главно от голямата обла глава и буйните мустаци; съществото обаче имаше много по-високо чело и по-малка уста от земните тюлени.

В един определен момент за всеки беглец страхът и предпазните мерки стават съвсем условни и вече не се възприемат като ужас или надежда. Рансъм лежеше съвършено неподвижно, притискайки с всичка сила тялото си в ниската еластична растителност, подчинен на чисто теоретичната идея, че по този начин може да остане незабелязан. Почти не усещаше вълнение. Мина му сухата, обективна мисъл, че това очевидно ще бъде краят на неговата история — хванат в капан между сорна откъм сушата и едрото черно животно откъм водата. Вярно, имаше смътното чувство, че устата и челюстите не са като на хищник; от друга страна обаче знаеше, че е твърде несведущ в зоологията, за да прави подобни догадки.

Сетне се случи нещо, което напълно промени душевното му състояние. Съществото, което все още вдигаше пара и се отърсваше на брега, явно без да го забелязва, отвори уста и започна да издава звуци. Само по себе си това не беше нещо особено; ала дългогодишният лингвистичен опит на Рансъм го убеди почти веднага, че звуците са членоразделни. Съществото говореше. То владееше изкуството на речта. Ако не си филолог, скъпи читателю, боя се, че ще трябва да приемеш на вяра уверенията ми за изумителните емоционални последици от това откритие върху съзнанието на Рансъм. Той вече бе видял един нов свят... но един нов, извънземен, нечовешки език — това беше съвсем друго нещо. Кой знае защо тази мисъл не му бе хрумнала във връзка със сорновете, ала сега тя го озари като върховно откровение. Любовта към познанието е своеобразна лудост. В онази част от секундата, която му трябваше, за да реши, че съществото наистина говори и през която все още не знаеше дали не го чака мигновена смърт, неговото въображение прескочи страховете, надеждите и цялата невероятност на положението му, за да се втурне към една ослепителна перспектива — съставянето на малакандрианска граматика. „Въведение в малакандрианския език“, „Лунният глагол“, „Кратък марсианско-английски речник“ — тези и още много други заглавия прелетяха през главата му. А какво ли не би могъл да узнае човек от речта на един извънземен народ? В ръцете му щеше да попадне самата форма на езика, основният принцип на всички

възможни езици. Рансъм неволно се надигна на лакът и втренчи поглед в животното. То замлъкна. Грамадната обла глава се завъртя и лъскави кехлибарени очи се възряха в човека. Над гората и езерото не полъхваше дори и най-лек ветреца. Минута подир минута представителите на два безкрайно далечни разумни вида стояха и се гледаха право в лицата сред пълно безмълвие.

Рансъм се надигна на колене. Съществото отскочи назад, като го гледаше напрегнато и двамата отново застинаха. После то направи крачка напред, при което Рансъм на свой ред отскочи, но не твърде далече; любопитството го удържаше. Той събра смелост и пристъпи с протегнатата ръка; съществото го разбра погрешно. То отстъпи в плитчината и Рансъм видя как под гладката козина мускулите се напъват в готовност за внезапно движение. Но отстъплението спря дотук; и съществото бе в плен на любопитството. Никой от двамата не смееше да допусне другия до себе си, но същевременно изпитваше страстен копнеж да се приближи сам и малко по малко отстъпваше пред желанието. Чувството бе едновременно нелепо, възшебно и ужасяващо. В него имаше нещо повече от любопитство. То беше като ухажване — като срещата между първия мъж и първата жена на света; не, беше повече от това; в края на краищата контактът между двата пола е толкова естествен, необичайното — толкова ограничено, колебанието — тъй плитко и отблъскването тъй лесно за преодоляване в сравнение с трепета на първите взаимоотношения между две различни, но разумни същества.

Изведнъж съществото се завъртя и тръгна по брега. Върху Рансъм се стовари чувството на безнадеждно разочарование.

— Върни се — изкрещя той на английски.

Съществото се обърна, разпери ръце и отново заговори на своя неразбираем език; сетне продължи да се отдалечава. Едва бе изминало двайсетина метра, когато Рансъм го видя да се навежда и да взима нещо. После то тръгна обратно. В ръката си (Рансъм вече възприемаше като ръце ципестите му предни лапи) носеше нещо като черупка — черупка на някаква мида, но по-дълбока и по-заоблена от земните. Съществото потопи черупката в езерото и я извади пълна с вода. После я приближи към корема си и като че сипа нещо във водата. Рансъм с отвращение помисли, че то уринира в черупката. След миг обаче осъзна, че издатините по корема на съществото не са нито полови,

нито каквито и да било други органи; то носеше нещо като колан със закачени по него предмети, напомнящи кесии и сега използваше една от тях, за да изцеди в мидата няколко капки течност. След като стори това, то вдигна черупката към черните си устни и отпи — не отметна глава, както би сторил човек, а я приведе и засмука като кон. Когато свърши, то отново напълни мидата и пак добави няколко капки от съдината върху колана си — вероятно нещо като малък мех. Крепейки раковината с две ръце, съществото я протегна към Рансъм. Намерението му беше очевидно. Плахо, почти свенливо, човекът пристъпи напред и пое импровизираната чаша. С връхчетата на пръстите си докосна тънката плавателна ципа и по цялото му тяло пробяга неописуема тръпка на смес от влечение и отблъскване; после отпи. Нямаше престава какво е добавено към водата, но то явно имаше нещо общо с алкохола; нито една напитка досега не му бе доставяла подобно удоволствие.

— Благодаря — каза той на английски. — Много благодаря.

Съществото се потупа по гърдите и издаде няколко звука. Отначало Рансъм не разбра какво има предвид. После се досети, че то опитва да му каже името си — вероятно името на целия си вид.

— Хрос — изрече съществото и пак се потупа по гърдите, — хрос.

— Хрос — повтори Рансъм, като го посочи с пръст; после докосна гърдите си и добави: — Човек.

— Хшо... хшо... хшовек — криво-ляво повтори хросът. Наведе се и загреба шепа пръст от тясната оголена ивица между водата и ниската растителност. — Хандра.

Рансъм повтори думата и внезапно му хрумна нещо.

— Малакандра? — изрече той с въпросителен глас.

Хросът енергично завъртя очи и размаха ръце, явно опитвайки да обгърне с жеста си целия пейзаж. Рансъм разбра отлично. Хандра беше земята като вещество; Малакандра означаваше „земя“ или планета като цяло. Скоро щеше да открие какво е Малак. Междувременно той отбеляза, че звукът Х изчезва след К и по този начин направи първата си стъпка в малакандрианската фонетика. Хросът вече се мъчеше да му обясни значението на думата хандрамит. Рансъм без труд разпозна корена хандра (и си помисли: „Значи имат не само наставки, но и представки“), ала този път не разбра нищо от

жестовите на хроса и остана в неведение какъв може да е този хандрамит. Реши да поеме инициативата, като посочи устата си и енергично раздвижи челюсти. Малакандрианската дума за храна или ям се оказа пълна със съгласни и абсолютно невъзпроизводима за човешкия език. Продължавайки пантомимата, Рансъм се опита да обясни, че интересът му в тази насока не е само филологически, но и чисто практичен. Хросът го разбра, макар че от своя страна срещна доста трудности, докато успя да обясни с жестове, че кани човека да го последва.

Не отидоха по-далече от мястото, където хросът намери черупката и тук Рансъм с малко нелепо учудване откри, че за брега е привързано нещо като лодка. Типично по човешки, след като видя изкуствения предмет, той се почувства по-уверен в разумността на хроса. И даже започна да цени това същество още повече, защото ако се пренебрегнеха типичните за Малакандра крехки и източени очертания, лодката беше съвсем като земните; едва по-късно си зададе въпроса: „Че как иначе би могла да изглежда една лодка?“. Хросът измъкна овален поднос от твърд, но леко гъвкав материал, натрупа отгоре ивици оранжево, гъбесто вещество и го подаде на Рансъм. Последният отрязва с ножа солидно парче и започна да дъвче — отначало колебливо, сетне лакомо. На вкус храната напомняше фасул, но беше по-сладка; във всеки случай напълно подходдаше за един прегладнял човек. След като се позасити, Рансъм изведнъж осъзна с нова сила отчаяното си положение. Огромното тюленоподобно създание до него сега му се стори непоносимо зловещо. Вярно, то изглеждаше дружелюбно, но беше прекалено едро, прекалено черно и Рансъм не знаеше нищо за него. Какво отношение имаше към сорновете? И дали наистина беше чак толкова разумно?

Едва след много дни Рансъм откри как да се справя с тия внезапни пристъпи на недоверие. Те връхлитаха когато биваше подведен от разумното поведение на хроса да възприема това същество като човек. Тогава то ставаше отвратително — двуметров човек с гъвкаво змийско тяло, обрасъл чак до очите с гъста черна козина и допълнително украсен с грамадни котешки мустаци. Но ако се погледнеше от обратната страна, съществото си беше просто животно с всичките му присъщи белези — лъскава козина, влажни очи, приятен дъх и снежнобели зъби — ала към всичко това се прибавяше

очарованието на разум и слово, сякаш раят никога не е бил загубван и древните мечти продължават да съществуват наяве. Нищо не би могло да е по-гнусно от първата представа; и нямаше нищо по-чаровно от втората. Всичко зависеше от гледната точка.

10.

Когато Рансъм се нахрани и опита още веднъж малакандрианската напитка, домакинът се изправи и влезе в лодката. Стори го като животно — гъвкавото тяло му позволяваше да подпре ръце върху дъното на лодката, докато краката оставаха на брега. Приключи операцията, като подметна задницата и опашката си на тричетири крачки във въздуха, а сетне се стъгна напред с пъргавина и точност, която би била просто недостъпна за някое земно животно с подобни размери.

Едва стъпило в лодката, съществото веднага излезе от нея и я посочи с ръка. Рансъм разбра, че то го кани да последва примера му. За жалост нямаше начин да зададе въпроса, който най-силно го вълнуваше в момента. Бяха ли хросите господстващият вид на Малакандра, а сорновете (въпреки човекоподобната си форма) — просто нещо като полуразумен добитък? Страстно се надяваше да е така. Но от друга страна хросите можеха да се окажат домашни животни на сорновете, които в такъв случай трябваше да са свръхразумни. Цялостният опит на човешката фантазия го караше да свързва свръхчовешкия разум с чудовищни телесни форми и безмилостна воля. Ако седнеше в лодката, краят на пътешествието би могъл да го отведе право в ръцете на сорновете. Но същевременно поканата на хроса можеше да е и златна възможност да напусне веднъж завинаги тия гъмжащи от сорнове гори.

Хросът вече почваше да се чуди на неговата явна недосетливост. Най-сетне усърдните покани накараха Рансъм да се пристраши. Не си позволяваше и да мисли за раздяла с това същество; животинската му природа беше дълбоко шокираща, но копнежът да изучи един непознат език, а още повече плахото и все пак неудържимо привличане към необикновеното, както и чувството, че държи ключа на едно фантастично приключение — всичко това го бе обвързало с хроса много по-здрав, отколкото предполагаше. Той пристъпи в лодката.

Лодката се оказа без седалки. Имаше много висок нос и според Рансъм газеше невероятно плитко, а по-голямата ѝ част се издигаше прекомерно високо над повърхността. Всъщност лодката почти не докосваше водата и с това донякъде приличаше на модерните европейски скутери. Беше привързана с нещо, напомнящо от пръв поглед въже; хросът обаче не го развърза, а просто го скъса на две, както човек би разкъсал парче омекнал шоколад или пластилин. После приклепна на кърмата и хвана греблото — гребло с толкова грамадна плоскост, че Рансъм се зачуди как изобщо може да бъде използвано, докато не си припомни отново колко леко е всичко на тази планета. Благодарение на дългото си тяло хросът гребеше без затруднения и то доста бързо, въпреки дълбочината на лодката.

През първите няколко минути каналът бе не по-широк от двайсет-трийсет метра и водеше между брегове, обрасли с пурпурните дървета. После заобиколиха един издаден навътре нос и Рансъм видя, че приближават далеч по-обширна водна площ — просторно езеро, почти море. Сега хросът започна да се отдалечава от брега крайно внимателно, като често сменяше посоката и се оглеждаше наоколо. С всяка минута ослепително синята шир ставаше все по-необятна; Рансъм често привеждаше глава, защото очите му не издържаха на блясъка. Откъм водата лъхаше задушлива топлина; наложи му се да свали ушанката и кожухчето, с което силно удиви хроса.

Предпазливо се изправи на крака и огледа малакандрианския пейзаж във всички посоки. Отпред и отзад се разстилаше искрящото езеро — ту осеяно с малки островчета, ту гладко и безметежно усмихнато към бледосиньото небе; Рансъм отбеляза, че слънцето е почти точно над главите им — намираха се в тропиците на Малакандра. Отляво и отдясно езерото се преливаше в сложна комбинация от вода и суша, която на свой ред преминаваше в гори от гигантските пурпурни треви. Но и в двете посоки тия мочурища или архипелази граничеха с назъбени стени от бледозеленикави планини, макар че Рансъм все още се колебаеше дали наистина да ги нарича „планини“ — толкова високи, стройни, остри, тесни и неуравновесени му се струваха. Откъм десния борд те бяха на не повече от километър и половина и сякаш само тясна гориста ивица ги делеше от водата; отляво бяха доста по-отдалечени, но все тъй внушителни — може би на десет-двайсет километра от лодката. И напред, и назад те се

издигаха покрай водната площ докъдето му стигаше погледът; всъщност лодката плаваше по наводненото дъно на величествен каньон с ширина над петнайсет километра и неизвестна дължина. На много места отвъд планинските върхове, а понякога и точно над тях се виждаха бухлатите розово-червеникави грамади, които Рансъм вчера бе помислил за облаци. Всъщност отзад планините сякаш нямаха склонове; приличаха на крепостни зъбери пред необятни плата, които на места ставаха по-високи от тях и докъдето стигаше поглед плавно се сливаха с малакандрианския хоризонт отляво и отдясно. Само право напред и право назад планетата бе прорязана от тази обширна клисура, която обаче изглеждаше като дребна пукнатина между платата.

Измъчван от любопитство спрямо тия червеникави облачни масиви, Рансъм се помъчи да запита със знаци какво представляват. Отговорът обаче се оказа твърде труден за езика на жестовете. С енергична жестикулация — предните му крайници бяха много по-гъвкави от човешките и се размахваха почти като камшици — хросът обясни, че въпросът е свързан с цялостната същност на възвишенията. Нарече ги с думата харандра. Ниските, влажни земи из каньона носеха името хандрамит. Рансъм веднага схвана: хандра — земя, харандра — висока земя, планина, хандрамит — ниска земя, долина. Казано накратко — възвишения и низини. Едва по-късно щеше да узнае колко важно е това разделение в местната география.

Докато траеше този разговор, хросът бе достигнал края на своето предпазливо корабоплаване. Бяха на около три километра от брега, когато съществото изведнъж престана да гребе и седна напрегнато, с високо вдигнато гребло; в същия миг лодката се люшна и полетя напред като изстреляна от катапулта. Очевидно бяха навлезли в някакво мощно течение. Само след няколко секунди вече се носеха с не по-малко от двайсет и пет километра в час, като подскачаха нагоре-надолу по странните, почти отвесни вълни с такъв бесен ритъм, какъвто не би предизвикало и най-мощното земно вълнение. Това преживяване неволно напомни на Рансъм за катастрофалния му опит да язди кон по време на военната служба; беше извънредно неприятно. Той се вкопчи с лява ръка за ръба на лодката, а с дясната избърса челото си — влажната жега, долитаща откъм водата, започваше да го измъчва. Запита се дали местните храни, а още повече местните

напитки са наистина поносими за човешкия стомах. Слава Богу, че беше неподатлив на морска болест. Е, почти неподатлив. Почти...

Той бързо приведе глава извън борда. Топлината на синята вода го блъсна в лицето; стори му се, че зърна дълбоко долу да танцуват змиорки — дълги, сребристи змиорки. Призля му не веднъж, а няколко пъти поред. Сред тия страдания с поразителна яснота изплува позорният спомен как като малък бе преживял нещо подобно на детски празник... много, много отдавна на далечната родна планета. Сега изпитваше същия срам. Не така би трябвало да се появи пред една непозната раса първият представител на човечеството. Дали и хросите повръщаха? Дали спътникът му разбираше какво става? Стенещ и разтреперан, той се обърна към лодката. Съществото го държеше под око, но физиономията му изглеждаше безстрастна; едва много по-късно Рансъм щеше да се научи да разпознава чувствата по лицата на местните жители.

Междувременно течението сякаш набираше скорост. Описвайки широка дъга, лодката прекоси езерото, на двеста метра от другия бряг отново пое назад, сетне пак напред в шеметни спирали и осмици, пурпурните гори и стръмните върхове стремглаво отминаваха пред погледа на Рансъм и той с неволна ненавист си въобрази, че лъкатушният им маршрут следва гнусното гъмжило от сребристи змиорки. Бързо губеше всякакъв интерес към Малакандра — разликата между Земята и която и да било друга планета му се струваше нищожна в сравнение с жестоката разлика между вода и суша. Отчаяно се запита дали хросът не прекарва целия си живот върху водата. Може би щяха и да пренощуват в тази противна лодка...

Всъщност страданията му не траяха дълго. В един благословен миг подскачането престана, скоростта намаля и той видя, че хросът енергично удържа лодката на място. Все още плаваха, но сега бреговете от двете им страни бяха съвсем близо; водата буйно свистеше из тесния и очевидно плитък канал. Хросът скочи зад борда, вдигайки огромен фонтан от пръски; разтрепераният Рансъм го последва малко по-предпазливо. Оказа се във вода до коленете. За негово учудване хросът без никакво усилие вдигна лодката върху главата си, подпря я с лапа и изправен като гръцка кариатида се отправи към сушата. После двамата продължиха да крачат — ако клатушкането на късите крака и гъвкавите бедра на хроса можеше да

се нарече „крачене“ — напред покрай канала. След няколко минути пред очите на Рансъм се разкри нов пейзаж.

Каналът се оказа не само плитчина, но и бързей — по-точно един от многото бързеи през следващия километър, по които водата летеше стремглаво надолу. Теренът се спускаше стръмно напред и каньонът — или казано на местен език хандрамитът — продължаваше на много пониско ниво. Стените му обаче не слизаха заедно с него и от сегашното си място Рансъм можеше ясно да различи релефа на местността. Отляво и отдясно чак до гладката линия на хоризонта се простираха все същите бледи, голи плата — предимно равни и само тук-там покрити с червените грамади, наподобяващи облаци. Сега ставаше ясно, че планинските върхове са разположени само по тяхната граница и ги обкръжават както долните зъби обкръжават езика. Рансъм бе поразен от острия контраст между харандра и хандрамит. Пурпурна, сапфиреносиня, жълта и бледорозова, клисурата се разстиляше пред него като наниз от скъпоценни камъни — разкошна пъстра инкрустация от гористи области, сред които вездесъщата вода ту чезнеше, ту отново се появяваше. Малакандра се оказваше далеч по-различна от Земята, отколкото бе започнал да предполага. Хандрамитът не беше истинска долина, променяща височината си заедно с планинската верига, към която принадлежи. Всъщност той нямаше нищо общо с планините. Беше просто огромна пукнатина или канал с променлива дълбочина, пресичащ високата и равна харандра; Рансъм вече започваше да подозира, че именно последната представлява истинската „повърхност“ на планетата — поне така би изглеждала за земните астрономи. Самият хандрамит сякаш нямаше край; равномерен и почти прав, той продължаваше напред като изтъняваща пъстра ивица, докато най-сетне се врязваше в хоризонта с тесен клинообразен процеп. Дотам трябва да има стотици километри, помисли Рансъм; доколкото можеше да прецени, от вчера насам беше преодолял петдесет или шейсет километра.

Слизайки покрай бързеите, двамата се добраха до мястото, където течението отново се изравняваше и хросът можеше пак да пусне на вода своята лодка. Попътено Рансъм научи местните думи за лодка, бързей, вода, слънце и нося; последната го заинтересува особено много, защото беше първият глагол в новия му речник. Освен това хросът енергично се мъчеше да му обясни някаква връзка или

зависимост, като повтаряше и противопоставяше две двойки от думи: хроси-хандрамит и серони-харандра. Доколкото разбра Рансъм, съществото искаше да каже, че хросите живеят долу в хандрамита, а сероните горе в харандрата. Само че какво, по дяволите, представляваха тия серони? Голите простори на харандрата не изглеждаха подходящи за каквато и да било форма на живот. Може би хросите имаха митология — Рансъм не се съмняваше, че те са на доста ниско културно ниво — и сероните бяха някакви богове или демони.

Пътешествието продължи, придружено от чести, макар и постепенно отслабващи пристъпи на морска болест. Едва след няколко часа Рансъм осъзна, че серони може да е множественото число на сорн.

Отдясно слънцето залязваше. То слизаше към хоризонта много по-бързо, отколкото на Земята — поне що се отнася до ония области, които познаваше Рансъм — и в безоблачното небе почти нямаше и следа от пищните багри на земния залез. По някакъв странен, неуловим начин тукашното слънце му се стори различно от земното; но докато разсъждаваше над това, острият планински връхове се очертаха като черни силуети на небесния фон и хандрамитът помръкна, макар че на изток (вляво от тях) високите плата на харандрата все още излъчваха бледо розово сияние — далечни, равни и безметежни, сякаш се намираха в един друг свят на възвишен духовен покой.

Скоро Рансъм осъзна, че отново слизат на сушата, че стъпват по твърда земя и навлизат в дълбините на пурпурната гора. Но подскачането на лодката все още не го бе напуснало и почвата сякаш се люлееше под краката му; това усещане, подсилено от здрача и умората, превърна остатъка от пътешествието в неясно съновидение. Внезапно пред очите му затрептя светлина. Огън. Отблясъкът озаряваше високите надвиснали листа и Рансъм зърна звезди в пролуките между тях. Обкръжаваха го десетки хроси; струпани тъй гъсто и тъй наблизко те приличаха на животни много повече, отколкото самотният му спътник. Рансъм изпита лек страх, но далеч по-силно бе чувството за нещо нелепо и неуместно. Копнееше да види хора, независимо какви — даже Девайн и Уестън. Беше прекалено уморен, за да реагира по какъвто и да било начин на тия валчести глави и мъхнати муцуни. Изведнъж към него се втурнаха върволици от дребни,

много по-ниски и по-пъргави фигури — малките хроси, децата им, ако можеше да ги нарече така. Настроението му мигновено се промени. Та те бяха просто забавни малки създания. Рансъм погали една от черните глави и се усмихна; съществото боязливо отскочи назад.

По късно той така и не успя да си припомни подробности от онази вечер. Имаше ядене и пиене, черните силуети непрестанно се щураха насам-натам, светлината на огъня се отразяваше в множество странни очи, докато накрая сънят го обори в някакво тъмно и очевидно закрито пространство.

11.

Още от първото си събуждане в космическия кораб Рансъм бе почнал да мисли както за изумителното приключение да посети една непозната планета, така и за шансовете си да се върне обратно. Не бе помислил само за престоя на тази планета. Сега всяка сутрин му поднасяше изненадващото откритие, че нито пристига на Малакандра, нито бяга от нея, а просто живее тук — спи, бодърства, храни се, плува и дори (с течение на времето) разговаря. Още по-силно осъзна своето невероятно положение около три седмици след пристигането си, когато за пръв път тръгна на сериозна разходка. Няколко седмици по-късно той имаше любими маршрути и любими храни; започваше да си създава навици. Вече без труд разпознаваше мъжките и женските хроси, а постепенно схващаше и индивидуалните особености. Първият му познат Хиой, когото бе срещнал далече на север, се различаваше твърде ясно от прошарения, достопочтен старец Хнохра, който ден след ден му преподаваше местния език; малките също се различаваха помежду си. Те бяха очарователни. С тях можеше да забрави, че хросите са разумни. Прекалено невръстни, за да го безпокоят с мъчителната загадка на разума в нечовешко тяло, те внасяха разтуха в неговата самота, сякаш си бе довел за компания няколко земни кучета. От своя страна малките хроси изпитваха извънредно жив интерес към този обезкосмен таласъм, попаднал изневиделица в компанията им. Тъкмо сред тях жънеше най-блестящи успехи, а по косвен път — и сред техните родители.

Ранните му впечатления за общината като цяло постепенно се променяха. Първоначалната му преценка бе, че културата им е някъде на нивото на старокаменната епоха. Малкото режещи инструменти, които притежаваха, бяха изработени от камък. Готварските им прибори се изчерпваха с няколко груби глинени съдини, употребявани за варене — друг начин на готвене явно не познаваха. За чаши, чинии и черпаци всички използваха раковини като онази, чрез която за пръв път се бе запознал с гостоприемството на хросите; месото на същата мида беше

единствената им храна от животински произход. Колкото до растителната — имаше я в изобилие и в множество разновидности, някои от които се оказваха твърде вкусни. По липса на друго можеше да се яде даже и бледорозовата растителност, покриваща целия хандрамит, тъй че ако бе загинал от глад преди срещата с Хиой, смъртта му щеше да е крайно нелепа сред цялото това изобилие. Хросите обаче не проявяваха апетит спрямо тая трева (хонодаскруд), макар че в краен случай по време на пътешествие можеха и да прибегнат към нея. Жилищата им представляваха заоблено-конишни колиби от жилави листа, а селата — наоколо имаше още няколко — се разполагаха винаги край топлите брегове на реките, или високо по течението, досами стените на хандрамита, където водата беше най-гореща. Спяха върху голата земя. Не личеше да имат други изкуства, освен някакво подобие на поезия и музика, което упражняваха почти всяка вечер на групи по четирима. Един от тях рецитираше напевно, монотонно и дълго, докато останалите трима — ту поотделно, ту в канонична последователност — го прекъсваха от време на време със своите песни. Рансъм не беше наясно дали тия намеси са само лирични отклонения, или драматичен диалог, произтичащ от повествованието на водещия. Мелодията също го озадачаваше. Гласовете бяха приятни и гамата им съвпадала с възможностите на човешкия слух, но тактът беше несъвместим с неговото чувство за ритъм.

Основните занимания на племето и отделното семейство изпървом бяха загадка. Хросите редовно изчезваха по за няколко дни, след което отново се появяваха. Рядко събираха миди, но пък често потегляха с лодките си към някаква незнайна цел. Един ден Рансъм зърна цял керван от хроси да потеглят по суша, като всеки от тях носеше върху главата си солиден товар от растителна храна. Изглежда, на Малакандра съществуваше нещо подобно на търговия.

Още през първата седмица той се запозна с местното земеделие. Около километър и половина надолу по течението горите отстъпваха място на просторни разчистени земи, засадени с ниска, сочна растителност — предимно жълта, оранжева и синя на цвят. Така продължаваше още няколко километра, сетне се появяваха зеленчуци, наподобяващи марули, но високи колкото земните брези. Там, където някое от тия растения се склоняваше над топлата вода, човек можеше да

полегне уютно върху долните листа като в ароматен, леко потрепващ хамак. Другаде просто не беше достатъчно топло за подобна почивка; средната температура в хандрамита се приближаваше до тази на земно слънчево утро през зимата. Околните села обработваха съвместно земеделските райони и разделението на труда се оказа много по-съвършено, отколкото бе очаквал. Из нивите непрестанно кипеше рязане, сушене, пренасяне и нещо като наторяване, а освен това Рансъм подозираше, че поне част от напоителните канали са изкуствени.

Но истинската революция в неговата представа за хросите дойде когато изучи езика достатъчно добре, за да се опита да задоволи поне отчасти любопитството им спрямо него. В отговор на множеството въпроси най-напред обясни, че идва от небето. Хнохра тутакси запитва от коя планета (хандра). Рансъм нарочно бе предал истината в детински вариант, за да я пригоди към предполагаемото невежество на слушателите и сега с лека досада трябваше да изслуша поучителното разяснение на Хнохра, че не би могъл да живее на небето, защото там няма въздух; вероятно е дошъл през небето, но непременно трябва да идва от някоя хандра. Когато не успя да им покаже Земята сред звездното небе, те явно се изненадаха и почнаха упорито да му сочат една ярка планета ниско над западния хоризонт — малко по-южно от мястото, където бе залязло слънцето. Изненада го, че бяха избрали истинска планета, а не произволна звезда и държаха на избора си; възможно ли бе да познават астрономията? За жалост все още не владееше езика дотолкова, че да изясни обхвата на знанията им. Смени темата, като ги запитва за името на ярката южна планета и узна, че това е Тулкандра — безмълвен свят или безмълвна планета.

— Защо я наричате Тулк? — запитва той. — Защо безмълвна?

Никой не можа да отговори.

— Сероните знаят — каза Хнохра. — Те се занимават с такива неща.

После го запитаха как е дошъл и той направи твърде безуспешен опит да обясни какво представлява космическият кораб, но срещна отново същата реакция:

— Сероните сигурно знаят.

Сам ли е дошъл? Не, с още двама от своя народ — лоши хора („криви“ беше най-близкият синоним в езика на хросите), които се

опитали да го убият, но той избягал от тях. За хросите бе извънредно трудно да възприемат подобна история, но в крайна сметка всички единодушно решиха, че трябва да отиде при Ояrsa. Ояrsa ще го защити. Рансъм запита кой е Ояrsa. След множество недоразумения най-сетне успя да изкопчи информацията, че Ояrsa: а) живее в Мелдилорн; б) знае всичко и управлява всички; в) винаги е съществувал; и г) не е нито от хросите, нито от сероните. Хрумна му да запита дали Ояrsa е сътворил света. Хросите буквално се разлаяха в своето категорично отрицание. Нима на Тулкандра не знаят, че Малелдил Млади е сътворил света и го управлява до ден днешен? Та това е известно и на най-малките деца.

— Къде живее Малелдил? — запита Рансъм.

— При Стария.

Отговорът не проясняваше нищо. Кой беше Стария? Рансъм реши да опита отново.

— Къде е Стария?

— Той не е такъв — обясни Хнохра, — че да живее на определено място.

Последваха още много обяснения, от които Рансъм не разбра почти нищо. Ала все пак схвана достатъчно, за да изпита нова досада. Още откакто бе открил, че хросите са разумни, го мъчеше въпросът дали не е негов дълг да ги просвети в религиозно отношение; а ето че още при първия колеблив опит самият той се оказваше в ролята на дивак, комуто преподават най-основните положения на една цивилизована религия — нещо като хросиански вариант на краткия катехизис. Изясни се, че Малелдил е единен дух без тяло и без страсти.

— Той не е хнау — добави хросът.

— Що е хнау? — запита Рансъм.

— Ти си хнау. Аз съм хнау. Сероните са хнау. Пфифлтригите са хнау.

— Пфифлтриги ли? — повтори Рансъм.

— До тях има повече от десет дни път на запад — поясни Хнохра. — Там харандрата не слиза към хандрамит, а към широко място, открито място, което се простира на всички страни. Пет дни път от север на юг, десет дни път от изток на запад. Горите им не са като нашите, а сини и зелени на цвят. Много е дълбоко, слиза чак до корените на света. Там са най-хубавите неща, които могат да се

изровят от земята. Пфифлтригите живеят по ония места. Те много обичат да копаят. Каквото изкопаят, размекват го с огън и правят разни неща. Те са дребен народ, по-дребни от теб, с дълги муцуни, бледи, чевръсти. Отпред имат дълги крайници. Никой хнау не може да се мери с тях в правенето на неща, както никой не може да се мери с нас в песните. Но нека хшовек да се убеди сам.

Хнохра се обърна, каза нещо на един от по-младите хроси и след малко, прехвърляна от ръка на ръка, пред Рансъм се появи малка паничка. Той я огледа в светлината на огъня. Паничката явно беше златна и Рансъм най-сетне разбра какво е предизвикало интереса на Девайн към Малакандра.

— Има ли тук много от това нещо? — запита той.

Да, отговориха хросите, намирало се в повечето реки, но най-хубаво и най-много било при пфифлтригите, които умеели да боравят с него. Наричаха го арбол хру — слънчева кръв. Рансъм отново се вгледа в паничката. Цялата беше покрита с изящни гравюри. Видя изображения на хроси и на по-дребни същества с жабешки тела; после забеляза и сорнове. Въпросително ги посочи с пръст.

— Серони — каза Хнохра, потвърждавайки подозренията му. — Те живеят горе, досами харандрата. В големи пещери.

Съществата с жабешки тела и глави на тапир се оказаха пфифлтриги. Рансъм се замисли над всичко това. Очевидно на Малакандра три различни вида бяха достигнали разумния стадий на развитие, без някой от тях да изстреби другите два. Живо го интересуваше кои са истинските господари.

— Кой хнау управлява? — запита той.

— Ояrsa управлява — гласеше отговорът.

— Той хнау ли е?

Това ги озадачи. Според тях въпросът беше по-подходящ за сероните. Ояrsa, казаха те, може и да е хнау, но много особен хнау. Никога не е бил млад и никога няма да умре.

— Сероните повече ли знаят от хросите? — запита Рансъм.

Вместо отговор избухна спор. В крайна сметка излезе, че сероните или сорновете са абсолютно безпомощни в лодка и за нищо на света не биха се заели с риболов, че не могат нито да плуват, нито да съчиняват стихове и даже когато хросите им предлагат готова поезия, те успяват да проумеят само най-простите неща; но иначе

много ги бива да изясняват разни работи за звездите, да тълкуват най-сложните повели на Ояrsa и да разказват какво е ставало някога на Малакандра — толкова отдавна, че вече никой друг не си го спомня.

„Аха, интелигенция — помисли си Рансъм. — Те трябва да са истинската власт, макар че го прикриват.“

Помъчи се да запита какво би станало, ако сорновете използват своята мъдрост, за да принудят хросите да вършат разни работи — само дотам успя да стигне с оскъдния си словесен запас. В този вид въпросът съвсем не звучеше толкова тревожно, колкото би изглеждал, ако имаше начин да преведе израза „използване на научните ресурси за експлоатация на слаборазвитите съседни народи“. Но усилията му се оказаха излишни. Споменаването за поетичната некадърност на сорновете бе прехвърлило целия разговор в литературно русло. Последва разгорещена и явно специализирана дискусия, от която Рансъм не разбра нито дума.

Естествено, в разговорите му с хросите не ставаше дума само за Малакандра. Трябваше да им се отплаща със сведения за Земята. Тук обаче срещаше затруднения — както поради факта, че за свой срам непрестанно откриваше колко зле познава собствената си планета, така и поради твърдото решение да спести част от истината. Не искаше да разказва за човешките войни и прекомерната индустриализация. Много добре си спомняше как бе загинал на Луната ученият Кейвъър от известния роман на Хърбърт Уелс^[1]; а и просто се срамуваше. Чувстваше се едва ли не физически разголен, щом започнеха да го разпитват прекалено подробно за хората — хшовеките, както ги наричаха. Освен това бе решил да не разкрива, че са го довели тук, за да бъде предаден на сорновете, тъй като ден след ден се убеждаваше все по-дълбоко, че именно те са господстващата раса. Но и малкото, което успяваше да разкаже, разпали въображението на хросите — те незабавно взеха да съчиняват поеми за странната хандра, където дърветата са твърди като камък, а тревата зелена като скала, където водите са хладни и солени, а хшовеките живеят горе, сред харандрата.

Но още повече ги заинтересува разказът му за водното животно с грамадна паст, от което бе избягал в техния свят и даже в техния хандрамит. Всички единодушно решиха, че това трябва да е хнакра. Новината ги развълнува извънредно. Не бяха виждали хнакра от години насам. Младежите незабавно измъкнаха своите оръжия —

примитивни харпуни с костени върхове — а дечурлигата вкупом хукнаха към плитчините да се бият с въображаеми хнакри. Някои разтревожени майки настояваха да не допускат малките до водата, но общо взето новината за появата на хнакра предизвика небивал възторг. Хиой веднага се запъти да прави нещо с лодката си и Рансъм го придружи. Искаше да помогне, пък и напоследък донякъде бе взел да привиква с простичките хросиански инструменти. Двамата тръгнаха през гората към заливчето, което беше само на един хвърлей камък от селото.

Там, където пътеката ставаше тясна и трябваше да крачат един след друг, насреща им се появи местна девойка, още почти дете. Докато се разминаваха, тя изрече нещо, но не към тях — гледаше няколко метра по-настрани.

— С кого говориш, Хрики? — запита Рансъм.

— С еддила.

— Къде е той?

— Не го ли виждаш?

— Нищо не виждам.

— Ето го! Там! — внезапно извика тя. — А! Отиде си. Не го ли видя?

— Никого не видях.

— Хиой — възкликна малката, — хшовекът не вижда еддилите!

Но Хиой бе отминал напред и не я чу, а и явно не бе забелязал нищо. Рансъм реши, че Хрики „си измисля“, също като земните деца. След малко догони приятеля си.

[1] Х. Дж. Уелс „Първите хора на Луната“, бел. пр. ↑

12.

До пладне двамата упорито работиха върху лодката на Хиой, после се настаниха на топло край реката и пристъпиха към обяда. Войнствените приготовления бяха подсказали на Рансъм нови въпроси. Не знаеше местната дума за „война“, но успя да обясни на Хиой какво го интересува. Случва ли се понякога сероните, хросите и пфифлтригите да тръгнат така, с оръжия, едни срещу други?

— Че защо? — запита Хиой.

Не беше лесно да се обясни.

— Ако и двамата искат нещо, но никой не отстъпва — каза Рансъм, — няма ли най-сетне единият да прибегне към сила? Няма ли да рече: „дай, или ще те убия“?

— Какво ще да е това нещо?

— Ами... храна, да речем.

— Ако някой хнау иска храна, защо да не му дадем? Често го правим.

— А ако нямаме достатъчно?

— Как така? Малелдил не пречи на храната да си расте.

— Хиой, ако имате все повече и повече малки, нима Малелдил ще разшири хандрамита, та да расте още храна?

— За такива неща трябва да питаш сероните. Но откъде накъде ще имаме повече малки?

Тук Рансъм отново се затрудни. Накрая запита:

— Създаването на малки не е ли удоволствие за хросите?

— Да, хшовек, много голямо удоволствие. Наричаме го любов.

— Щом едно нещо е удоволствие, хшовекът го иска отново и отново. Заради удоволствието може да създаде толкова много малки, че да не е в състояние да ги изхрани.

След дълги размишления Хиой проумя за какво става дума.

— Искаш да кажеш — бавно изрече той — че хшовекът може да го прави не само една-две години от живота си, но и след това?

— Да.

— Но защо? Би ли искал да обядва по цял ден, или да спи, след като се е наспал? Не разбирам.

— Нали обядваме всеки ден. Значи казваш, че за хроса любовта идва само веднъж в живота?

— Да, но обхваща целия му живот. Когато е млад, трябва да дири своята избраница; после да я ухажва; после създава рожби; после ги отглежда; после си спомня всичко това и го преобразява в стихове и мъдрост.

— Но е принуден да се задоволява само със спомена за удоволствието.

— Все едно да речеш за храната: „принуден съм само да се храня с нея“.

— Не те разбирам.

— Удоволствието става пълно едва когато си го спомняме. Ти говориш, хшовек, сякаш удоволствието е едно, а споменът — съвсем друго. А то е все същото. Сероните биха го обяснили по-добре от мен. Обаче не и в стихове, там аз съм по-добрият. Това, което наричаш спомен, всъщност е последната част от удоволствието, както краа е завършекът на стиха. Когато двамата с теб се срещнахме, срещата свърши съвсем бързо, не беше почти нищо. Сега си я спомняме понякога и тя расте. Но все още знаем съвсем малко за нея. Каквато ще си я спомня, когато легна да умирам, каквато я създам през всичките си дни дотогава — това е истинската среща. Другото е само начало. Казваш, че в твоя свят има поети. Не са ли ви обяснили това?

— Може би някои от тях се опитват — каза Рансъм. — Но дори и в поезията... нима понякога хросът не копнее отново да чуе някой великолепен стих?

За жалост отговорът на Хиой навлезе в една от ония области на езика, които Рансъм все още не бе овладял. Имаше два глагола, според него абсолютно еднакви и означаващи жадувам или копнея; за хросите обаче те бяха съвсем различни и даже противоположни. Доколкото успя да схване, Хиой просто казваше, че всеки би копнял за това (уонделоне), но никой с нормален разум не би изпитал подобен копнеж (хлунтелине).

— Поезията наистина е добър пример — продължи той. — Защото и най-великолепният стих става истински великолепен само чрез стиховете след него; ако се върнеш назад, ще откриеш, че не е

толкова великолепен, колкото си мислил. Ще го убиеш. Разбира се, ако поезията е добра.

— А ако поезията е крива, Хиой?

— Никой не слуша крива поезия, хшовек.

— А какво ще речеш за любовта в един крив живот?

— Как може животът на хнау да бъде крив?

— Хиой, нима твърдиш, че не съществуват криви хроси?

Хиой се позамисли.

— Чувал съм — каза той най-сетне — за нещо подобно на това, което говориш. Разправят, че понякога тук или там, когато достигнат определена възраст, някои малки изпитват странни стремежи. Чувал съм за едно, което искало да яде пръст; може пък някъде да се е появил и хрос, който желае да удължи любовните си години. Не съм чувал такова нещо, но е възможно. Обаче съм чувал нещо още по-странно. Има поема за един хрос, който живял много отдавна, в друг хандрамит и виждал всичко двойно — две слънца в небето, две глави върху една шия; а накрая, казват, изпаднал в такова безумие, че пожелал две женски. Не те карам да вярваш, но така разправят: че обичал две хресни.

Рансът се замисли. Ако Хиой не го заблуждаваше, хросите бяха по природа сдържани и еднобрачни. Ала нима в това имаше нещо странно? Знаеше, че някои животни имат определени любовни периоди; а след като природата бе способна на чудото да сътвори и насочи навън половия нагон, то защо да не отиде още по-нататък и да го насочи не чрез морала, а чрез инстинкта към един-единствен обект? Смътно си спомняше, че някои от земните, така наречени „неразумни“ животни са по природа еднобрачни. Очевидно сред хросите многобрачието и неограниченото размножаване се срещаха крайно рядко, като някакво изключително извращение. Изведнъж му хрумна, че не те, а собственият му вид е неразбираем. Наличието на подобни инстинкти у хросите беше донякъде изненадващо; ала как така инстинктите им наподобяваха толкова силно неосъществените идеали на объркания човешки род, чиито инстинкти са тъй печално отдалечени от възвишеното? Но тук мислите му секнаха, защото Хиой заговори отново:

— Несъмнено Малелдил ни е сътворил такива. Как иначе щеше да има достатъчно храна, ако всеки отглеждаше по два-сет малки? И

как щяхме да понасяме времето в своя живот, ако вечно оплаквахме отминали дни и години с копнеж да ги върнем обратно... ако не знаехме, че всеки ден от живота изпълва целия живот с очакване и спомени — и именно те са същността на деня?

— И все пак — отвърна Рансъм, неволно засегнат за своя свят — Малелдил е позволил да съществува и животно като хнакра.

— О, това е съвсем различно. Аз копнея да убия този хнакра, както и той копнее да ме убие. Надявам се моята лодка да е първа и аз да стоя на носа с вдигнато копие, когато зейне черната паст. А ако той ме убие, моят народ ще ме оплаче и моите братя ще изпитат още по-силно желание да го убият. Но те никога не ще пожелаят да няма хнераки; не го желая и аз. Как да ти обясня, щом не разбираш поетите? Хнакра е наш враг, но същевременно и наш любим. Усещаме в сърцата си неговата радост, когато поглежда надолу откъм северните планински води, където е роден; скачаме с него през водопадите; а когато настане зима и езерните изпарения се вдигнат високо над главите ни, поглеждаме през неговите очи и виждаме, че му е дошло време за пътешествие. В къщите ни висят негови изображения и знакът на всички хроси е хнакра. В него живее духът на нашата долина и децата ни почват да си играят на хнакра още щом нагазят за пръв път из плитчините.

— А после той ги убива, нали?

— Много рядко. Хросите ще са криви хроси, ако му позволят да дойде толкова близо. Далеч преди да е слязъл насам, ние тръгваме да го търсим. Не, хшовек, някоя и друга смърт из околния свят не може да направи един хнау нещастен. Само крив хнау може да помрачи света. И да ти кажа още нещо. Не вярвам, че гората ще е тъй ярка, водата тъй топла и любовта тъй сладка, ако из езерата не дебне опасност. Нека ти разкажа за един ден от моя живот, който ме промени; такъв ден идва само веднъж — като любовта, като да служиш на Ояrsa в Мелдилорн. Тогава бях много млад, почти невръстен, но тръгнах по хандрамите далече, далече нагоре — там, където звездите греят по пладне и даже водата е студена. Изкатерих се покрай голям водопад. Достигнах брега на езерото Балки, най-почитаното място в целия свят. Стените му се издигат все нагоре и нагоре, а по тях в древни времена са изсечени огромни свещени изображения. Там е водопадът, наречен Водната планина. И понеже стоях там насаме с Малелдил, понеже дори Ояrsa

не ми прашаше вест, сърцето ми се издигна по-високо, а песента ми стана по-дълбока от когато и да било. Но според теб щеше ли да е така, ако не знаех, че из Балки плават хнераки? Там отпих от живота, защото смъртта дебнеше в езерото. Само едно питие може да бъде по-сладко от това.

— Кое? — запита Рансъм.

— Самата смърт, когато я изпия и отида при Малелдил.

След малко двамата станаха и продължиха работата. Слънцето клонеше към залез, когато тръгнаха да се прибират през гората. Внезапно на Рансъм му хрумна нов въпрос.

— Хиой, дойде ми в главата, че когато те видях за пръв път, ти говореше още преди да ме забележиш. Така разбрах, че си хнау, иначе щях да те сметна за звяр и да избягам. Но с кого разговаряше?

— С елдил.

— Какво е това? Аз не видях никого.

— Нямате ли елдили във вашия свят, хшовек? Много странно.

— Но какво представляват те?

— Те идват от Ояrsa... предполагам, че са нещо като хнау.

— Тази сутрин на идване срещнах едно дете, което каза, че разговаря с елдил, обаче не видях нищо.

— Още от пръв поглед личи, че очите на хшовек не са като нашите. Но елдилите изобщо трудно се забелязват. Те не са като нас. Светлината минава през тях. Трябва да знаеш кога и къде да гледаш; а това рядко се случва, освен ако елдилът иска да го видиш. Понякога може да ги помислиш за слънчев лъч, или дори за трепет на листата; ала като погледнеш пак, разбираш, че е било елдил, но вече го няма. Не знам дали и твоите очи могат да ги забележат. Сероните сигурно знаят.

13.

Следващото утро завари цялото село на крак далеч преди над гората да паднат слънчевите лъчи, които вече огряваха харандрата. В светлината на запалените огньовете Рансъм наблюдаваше трескавата активност на хросите. Женските сипваха гореща храна от недодяланите гърнета; Хнохра ръководеше пренасянето на купища копия към лодките; застанал сред група от най-опитните ловци, Хиой говореше толкова бързо и с толкова специфични подробности, че Рансъм не разбра почти нищо; от съседните села пристигаха въоръжени групи; скимтейки от вълнение, малките търчаха насам-натам между родителите си.

Скоро откри, че собственото му участие в лова се подразбира от само себе си. Щеше да плава в лодката на Хиой заедно с още един ловец на име Хуин. Двамата хроси щяха да се редуват на греблото, а Рансъм и свободният за момента хрос щяха да стоят на носа. Вече познаваше хросите достатъчно добре, за да разбере, че му оказват най-висока чест и че всеки от двамата ловци се бои само от едно — да не би да се окаже с греблото в ръка, когато хнакра изскочи пред лодката. Съвсем неотдавна, в родната Англия, за Рансъм не би имало нищо по-невероятно от това да приеме почетното и опасно участие в едно нападение срещу непознато, но без съмнение свирепо речно чудовище. Дори и в по-близко време, когато се окайваше сред нощната гора след бягството от сорновете, едва ли би имал силата да постъпи така, както се канеше да постъпи днес. Защото намеренията му бяха напълно ясни. На всяка цена трябваше да докаже, че хората също са хнау. Много добре разбираше колко по-различно може да му се стори това решение в опасния момент, но същевременно изпитваше странната увереност, че по един или друг начин ще съумее да се справи. Просто беше необходимо да се справи, а необходимото винаги е възможно. Кой знае, може би нещо бе почнало да го променя — нещо в обществото на хросите или във въздуха, който дишаше.

Докато езерото отразяваше първите слънчеви лъчи, той се озова коленичил отпред в лодката на Хиой, рамо до рамо с Хуин, както му бяха заръчали; в ръката си стискаше метателно копие, а още няколко лежаха на дъното до него. С енергичен замах на греблото Хиой откъсна лодката от брега и Рансъм се напрегна, за да запази равновесие. В лова щяха да вземат участие не по-малко от сто лодки. Бяха разделени на три групи. Средната, много по-малка от другите две, щеше да се отправи нагоре по течението, откъдето бяха минали Рансъм и Хиой след първата си среща. В нея участваха лодки, каквито Рансъм не бе виждал досега — извънредно дълги, с по осем весла. Хнакра имаше навика да се придържа към течението, доколкото е възможно; предполагаше се, че щом срещне лодките, ще свърне към по-спокойната вода отляво или отдясно. Затова докато средната група бавно се изкачваше срещу течението, по-леките и много по-бързи лодки щяха да кръстосват свободно от двете ѝ страни, за да пресрещнат звяра веднага, щом излезе от „прикритие“. В тази игра броят и разумът бяха на страната на хросите; хнакра пък имаше предимството да е бърз и невидим, защото умееше дълго да плува под вода. Единственото му уязвимо място беше отворената паст. Ако нападнеше някоя лодка и двамата ловци не успеяха да го улучат, това най-често означаваше край — както за тях, така и за лодката.

За един ловец от леките нападателни групи имаше две неща, към които да се стреми. Можеше да изостане назад, близо до дългите лодки, където появата на хнакра беше най-вероятна, или пък да избърза колкото е възможно по-напред с надеждата, че може да срещне забързания хнакра, преди още хайката да го е подплашила — и с точно хвърлено копие незабавно да го изтласка от течението. Подобна тактика даваше на ловеца възможност да изпревари останалите и да убие звяра — ако не се случеше обратното — със собствени сили. Тъкмо това искаха Хиой и Хуин; нещо повече, желанието им беше толкова страстно, че почти зарази и Рансъм. Затова още щом тежката средна флотилия бавно се отправи срещу течението сред облаци пяна, собствената им лодка незабавно полетя напред с цялата бързина, на която бе способен Хиой и отминавайки конкурент след конкурент излезе на открито. Скоростта беше опияняваща. В хладното утро откъм синята шир лъхаше приятна топлина. Между скалните зъбери на долината зад гърба им се надигнаха и отекнаха мощните гласове на

повече от двеста хроси — гърлени, звънки като камбани и по-мелодични от лая на ловджийски кучета, но съвсем сродни по чувства и цел. Изведнъж в кръвта на Рансъм се разбуди нещо отдавна задрямало. В този момент му се стори напълно възможно именно той да стане убиецът на хнакра и така гордото прозвище хшовек-хнакрапунта да се прослави навеки в този свят, който не бе виждал друг човек. Ала вече бе изпитвал подобни мечти и знаеше как свършват. Пристягайки юздата на смирението около това буйство на новите чувства, той впери напрегнат поглед в кипящите води на течението, покрай което се движеха, без да навлизат в него.

Измина доста време, без да се случи нищо особено. Рансъм усети, че започва да се вдървява от неудобната поза и поотпусна мускулите си. След малко Хуин неохотно пое греблото, а Хиой мина отпред да заеме неговото място. Едва бяха направили смяната, когато Хиой тихичко възкликна и добави, без да откъсва поглед от течението:

— Над водата се задава елдил.

Рансъм не видя нищо — или поне нищо, което да се отличава от играта на слънчевите лъчи по водната повърхност. Скоро Хиой заговори отново, но не на него:

— Какво има, небесни сине?

Онова, което се случи в следващия миг, бе за Рансъм най-фантастичното му преживяване, откакто се намираше на Малакандра. Чу глас. Гласът сякаш долиташе от въздуха на около метър над главата му и беше с една октава по-висок от този на хроса — по-висок дори от човешкия. Рансъм осъзна, че едно леко несъвършенство в слуха му би го лишило напълно и от възможността да чува невидимия елдил.

— Идвам заради човека, Хиой — изрече гласът. — Той не бива да е тук. Трябва да отиде при Ояrsa. Кривите хнау от Тулкандра го преследват; затова трябва да е при Ояrsa. Ако го догонят другаде, ще се случи нещо зло.

— Той те чува, небесни сине — каза Хиой. — А нямаш ли вест и за моята съпруга? Знаеш какво иска да чуе.

— Имам вест за Хлери — отвърна елдилът. — Но ти няма да я чуеш. Сам ще отиде при нея. Вестта е добра. Само... изпрати човека при Ояrsa.

За момент настана тишина.

— Отиде си — каза Хуин. — И ловът свършва за нас.

— Да — въздъхна Хиой. — Трябва да свалим хшовека на брега и да му обясним как се стига до Мелдилорн.

Рансъм не беше чак толкова храбър, че една част от съзнанието му да не изпита облекчение при мисълта за ново, по-безопасно занимание. Но друга, също тъй силна част го подтикваше да се бори за новооткритото мъжество; сега или никога — с тези спътници или сам — трябваше да остави след себе си дело и спомен, а не само една безплодна мечта. Нещо подобно на угризение го накара да възкликне:

— Не, не. Ще имаме време и след лова. Първо трябва да убием хнакра.

— Щом елдилът е казал... — започна Хиой.

Ала в този момент Хуин изведнъж нададе мощен вик („излая“, би казал Рансъм преди три седмици) и посочи напред. Само на двеста метра от тях кипеше познатата пенеста диря; сетне през стената от пяна тримата различиха металическите отблясъци по хълбоците на чудовището. Хуин бясно гребеше. Хиой метна и не улучи. Докато първото му копие се забиваше във водата, второто вече летеше през въздуха. Този път ударът явно беше по-точен. Хнакра рязко зави надясно от течението. Рансъм зърна как бездънната черна паст на два пъти се отвори и затвори с остър трясък. Зъбите вътре бяха като на акула. На свой ред замахна и метна копие — развълнувано, прибързано, с неопитна ръка.

— Назад — изрева Хиой към Хуин, който и без покана гребеше назад с цялата си могъща сила.

Сетне всичко се обърка. Чу Хуин да крещи: „Бряг!“. Лодката се разтърси от удар, който го метна едва ли не между челюстите на хнакра и той се озова до кръста във вода. Зъбите хищно тракаха, устремени към него. И докато хвърляше в колосалната зейнала паст копие подир копие, той зърна невероятна картина: Хиой, покатерен върху гърба на чудовището — върху носа му — се приведе напред и започна да мята оттам. Почти незабавно звярът го отхвърли и той се стовари с плясък във водата на два-три метра от схватката. Но хнакра беше мъртъв. Лежеше проснат на една страна и животът с бълбукане напускаше черното му тяло. Наоколо се разливаше тъмна, воняща вода.

Когато Рансъм се опомни, тримата вече се прегръщаха на брега — мокри, обгърнати в пара и треперещи от изтощение. Сега изобщо не

му се струваше странно, че е притиснат към мокра, космата гръд. Дъхът на хросите — приятен, ала все пак нечовешки — не го смущаваше. Той беше един от тях. Превъзмогнал бе онази трудност, която те, привикнали със съществуването на няколко разумни вида, навярно изобщо не усещаха. И тримата бяха хнау. След като бяха стояли рамо до рамо срещу врага, формата на главата вече нямаше никакво значение. И дори той, Рансъм, бе минал достойно през изпитанието. Беше израснал.

Намираха се на малък, открит нос, върху който бяха налетели в бъркотията на схватката. Разбитата лодка и трупът на чудовището лежах наблизо в плитчините. Откъм останалите ловци не се чуваше нито звук; при срещата с хнакра бяха изпреварили групата поне с километър и половина. Тримата седнаха да си починат.

— И тъй — каза Хиой, — вече сме хнакрапунти. Цял живот съм го мечтал.

В този момент Рансъм бе оглушен от трясък — съвършено познат, но същевременно последният звук, който би очаквал да чуе. Звукът беше земен, човешки, цивилизован; още по-точно казано — европейски. Изстрел на английска карабина. Не усети кога бе скочил; край краката му Хиой с пъхтене се мъчеше да стане. По бледата растителност се разливаха кървави петна. Рансъм падна на колене до него. Грамадното тяло на хроса беше прекалено тежко, за да го преобърне. Хуин му помогна.

— Хиой, чуваш ли ме? — запита Рансъм, като приведе лице към валчестата тюленова глава. — Хиой, всичко това стана заради мен. Другите хшовеки те удариха, кривите хшовеки, които ме доведоха на Малакандра. Те са направили едно нещо, с което могат да хвърлят смърт отдалече. Трябваше да ти кажа. Ние всички сме крив народ. Дойдохме тук, за да донесем зло на Малакандра. Ние сме хнау само наполовина... Хиой...

Речта му се обърка и заглъхна. Не знаеше местните думи за „прошка“, „срам“, „виновен“, даже не беше сигурен в думата „съжалявам“. Можеше само да гледа с безмълвна вина изкривеното лице на Хиой. Ала хросът сякаш го разбра. Мъчеше се да каже нещо и Рансъм приближи ухо към треперещите му устни. Гаснещият поглед на Хиой се впи в очите му, но той все още не умееше да разпознава добре израженията на хросите.

— Хшо... кшо... — избъбри Хиой и най-сетне успя. — Хшовек хнакрапунт.

После цялото му тяло се разтърси, от устата бликнаха кръв и слюнка; ръцете на Рансъм не издържаха внезапната мъртва тежест на отпуснатата глава и лицето на Хиой отново стана чуждо и животинско, както при първата среща. Изцъклените очи и бавно настръхващата козина бяха като на всяко мъртво животно, проснато сред някоя земна гора.

Рансъм устоя на детинското изкушение да избухне в проклетия срещу Уестън и Девайн. Вместо това той вдигна поглед към очите на Хуин, който клечеше — хросите не умееха да коленичат — от другата страна на трупа.

— Аз съм в ръцете на твоя народ, Хуин — каза Рансъм. — Постъпете както сметнете за добре. Но ако сте мъдри, ще ме убиеете и непременно ще убиеете другите двама.

— Никой не убива хнау — отвърна Хуин. — Само Ояrsa го прави. Но онези двамата... къде са те?

Рансъм се озърна. Полуостровчето беше открито, но на около двеста метра от тях се сливаше с останалия бряг, обрасъл с гъста гора.

— Някъде в гората — каза той. — Легни тук, Хуин, където е най-ниско. Може отново да хвърлят с онова нещо.

Не беше толкова лесно, но най-сетне той убеди Хуин да го послуша. Когато залегнаха с крака досами водата, хросът заговори отново.

— Защо го убиха?

— Сигурно не са знаели, че е хнау — обясни Рансъм. — Казвал съм ти, че в нашия свят има само един вид хнау. Трябва да са го взели за животно. Ако е така, биха го убили за удоволствие, от страх, или — той се поколеба — защото са гладни. Но трябва да ти кажа истината, Хуин. Те биха го убили дори знаейки, че е хнау, ако сметнат, че смъртта му може да им бъде полезна.

За малко настана тишина.

— Чудя се — добави Рансъм — дали са ме видели. Те търсят мен. Ако отида при тях, може би ще се успокоят и няма повече да идват по вашите земи. Но защо не излизат от гората да видят какво са убили?

— Нашите се задават — каза Хуин, извърщайки глава.

Рансъм погледна назад и видя, че езерото е почерняло от лодки. След няколко минути основната група щеше да се изравни с тях.

— Страх ги е от хросите — каза Рансъм. — Затова не излизат от гората. Ще отида при тях, Хуин.

— Не — възрази Хуин. — Аз размишлявах. Всичко стана защото не послушахме еддила. Той ти каза да отидеш при Оярса. Вече трябваше да си на път. Сега ще тръгнеш.

— Но тогава кривите хшовеки ще останат тук. Може да сторят още злини.

— Няма да се захванат с хросите. Нали сам каза, че ги е страх. По-скоро ние може да ги нападнем. Не бой се... нищо няма да видят, нищо няма да чуят. Ще ги отведем при Оярса. Но ти трябва да тръгнеш още сега, както каза еддилът.

— Твоят народ ще си помисли, че бягам, защото не смея да ги погледна в очите след смъртта на Хиой.

— Щом еддилът е казал, никой нищо няма да мисли. Това са детински приказки. А сега слушай, ще ти разкажа за пътя.

И хросът му обясни, че след пет дни път на юг хандрамитът излиза в друг хандрамит; на още три дни път нагоре по този хандрамит в северозападна посока се намира Мелдилорн, където живее Оярса. Но има и по-кратък път, планински път през харандрата между двата каньона, по който на втория ден се стига до Мелдилорн. Хшовекът трябва да тръгне напред през гората, докато достигне планинската стена на хандрамита; след това да продължи на юг покрай корените на планините, докато види път, изсечен в тях. Нека тръгне нагоре по него и някъде отвъд планинските върхове ще види кулата на Огрей. Огрей ще му помогне. Обаче преди да напусне гората и да тръгне през скалистата местност, ще трябва да си нареже храна. Хуин разбираше, че Рансъм може да срещне другите двама хшовеки още щом навлезе в гората.

— Ако те хванат — добави той, — сигурно ще стане както казваш и те няма повече да идват по нашите земи. Но по-добре да те заловят по пътя към Оярса, отколкото да стоиш тук. А щом веднъж тръгнеш към него, не вярвам да позволи на кривите да те хванат.

Рансъм съвсем не бе убеден, че това е най-добрият план както за него, така и за хросите. Но след гибелта на Хиой той беше буквално вцепенен от унижение и нямаше сили да протестира. Искаше само да

прави каквото му кажат, да ги безпокои колкото се може по-малко и най-вече да се махне. Нямаше начин да разбере какво изпитва Хуин, затова Рансъм сурово потисна настоящето, плачливо желание за нови протести, жалби и самообвинения, чрез които да изкопчи някоя опрощаваща дума. С последния си дъх Хиой го бе нарекъл хнакрапунт; тази прошка беше повече от великодушна и трябваше да се задоволи с нея. Щом запомни добре подробностите на пътя, той се сбогува с Хуин и тръгна съм към гората.

14.

Докато крачеше към гората, Рансъм не можеше да мисли за нищо друго, освен дали насреща му няма да долети нов куршум, изстрелян от Уестън или Девайн. Предполагаше обаче, че те вероятно все още го искат по-скоро жив, отколкото мъртъв и тази надежда, заедно с усещането, че хросът го наблюдава, му даде сили да продължи напред с привидно небрежна походка. Дори и когато навлезе в гората, той все още се чувстваше сериозно застрашен. Дългите голи стъбла щяха да му послужат за „прикритие“ само ако се намираше на значително разстояние от враговете, а те можеха да се спотайват съвсем наблизо. Мъчеше го непреодолимо желание да извика на Уестън и Девайн, че се предава; самооправдаваше се с мисълта, че по този начин ще ги отдалечи от тукашните места, защото те вероятно ще го отведат при сорновете и повече няма да закачат хросите. Но Рансъм имаше известни познания по психология и бе чувал за подсъзнателния импулс на беглеца да се предаде — даже лично го бе изпитвал в сънищата си. Вероятно нервното напрежение го подвеждаше към подобен избор. Така или иначе, твърдо бе решил занапред да се подчинява на хросите и елдилите. Досегашните му опити да разчита на собствения си разум в тукашната среда бяха завършили трагично. Отхвърляйки предварително всяко бъдещо малодушие, той категорично си каза, че ще се добере до Мелдилорн, ако това изобщо е възможно.

Решението му се стори още по-правилно тъкмо защото имаше най-мрачни подозрения относно пътуването. Доколкото бе разбрал, трябваше да пресече харандрата, където живеят сорновете. Всъщност доброволно тръгваше към капана, от който се бе мъчил да избяга през целия си престой на Малакандра. (Тук малодушието за пръв път се опита да надигне глава. Той го отблъсна.) И дори ако преодолее сорновете и стигнеше до Мелдилорн, кой или какво щеше да се окаже Ояrsa? За разлика от хросите, както зловещо бе намекнал Хуин, Ояrsa нямаше нищо против да пролее кръвта на хнау. Освен това под негова власт бяха не само хросите и пфифлтригите, но и сорновете. Може би

щеше да излезе, че той е просто върховният сорн. При тази мисъл малодушието отново се размърда. Сред обществото на хросите в неговото съзнание постепенно бяха повехнали древните земни страхове от някакъв хладен, чужд разум със свръхчовешка мощ и нечовешка жестокост, ала сега те отново се надигаха на решителна борба за предишното си място. Но Рансъм твърдо продължи напред. Щеше да отиде в Мелдилорн. Невъзможно е, каза си той, хросите да се подчиняват на някакво зло и чудовищно същество; те самите му бяха казали — наистина ли? вече не беше сигурен — че Ояrsa не е сорн. Бог ли беше тогава? Или може би идол, пред който сорновете искаха да го принесат в жертва? Но макар че говореха странни неща за Ояrsa, хросите категорично отричаха да е бог. Според тях имаше само един бог — Малелдил Млади; а и просто не можеше да си представи Хиой или Хнохра да се прекланя пред някакъв окървавен идол. Разбира се, освен ако в крайна сметка не се окажеше, че хросите наистина са изцяло под властта на сорновете — безпомощни роби, превъзхождащи своите господари във всяко морално отношение, но интелектуално по-слаби и поради това зависими. Подобен свят изглеждаше доста странен, но напълно възможен; на дъното — героизъм и поезия, по-горе — хладен научен интелект, а над всичко това — някакво зловещо суеверие, което интелектът няма сила да отхвърли, защото се е оказал безпомощен срещу отмъщението на пренебрегнатата емоционална бездна. Невежи, дивашки брътвежи... но тук Рансъм прекъсна мисълта си. Вече знаеше прекалено много, за да си позволи подобни приказки. Както всеки земен учен, той би нарекъл елдилите обикновено суеверие, ако някой му разкажеше за тях, но не и сега, след като сам бе чул гласа на елдил. Не, Ояrsa беше реална личност... ако можеше да се нарече с тази дума.

Вървеше от около час и вече приближаваше пладне. Засега определяше посоката без затруднения; трябваше само да продължава нагоре и рано или късно непременно щеше да излезе от гората в подножието на скалната стена. Чувстваше се удивително добре, макар и дълбоко смирен. Безмълвният, пурпурен горски сумрак се разстилаше около него както през първия му ден на Малакандра, ала всичко останало бе променено. Сега си припомняше онова време като кошмар, а тогавашното си настроение — като някаква болест. Хленч, объркване, самосъжаление, сковаващо отчаяние... Сега, в светлината

на доброволно поетия дълг, той продължаваше да усеща страх, но същевременно изпитваше трезва увереност в себе си и света, а даже и частица удоволствие. Това беше разликата между сухопътен човек в потъващ кораб и опитен ездач върху побеснял кон — дори и да загине, ездачът не търпи безпомощно, а се бори.

Около един час след пладне той изведнъж излезе от гората под ярките слънчеви лъчи. Беше само на двайсетина метра от почти отвесните планински зъбери — прекалено близо, за да види върховете им. Право отсреща в гънката между два от тях се изкачваше нагоре нещо като долина — непреодолимо стръмна долина, всъщност едва забележима хлътнала дипла, която отначало беше стръмна като земен покрив, а по-нататък ставаше почти отвесна. Стори му се, че най-горе тя даже надвисва напред като вкаменена вълна, застинала миг преди да рухне надолу, но Рансъм реши, че това може и да е илюзия. Запита се каква ли е представата на хросите за път.

Отправи се на юг по неравната тясна ивица между гората и скалите. Непрестанно трябваше да преодолява стръмните гънки на предпланините и дори в този лек свят задачата се оказа крайно изморителна. След около половин час отпред се появи поток. Тук Рансъм навлезе в гората и след като нарязва солиден запас от ниската растителност, седна да обядва край водата. Когато привърши, той натъпка в джобовите си недоядената храна и продължи напред.

Скоро започна да го обзема тревога, защото ако изобщо можеше да се изкачи догоре, трябваше да го стори по светло, а следобедът вече отиваше към средата си. Но страховете му бяха напразни. Когато целта се появи, той я разпозна от пръв поглед. Отляво имаше просека през гората — трябва да бе стигнал някъде над селото на хросите — а отдясно видя пътя: тесен корниз, на места даже улей, изсечен стръмно нагоре по склоновете на долина като онази, която бе видял неотдавна. Дъхът му спря. Тази безумно стръмна, чудовищно тясна стълба без стъпала водеше все нагоре и нагоре, докато се превръщаше в едва забележима нишка по бледозелената скална стена. Но нямаше време да стои и да съзерцава. Не можеше да се похвали с кой знае колко точен окомер, ала не се съмняваше, че разстоянието догоре е повече от алпийско. Едва ли щеше да го преодолее преди залез слънце. И той незабавно започна да се катери.

На Земята подобно пътешествие би било невъзможно; човек на неговата възраст и с неговото телосложение би грохнал още през първите петнайсет минути. Тук Рансъм отначало изпита възторг от лекотата на движенията си, а сетне шемет от поразителната стръмнина и дължина на изкачването, което дори и в благоприятните условия на Малакандра скоро го възнагради с провиснали плещи, болки в гърдите и треперещи колене. Но това не беше най-лошото. Вече долавяше в ушите си тънък звън и забеляза, че въпреки напрегнатите усилия по челото му не избива пот. Студът се засилваше с всяка крачка, изсмуквайки жизнените му сили по-стръвно и от най-жестоката жегга. Устните му вече бяха напукани; от задъханото му гърло излитаха бели облачета; пръстите му се вцепеняваха. Катереше се нагоре през един безмълвен арктически свят и вече преминаваше от английската към лапландската зима. Това го изплаши и той реши, че трябва да си почине сега или никога; седнеше ли стотина крачки по-нагоре, повече нямаше да стане. Приседна за няколко минути, разтривайки тялото си с длани. Гледката оттук беше ужасяваща. Хандрамитът, негов единствен свят от няколко седмици насам, изглеждаше като тънка пурпурна пукнатина, сгушена сред необятната равна пустош на харандрата, която вече ясно се различаваше отсреща, между и над планинските върхове. Умората продължаваше да го мъчи, но той разбра, че трябва да тръгне, или да умре.

Светът ставаше все по-странен. Сред хросите Рансъм почти бе загубил чувството, че се намира на чужда планета; сега усещането се завърна с опустошителна сила. Вече не можеше да нарече това място „светът“, или дори просто „свят“ — то беше планета, звезда, вселенски простор на милиони километри от истинския човешки свят. Невъзможно бе да си припомни какво е изпитвал към Хиой, Хуин, елдилите или Ояrsa. Струваше му се фантастично, че е допускал да има някакви задължения пред подобни страшилища — а може би просто халюцинации — срещнати в едно затънтено кътче на космоса. Та той нямаше нищо общо с тях, беше човек. Защо, защо Уестън и Девайн го бяха пуснали да се скита сам?

Но същевременно твърдото решение, взето още докато можеше да разсъждава, го тласкаше неотклонно напред. Често забравяше накъде върви и защо. Движението му придоби чисто механичен ритъм — от умората към покой, от покоя към непоносим студ, от студа към

ново движение. Забеляза, че хандрамитът — вече само нищожна частица от пейзажа — е изпълнен с нещо като мъгла. Докато живееше долу, никога не бе забелязвал мъгла. Може би така изглеждаше въздухът на хандрамита, погледнат отгоре; тук въздухът определено беше по-друг. Със сърцето и дробовете му ставаше нещо нередно — нещо, което не би могло да се обясни само с умората и студа. И макар че не виждаше сняг, наоколо се разливаше необичайно ярка светлина. Тя се засилваше, ставаше все по-рязка и бяла, а небесната синева тъмнееше, никога не я бе виждал такава на Малакандра. Всъщност небето вече не беше синьо, а почти черно и очертаните върху него остри скални зъбери бяха като в представата на Рансъм за лунен пейзаж. Започваха да се появяват звезди.

Внезапно той осъзна какво означават тези явления. Над него въздухът беше съвсем малко, почти на привършване. Атмосферата на Малакандра лежеше главно в хандрамитите; над истинската повърхност на планетата тя беше съвсем тънка, или изобщо не съществуваше. Ако догоре оставаха повече от петдесетина метра, човек просто не би могъл да диша там. Рансъм се запита дали хросите нямат по-мощни дробове и без да знаят са го изпратили на неминуема смърт. Но още преди да довърши мисълта, той забеляза, че ослепително блесналите върхове на черния небесен фон сега са наравно с него. Вече не се катереше. Отпред пътят продължаваше като плитък овраг, граничещ наляво с върховете на най-високите скални кули, а надясно с полегат каменен склон, които се издигаше към истинската харандра. Тук все още можеше да диша, макар и с цената на невероятни усилия, главозамайване и болка. Но най-лошото беше ослепителният блясък пред очите му. Слънцето залязваше. Хросите би трябвало да предвидят това; дори и те не биха могли да оцелеят сред нощната харандра. Продължавайки да се тътри напред, той подири с поглед кулата на Огрей, каквото и да представляваше тя.

Няма съмнение, че съзнанието му преувеличи онзи интервал, през който се влачеше по пътя и гледаше как сенките на зъберите бавно се издължават. Всъщност едва ли бе минало много време, докато зърна отпред светлина, подчертаваща мрака на околния пейзаж. Опита се да тича, но тялото му не се подчини. Препъвайки се от слабост и вълнение, той забърза към светлината; помисли, че вече е стигнал, сетне откри, че тя е много по-далече, отколкото бе предполагал;

удържа се на ръба на отчаянието; отново закуцука напред и накрая се добра до отвора на нещо като пещера. Светлината вътре трептеше и насреща му лъхна блажена топлина. Огън! Той влезе в пещерата, с несигурни стъпки заобиколи огъня и спря, продължавайки да примигва от светлината. Когато най-сетне очите му привикнаха, различи просторна зала със стени от гладка, зелена скала. В нея имаше две неща. Едното, танцуващо по стените и свода, беше огромната, ъгловата сянка на сорн; другото, клекнало под нея, беше самият сорн.

15.

— Влез, Дребосъче — избумтя гласът на сорна. — Ела да те огледам.

Изправен лице срещу лице с призрака, който го преследваше още от стъпването му на Малакандра, Рансъм почувства изненадващо безразличие. Нямаше представа какво го чака, но твърдо бе решил да изпълни задачата си; а междувременно топлината и малко по-гъстият въздух представляваха райско блаженство сами по себе си. Той пристъпи по-навътре и отговори на сорна, при което собственият му глас прозвуча тъничко и треперливо:

— Хросите ме изпращат при Ояrsa.

Сорнът се втренчи в него и внезапно заяви:

— Ти не си от този свят.

— Така е — отговори Рансъм и седна. Чувстваше се прекалено изтощен за обяснения.

— Мисля, че идваш от Тулкандра, Дребосъче — каза сорнът.

— Защо? — запита Рансъм.

— Ти си нисък и набит, а така трябва да изглеждат животните на един по-тежък свят. Не може да идваш от Глундандра, защото тя е толкова тежка, че ако там изобщо има животни, трябва да са плоски като чинии — дори и ти, Дребосъче, ще се разпаднеш на онзи свят. Не вярвам да си от Переландра, защото там трябва да е много горещо; нито един пришълец оттам не би оцелял сред харандрата. Затова стигам до извода, че си от Тулкандра.

— На нашия език светът, от който идвам, се нарича Земя — каза Рансъм. — И е много по-топъл от вашия. Докато се добера до пещерата, едва не умрях от студа и разреждения въздух.

Сорнът рязко посегна с дългата си ръка. Рансъм се вцепени (макар че не си позволи да отскочи), защото грамадното същество сякаш искаше да го сграбчи. Всъщност намеренията му бяха дружелюбни. Протягайки ръка назад в пещерата, сорнът свали от

стената нещо като чаша. После Рансъм забеляза, че тя е свързана с дълга, гъвкава тръба. Сорнът му я подаде.

— Помириши това. Хросите също се нуждаят от него, когато идват насам.

Рансъм вдъхна и мигновено усети прилив на бодрост. Болезненият задух го поотпусна, напрежението в гърдите и слепоочията отслабна. Досегашното смътно, призрачно видение на сорна и пещерата придоби нова плътност.

— Кислород? — запита той; но разбира се, за сорна английската дума нямаше никакъв смисъл. Рансъм помълча, сетне зададе нов въпрос: — Ти ли онзи, когото наричат Огрей?

— Да — каза сорнът. — А тебе как те наричат?

— Животните, към които принадлежа, носят названието човек, затова хросите ме наричат хшовек. Но собственото ми име е Рансъм.

— Човек... Ран-сум — повтори сорнът и Рансъм забеляза, че говорът му е различен от този на хросите, без тяхното почти вездесъщо начално Х.

Едрото същество седеше на издължената си клиновидна задница със свити крака. В подобна поза човек би подпрял брада върху коленете си, но краката на сорна бяха прекалено дълги. Коленете му се издигаха високо над раменете от двете страни на главата — като карикатурно грамадни уши — а между тях самата глава се подпираше върху изпъкналия гръден кош. Под челюстта като че имаше двойна брадичка или някакъв друг израстък, но Рансъм не успя да го различи ясно в мътните проблясъци на огъня. На цвят съществото беше бяло, или може би кремаво и изглеждаше обгърнато чак до глезените в някаква материя, която отразяваше светлината. Дългите крехки крака бяха най-близо до Рансъм и като се вгледа в тях той разбра, че това е естествено покритие. Не приличаше на козина, а по-скоро на пера. Погледнат отблизо, сорнът не беше нито толкова страшен, нито толкова грамаден, колкото бе очаквал. Вярно, трябваша му доста усилия, за да свикне с лицето — то беше прекалено дълго, безизразно и бледо, а освен това неприятното впечатление се подсилваше от факта, че наподобяваше човешко лице повече, отколкото се полага на едно извънземно същество. Както при всички едри създания, очите му изглеждаха твърде малки. Ала всичко това беше по-скоро причудливо, отколкото страшно. В мислите на Рансъм започна да се оформя нова

представа за сорновете; определенията „великан“ и „призрак“ отстъпиха място на „таласъм“ и „дангалак“.

— Сигурно си гладен, Дребосъче — каза сорнът.

Рансъм наистина беше гладен. Сорнът се изправи със странни, паешки движения и започна да шета насам-натам из пещерата, следван от своята мършава, уродлива сянка. След малко донесе обичайната за Малакандра растителна храна и познатата силна напитка, но с една извънредно приятна добавка — плътно кафяво вещество, което за крайно учудване на Рансъм имаше вида, вкуса и аромата на сирене. Той побърза да запита какво е това.

Сорнът обясни най-подробно, че при някои животни женските отделят течна храна за своите малки; навярно щеше да опише целия процес на доене и млекопреработка, ако Рансъм не го бе прекъснал:

— Да, да. И ние правим същото на Земята. Какво животно използвате?

— То е жълто, с дълга шия. Храни се из горите на хандрамита. Най-младите от моя народ, които още не умеят нищо друго, сутрин отвеждат животните долу и ги следват, докато се хранят; привечер ги връщат обратно в пещерите.

За момент Рансъм изпита облекчение при мисълта, че сорновете са пастири. После си спомни, че и циклопите на Омир са имали същия занаят.

— Мисля, че веднъж видях един от вашия народ да се занимава с това — каза той. — Ами хросите... нима ви разрешават да съсипвате горите им?

— Защо да не ни разрешават?

— Вие ли управлявате хросите?

— Ояrsa ги управлява.

— А вас?

— Ояrsa.

— Но вие знаете повече от хросите, нали?

— Хросите разбират само от поезия, риболов и отглеждане на растения.

— Ами Ояrsa... той сорн ли е?

— Не, не, Дребосъче. Вече ти казах, че той управлява всички хнау — сорнът го произнесе като нау — и изобщо всичко на Малакандра.

— Не го разбирам този Ояrsa — каза Рансъм. — Разкажи ми още.

— Ояrsa не умира — подхвана сорнът. — И не се размножава. Единствен от своя род, той е бил пратен на Малакандра да я управлява още от нейното сътворение. Тялото му не е като моето или твоето; трудно е да го видиш и светлината минава през него.

— Като елдил?

— Да, той е най-великият от елдилите, който може да дойде на някоя хандра.

— Какво представляват елдилите?

— Дребосъче, нима искаш да кажеш, че във вашия свят няма елдили?

— Не, доколкото знам. Но какво представляват елдилите и защо не мога да ги видя? Няма ли тела?

— Разбира се, че имат тела. Но съществуват много тела, които не можеш да видиш. Очите на всяко животно виждат едни неща, а други не. Не познавате ли различни видове тела на Тулкандра?

Рансъм се помъчи да обясни на сорна земната представа за твърди тела, течности и газове. Домакинът го изслуша много внимателно и накрая възрази:

— Не е това начинът да го кажеш. Тялото е движение. Ако е с една скорост, усещаш мирис; ако е с друга, чуваш звук; ако е с по-друга, виждаш светлина; ако е с още по-друга, не усещаш нито мирис, нито звук, нито светлина и изобщо не знаеш, че го има. Но запомни, Дребосъче, че двата края се срещат.

— Какво искаш да кажеш?

— Ако нещо се движи много бързо, то е почти на две места едновременно.

— Така е.

— Но ако се движи още по-бързо... трудно ми е да ти го обясня, знаеш прекалено малко думи... сигурно разбираш, че ако нещо се движи все по-бързо и по-бързо, накрая ще бъде навсякъде едновременно, Дребосъче.

— Мисля, че те разбирам.

— Е, добре, тогава това нещо ще е над всички други тела — толкова бързо, че е в покой; толкова истинско, че изобщо престава да бъде тяло. Но да не говорим за това. Нека започнем от себе си,

Дребосъче. Най-бързото нещо, което докосва нашите сетива, е светлината. Всъщност ние не виждаме светлината, а само по-бавните неща, осветени от нея, тъй че за нас тя е границата — последното, което познаваме, преди бързината да стане прекомерна за нас. Но тялото на елдила е от движение, бързо като светлината — само че не онази, която той смята за светлина. Неговата „светлина“ представлява още по-бързо движение, което за нас е нищо; а онова, което ние наричаме светлина, за него е нещо като водата, той може да го докосва, да плува в него... или даже да го вижда като нещо тъмно, ако не е осветено от по-бързото. Онова пък, което наричаме твърди неща — плътта или земята — за него е по-разредено и по-трудно за виждане от нашата светлина; то е като облак, като нищо. За нас елдилът е разредено, почти нереално тяло, което минава през камъни и стени; той пък смята, че минава през тях, защото е плътен и твърд, а те са като облаци. А онова, което за него е истинска светлина и изпълва небето дотолкова, че той често се гмурка в слънчевите лъчи, за да се освежи от него — за нас то е черната пустота на нощното небе. Тия неща не са странни, Дребосъче, макар и да излизат извън обсега на сетивата ни. Странното е, че елдилите никога не посещават Тулкандра.

— Не съм съвсем сигурен в това — каза Рансъм.

Изведнъж му бе хрумнало, че в крайна сметка периодичната поява на легенди за лъчезарни, неуловими същества, посещаващи понякога Земята, може да има и други обяснения, освен ония, които предлагат антрополозите. Вярно, едно подобно обяснение би преобърнало цялата вселена с главата надолу; но собствените му преживявания в космическия кораб го бяха подготвили донякъде за такава изненада.

— Защо ме вика Оярса? — запита той.

— Не ми е казал — отвърна сорнът. — Но без съмнение той би поискал да види всеки посетител от друга хандра.

— В нашия свят няма Оярса — каза Рансъм.

— Още едно доказателство — заяви сорнът, — че идваш от Тулкандра, безмълвната планета.

— Какво общо има това?

Сорнът явно се изненада.

— Ако имяхте Оярса, той сигурно щеше да разговаря с нашия.

— Да разговаря с вашия? Та как би могъл... това са милиони километри.

— Ояrsa не би го казал по този начин.

— Нима твърдиш, че той редовно получава известия от други планети?

— И това не би го казал по този начин. Ояrsa изобщо не би казал, че живее на Малакандра, а някой друг Ояrsa — на друга земя. За него Малакандра е само определено място в небето; именно в небето живеят и той, и другите като него. Разбира се, че разговарят...

Съзнанието на Рансъм се отдръпна от трудната тема; налягаше го дрямка, сигурно бе разбрал погрешно.

— Мисля, че трябва да поспя, Огрей — каза той. — Вече не разбирам какво говориш. Може пък да не идвам от онова, което наричаш Тулкандра.

— След малко и двамата ще отидем да спим — отговори сорнът. — Но първо ще ти покажа Тулкандра.

Той стана и поведе госта си към дъното на пещерата. От малка ниша започваше стръмна спирална стълба. Пригодените за сорнове стъпала бяха прекалено високи и неудобни за човек, но Рансъм криволяво намери начин да се катери нагоре, като си помагаше с ръце. Сорнът вървеше пред него, осветявайки стълбата с лъчите на някакъв загадъчен кръгъл предмет, който държеше в ръка. Така изминаха доста път, сякаш се изкачваха през вътрешността на куха планина. Изтощен и задъхан, Рансъм най-сетне се озова в мрачна, но топла каменна зала и чу гласа на сорна:

— Все още е доста над южния хоризонт.

Това насочи вниманието му към нещо като прозорче. Каквото и да представляваше всъщност, то явно не действаше като земен телескоп; макар че когато на следващия ден се опита да обясни принципа на телескопа, Рансъм сериозно се усъмни в способността си да схване разликата. Приведен напред, той подпря лакти на перваза и се вгледа. Видя непрогледен мрак и сред него, сякаш на една ръка разстояние — светъл диск. По-голямата част от повърхността беше гладка, ярко сребриста; надолу обаче личаха някакви очертания, а под тях се белеше кръгче, също като полярните шапки върху фотографиите на Марс. За момент Рансъм се запита дали не гледа именно Марс; после очите му привикнаха с очертанията и той разбра какво е това:

Северна Европа и част от Северна Америка. Изображението беше преобърнато, Северният полюс се намираше отдолу и това го потресе, без сам да знае защо. Но несъмнено виждаше Земята — може би дори Англия, макар че изображението потрепваше и очите му бързо се изморяваха, тъй че не беше съвсем сигурен дали не си въобразява. На този малък диск беше всичко — Лондон, Атина, Иерусалим, Шекспир. Там бяха живели всички, там бе станало всичко; и навярно собствената му раница още лежеше там, върху верандата на една опустяла къща край Стърк.

— Да — глухо изрече той. — Това е моят свят.

Никога не бе преживявал по-черен миг.

16.

На следващото утро Рансъм се събуди с неясното усещане, че от плещите му е паднал тежък товар. После си спомни, че гостува на сорн и че това същество, което отбягваше още от мига на кацането, се бе оказало дружелюбно като хросите, макар и да не му вдъхваше същата обич. И тъй, на Малакандра вече нямаше какво да го плаши, освен Оярса. „Последното изпитание“ — помисли Рансъм.

Огрей му донесе храна и питие.

— А сега — запита Рансъм — как да се добера до Оярса?

— Аз ще те отнеса — каза сорнът. — Ти си прекалено дребен, за да минеш сам по този път, а аз с удоволствие ще посетя Малелдил. Хросите не биваше да те пращат насам. Те сякаш не могат да разберат по вида на едно животно какви дробове има и на какво е способно. Хросовска им работа. Ако беше умрял сред харандрата, щяха да съчинят поема за храбрия хшовек, как небето чернеело и звездите блестели хладно, а той вървял все напред и напред; накрая щяха да измислят каква хубава реч си казал, преди да умреш... и всичко това щеше да им се струва също тъй хубаво, както и ако си бяха поразмърдали главите, за да ти спасят живота, като те пратят по другия път.

— Аз обичам хросите — заяви Рансъм малко по-рязко, отколкото трябваше. — И мисля, че говорят много правилно за смъртта.

— Прави са да не се боят от нея, Ран-сум, но сякаш не я приемат разумно като част от самата природа на нашите тела — поради което често може да бъде избягната, докато те не полагат никакви усилия в тази насока. Например това е спасило живота на мнозина хроси, но един хрос никога не би се сетил за него.

И Огрей показа на Рансъм голяма бутилка, към която беше прикрепена гъвкава тръба с чаша накрая — очевидно нещо като кислороден апарат.

— Помириши го, щом изпиташ нужда, Дребосъче — каза сорнът. — А през останалото време го дръж затворено.

Огрей прикрепил апарата върху гърба му и праметна тръбата отпред. Рансъм неволно потръпнал, когато ръцете на сорна го докоснаха; те имаха по седем ветрилообразно разположени пръста, бяха костеливи като лапки на птица... и съвсем студени. За да прогони тази реакция от мислите си, той запита къде е направен апаратът, защото досега не бе виждал нищо поне смътно наподобяващо фабрика или лаборатория.

— Ние го измислихме — каза сорнът, — а пфифлтригите го направиха.

— Защо правят такива неща? — запита Рансъм. Въпреки ограничения си словесен запас, отново се мъчеше да открие някаква политическа и икономическа схема на тукашния живот.

— Те обичат да правят всякакви неща — отговори Огрей. — Вярно, най-много обичат да правят безполезни неща, само за гледане. Но понякога това им омръзва и тогава правят за нас неща, които сме измислили — стига само да са сложни. Няма търпение да правят прости неща, колкото и да са полезни. Но вече е време да тръгваме. Ти ще седиш на рамото ми.

Предложението беше изненадващо и малко страшно, но виждайки, че сорнът вече е приклепнал, Рансъм нямаше друг изход, освен да се изкатери по перушинестото му рамо, да седне до дългото, бледо лице, прегръщайки огромната шия с протегнатата си дясна ръка и да се подготви, доколкото му бе възможно, за този рискован начин на пътуване. После гигантът се изправи предпазливо и той огледа пейзажа от новата си петметрова височина.

— Добре ли си, Дребосъче? — запита сорнът.

— Много добре — отвърна Рансъм и пътешествието започна.

Походката беше може би най-нечовешкото качество на сорна. Той вдигаше крака много високо и ги отпускаше извънредно плавно. Рансъм неволно го сравняваше ту с дебнеща котка, ту с бавно крачеща кокошка или предпазливо пристъпващ кон; но самото движение не можеше да се сравни с походката на нито едно земно животно. Положението на пътника се оказа удивително удобно. След няколко минути той напълно се освободи от усещането за неестественост и главозамайване от височината. Вместо това чувство в мислите му нахлуха весели и дори умилителни сравнения. Сякаш отново беше хлапе и яздеше слона в зоологическата градина... или седеше върху

раменете на баща си в още по-ранна възраст. Беше забавно. Доколкото можеше да прецени, движеха се с десет-дванайсет километра в час. Макар и свиреп, студът все пак се понасяше; а благодарение на кислородния запас нямаше затруднения с дишането.

Пейзажът, който виждаше от своя висок и потрепващ наблюдателен пост, беше суров. Хандрамитът не се забелязваше никъде. От двете страни на плиткия овраг, по който вървяха, се простираше чак до хоризонта един свят на голи, бледозеленикави скали, осеяни тук-там с големи червени петна. Там, където докосваше скалите, небето беше тъмносиньо, а в зенита ставаше почти черно и погледът на Рансъм срещаше звезди във всички посоки, освен около заслепяващото слънце. От сорна узна, че е бил прав в предположението си за близките граници на атмосферата. Даже по планинския ръб между харандрата и стените на хандрамита или из тясната низина, по която минаваше пътят, въздухът беше разреден като в Хималаите, тоест трудно поносим за хросите, а още сто-двеста метра по-нагоре, върху истинската повърхност на планетата, наречена харандра, не би оцеляло нищо живо. Именно затова сега крачеха през ослепителна, почти небесна светлина — тънкият атмосферен воал укротяваше само едва-едва космическото сияние.

По грапавата скала подскачаше сянката на сорна с Рансъм на рамото — неестествено ясна като сянката на дърво пред автомобилни фарове; блясъкът на скалата около нея беше болезнено ярък. Далечният хоризонт изглеждаше на една ръка разстояние. Пукнатините и неравностите по планинските склонове се виждаха ясно като в първобитна картина, създадена още преди хората да научат що е перспектива. Намираха се на границата на онези небеса, които Рансъм бе опознал в космическия кораб и сега върху тялото му отново се лееха лъчи, недостъпни за световите с тежко въздушно було. Той усети предишната бодрост, възвишената тържественост, трезвото и същевременно възторжено чувство, че му се предлагат жизненост и мощ в неприкрито, неизчерпаемо изобилие. Ако имаше достатъчно въздух в дробовете си, би се разсмял гръмогласно. Красотата започваше да се появява даже из близките околности. По ръба на долината, сякаш протекли на вълма от самата харандра, изникнаха огромни валчести купища от облачното розово вещество, което често бе виждал отдалече. Отблизо те изглеждаха твърди като камък, но в

горната си част бяха бухнали, а долу се разпадаха на отделни стъбла като растителност. Първоначалното му сравнение с гигантски карфиол се оказа удивително точно — вкаменени глави карфиол с размера на катедрали и с цвета на бледа роза. Той запита сорна какво е това.

— Предишните гори на Малакандра — отвърна Огрей. — Някога из харандрата имало въздух и топлина. Ако можеше да се изкачиш жив дотам, и днес би открил, че е осеяна с кости на древни създания; а преди много хилядолетия я огласяла глъчката на живота. Тогава са израсли тези гори и сред техните дънери бродели мислещи същества, които вече отдавна са изчезнали от света. Те били покрити не с козина, а с обвивка като моята. Не плували във водата и не ходели по земята; плъзгали се из въздуха с широки, плоски крайници, които ги поддържали. Разказват, че били велики певци и по онова време червените гори кънтели от тяхната музика. Сега горите са вкаменени и само елдилите могат да бродят из тях.

— В нашия свят и днес има такива същества — каза Рансъм. — Наричаме ги птици. Къде е бил Ояrsa, когато се случило всичко това с харандрата?

— Където е и сега.

— И не е ли могъл да го предотврати?

— Не знам. Но един свят не може да бъде вечен, още по-малко пък отделен народ; това не е по законите на Малелдил.

Напред вкаменените гори ставаха все по-обширни и често се случваше в течение на половин час целият хоризонт на тази безжизнена и почти безвъздушна пустиня да пламти в ярки цветове като английска градина през лятото. Отминаха множество пещери, където живееха сорнове, както му обясни Огрей; върховете на някои канари бяха изпъстрени с безброй отвори и отвътре глухо долитаха неясни шумове. Там „работят“, казваше сорнът, но Рансъм така и не успя да разбере в какво точно се състои тази работа. Речта на Огрей доста се различаваше от тази на хросите. Никъде не се забелязваше следа от село или град — очевидно сорновете бяха необщителни и саможиви създания. Само нарядко нечие издължено бледо лице надникваше от някоя пещера и с дълбок тръбен глас поздравяваше пътниците, но най-често дългата долина — скалната улица на този мълчалив народ — беше безмълвна и пуста като самата харандра.

Едва след пладне, докато слизаха по пътя в една плитка падина, откъм отсрещния склон се зададоха трима сорнове. Рансъм имаше чувството, че не крачат, а се пързаят. Лекотата на този свят и съвършеното чувство за равновесие им позволяваха да се приведат напред под прав ъгъл към склона и да се носят надолу като платноходи, тласкани от попътен вятър. Това грациозно движение, величавият ръст и меките слънчеви отблясъци по пернатите им тела окончателно промениха чувствата на Рансъм спрямо този народ. „Людоеди“ — така ги беше нарекъл при онзи пръв поглед, докато се мяташе в хватката на Уестън и Девайн; сега „титани“ или „ангели“ му се струваха далеч по-подходящи названия. Изглежда, тогава не бе успял да види както трябва даже лицата им. Смяташе ги за призрачни, а те се оказваха просто величествени и първата му човешка реакция пред тяхната издължена аскетичност и дълбока безметежност сега изглеждаше колкото малодушна, толкова и проста. Тъй би могъл да изглежда Парменидес или Конфуций в очите на някое невежо лондонско хлапе. Огромните бели създания се плъзнаха покрай Рансъм и Огрей, кимнаха като разлюлени дървета и отминаха.

Въпреки студа — който често го принуждаваше да слиза и да подтичва — Рансъм не искаше това пътешествие да свърши, но Огрей имаше други планове и далеч преди залез слънце спря за нощувка в дома на един престарял сорн. Доколкото разбра, целта бе да го покажат на великия учен. Пещерата, или по-точно казано системата от пещери, беше просторна и в множеството ѝ стаи се трупаха безброй загадъчни предмети. Най-силно го заинтересува една сбирка свитъци от нещо като кожа, покрити със знаци — очевидно книги; казаха му обаче, че книгите на Малакандра са рядкост.

— По-добре е да помниш — твърдяха сорновете.

Когато Рансъм запита дали по този начин няма опасност да се загубят ценни знания, те отговориха, че Ояrsa помни всичко и може да възстанови каквото сметне за добре.

— Някога хросите имаха много книги с поезия — добавиха сорновете. — Но сега имат по-малко. Казват, че писането на книги убива поезията.

Стопанинът на пещерите бе придружен от множество други сорнове, които изглеждаха негови подчинени; отначало Рансъм ги

сметна за слуги, но по-късно предположи, че са ученици или помощници.

Вечерният разговор не би представлявал интерес за земния читател, защото сорновете бяха решили, че този път Рансъм няма да пита, а ще отговаря на въпросите им. Ала това съвсем не бяха разхвърляните, изпъстрени с догадки въпроси на хросите. Сорновете се движеха систематично от земната геология към съвременната география, после към флората, фауната, човешката история, езиците, политиката и изкуствата. Когато откриеха, че Рансъм няма какво повече да им каже по дадена тема — а това обикновено ставаше твърде скоро — те веднага я изоставяха и преминаваха към следващата. Често успяваха по заобиколен път да извлекат от него повече знания, отколкото подозираше, че притежава — за целта явно използваша широките основи на някаква обща наука. Случайно подхвърлена забележка за дърветата, докато Рансъм се мъчеше да им обясни производството на хартия, запълваше празнотата в оскъдните му отговори на въпросите по ботаника; разказът за земната навигация можеше да хвърли нова светлина върху минералогията; а описанието на парната машина ги запозна със свойствата на въздуха и водата много по-добре от всички предишни усилия на Рансъм. Той бе решил от самото начало да бъде напълно откровен, защото всяко друго поведение би било колкото безполезно, толкова и недостойно за хнау. Слушателите дълбоко се поразиха от онова, което успя да им разкаже за човешката история — за войните, робството и проституцията.

— Това е защото нямат Ояrsa — каза един от учениците.

— Не, това е защото всеки един от тях иска сам да стане мъничък Ояrsa — възрази Огрей.

— Не са виновни — каза старият сорн. — Трябва да има управление, но как може съществата сами да се управляват? Животните трябва да бъдат управлявани от хнау, хнау от елдили, а елдилите от Малелдил. Тези създания нямат елдили. То е като да се мъчиш сам да се повдигнеш за косата... като да искаш да видиш цялата местност, когато си наравно с нея... като женска, която се мъчи сама да зачене.

Особено силно впечатление им направиха две неща, свързани с нашия свят. Едното бе каква огромна част от енергията ни е посветена на проблема за вдигане и пренасяне на предмети. Другото бе, че при

нас съществува само един вид хнау — според тях това би трябвало да окаже пагубно влияние върху чувството за състрадание и дори върху разума.

— Вашата мисъл сигурно е изцяло подвластна на кръвта — каза старият сорн. — Защото не можете да я сравните с мисълта, зародена в чужда кръв.

За Рансъм разговорът бе изтощителен и крайно неприятен. Но когато най-сетне си легна да спи, той не мислеше нито за човешката голота, нито за собственото си невежество. Мислеше за древните гори на Малакандра и се питаше какво ли е да израснеш тук, виждайки само на няколко километра една пъстроцветна и недостъпна земя, която някога е била обитавана.

17.

Призори Рансъм отново зае мястото си върху рамото на Огрей. Повече от час вървяха все през същата сияеща пустош. Далече на север в небето блестеше нещо като облак с цвета на охра; беше много голям и шеметно летеше към запад на височина около петнайсет километра над пустинята. Рансъм, който още не бе виждал облак в небето на Малакандра, запита какво е това. Сорнът му обясни, че е пясък от необятните северни пустини, понесен от ветровете на онези страховити места. Често се случвало подобни облаци да достигнат даже до трийсет километра височина, а после отново да паднат (понякога и върху хандрамит) като непрогледна и задушлива прашна буря. Гледайки как облакът напредва заплашително през пустото небе, Рансъм отново си припомни, че се намират върху външната обвивка на Малакандра — не като обитатели на този свят, а като буболечки, пъплещи по повърхността на непозната планета. Най-сетне облакът падна и избухна далече на западния хоризонт, където още дълго се виждаше зарево като от пожарище, додето един завой на долината скри тази местност от погледа му.

Същият завой разкри нова гледка. Изпървом онова, което лежеше отпред, му се стори странен, неземан пейзаж — сиви ридове се издигаха и падаха като морски вълни. Далече отвъд тях на тъмносиния небесен фон стърчаха канари и зъбери от познатата зеленикава скала. След миг Рансъм разбра, че това, което бе сметнал за ридове, всъщност е само набраздената повърхност на синьо-сивкава мъгла — щом слезеха в хандрамита, изобщо нямаше да я виждат като мъгла. И докато пътят им слизаше надолу, тя наистина ставаше все по-незабележима, а пъстрите очертания на низините почваха смътно да прозират през нея. Наклонът на пътя бързо нарастваше; над ръбовете на оврага надвиснаха като нащърбени зъби на великан — великан с ужасно развалени зъби — първите върхове на планинската верига, която трябваше да прекосят. Небето и околната светлина се променяха едва доловимо. Не след дълго достигнаха ръба на склон, който по

земните представи би трябвало да се нарече пропаст; пътят им слизаше все надолу и надолу по тази скална стена, докато накрая изчезваше сред буйна пурпурна растителност. Рансъм категорично отказа да предприеме спускането върху рамото на Огрей. Макар че не разбра напълно възраженията му, сорнът го свали на земята и се плъзна надолу, застинал в онази странна, наклонена поза. Рансъм го последва, доволен от възможността да раздвижи изтръпналите си нозе.

Дъхът му секна от красотата на пейзажа, който се разкри пред него. Новият хандрамит беше по-широк от онзи, където бе живял досега и точно под Рансъм се разстиляше почти кръгло езеро — огромен сапфир с диаметър около двайсет километра, обграден от пурпурни гори. Насред езерото като ниска, полегата пирамида или като женска гръд се издигаше бледочервен остров, гладък чак до върха, където растеше горичка от дървета, каквито не бе виждал досега. Изящните им колони се извисяваха с благородството, присъщо на земните букови гори, но бяха по-високи от катедрални кули, а към върха се разширяваха не в клони и листа, а в цветове — златисти цветя, ярки като лалета, непоклатими като скали и огромни като летни облаци. Наистина не бяха дървета, а цветя и далече долу в подножието им Рансъм зърна неясните очертания на каменни постройки. Разбра, че това е Мелдилорн, още преди неговият водач да му го каже. Сам не знаеше какво бе очаквал. Отдавна бе отхвърлил донесените от Земята видения за някакъв безкрайно сложен канцеларски комплекс или за инженерски рай с необятно множество от машини. Ала не се бе надявал на нищо толкова девствено и класическо като тази сияйна гора — тъй спокойна, тъй спотаена в своята пъстра долина, тъй зареяна с неповторимо изящество на десетки, стотици метри нагоре под хладните слънчеви лъчи. При всяка крачка от слизането относителната топлина на долината го обгръщаше все по-нежно. Той погледна нагоре — небето избледняваше. Погледна надолу — и насреща му лъхна едва доловимо нежният, тънък аромат на гигантските цветя. Очертанията на далечните чукари се замъгляваха, склоновете им вече не бяха толкова ярки. Пейзажът си възвръщаше дълбочината, светлосенките, мекотата и перспективата. Скалната издатина, от която бяха започнали спускането, сега се издигаше високо горе; изглеждаше немислимо да са минали оттам. Вече дишаше свободно. Вкочанените пръсти на краката му най-сетне се размърдаха блажено в обувките. Рансъм

развърза ушанката и в ушите му мигновено нахлу песента на водопад. Ето, вече стъпваше по равна земя, покрита с мека растителност, а горският свод се издигаше над главата му. Бяха победили харандрата и стояха пред прага на Мелдилорн.

След малко излязоха на нещо като просека — широк път водеше право напред между пурпурните стъбла и в края му танцуваше плътната езерна синева. Върху една каменна колона на брега висяха гонг и чук. И трите предмета бяха богато украсени, а гонгът и чукуът бяха изработени от някакъв синьозеленикав метал, който Рансъм не успя да разпознае. Огрей удари гонга. Растящата възбуда на Рансъм не му позволяваше да разгледа орнаментите по камъка толкова безпристрастно, колкото би желал. Една част от тях бяха изображения, другите представляваха чисто декоративни елементи. Ясни графични рисунки, отчетливи като земните праисторически образи на елени, се редуваха със слоеве сложни, плътно натрупани шарки, напомнящи старинни норвежки или келтски украшения; ала при по-внимателно взирание самите тези свободни или претрупани полета се оказваха подредени в някаква по-голяма картина. Рансъм се изненада от факта, че изобразителните творби не бяха ограничени само в свободните полета; нерядко някои от големите арабески включваха като второстепенен детайл изящни картинки. Другаде ставаше точно обратното — и в тези промени също имаше някакъв стремеж към ритъм или образ. Постепенно започна да проумява, че макар и стилизирани, картините явно целят да разкажат нещо, но в този момент Огрей го прекъсна. Откъм острова се задаваше лодка.

Когато лодката наближи, Рансъм с радост в сърцето забеляза, че я управлява хрос. Съществото спря край брега пред тях, втренчи се в Рансъм и после въпросително погледна Огрей.

— С право се чудиш на този нау, Хрихна — каза сорнът, — защото никога не си виждал такъв като него. Нарича се Ран-сум и е дошъл през небето от Тулкандра.

— Той е добре дошъл, Огрей — любезно отвърна хросът. — При Ояrsa ли идва?

— Ояrsa го е повикал.

— И тебе ли е повикал, Огрей?

— Не, Ояrsa не ме е викал. Ако отведеш Ран-сум отвъд водата, аз ще се върна в кулата си.

Хросът направи на гостенина знак да влезе в лодката. Рансъм се опита да изрази своята благодарност към сорна и след кратко колебание му подаде ръчния си часовник; не притежаваше нищо друго, което да му се стори подходящ подарък за сорн. Не бе трудно да обясни на Огрей за какво служи този предмет; но след като огледа часовника, гигантът малко неохотно го върна на Рансъм и каза:

— Това е подарък за пфифлтриг. Радва сърцето ми, но пфифлтригите ще го разберат по-добре. В Мелдилорн сигурно ще срещнеш някого от работливия народ — дай това на него. Колкото до употребата му... нима без да го гледа твоят народ не знае каква част от деня е отминала?

— Мисля, че някои животни имат такава способност — каза Рансъм, — но нашите хнау са я изгубили.

След това той се сбогува със сорна и влезе в лодката. Имаше чувството, че се е завърнал у дома — отново седеше в лодка заедно с хрос, усещаше топлия полъх откъм водата и виждаше синьо небе над главата си. Свали ушанката, облегна се удобно и обсипа с въпроси своя придружител. Узна, че хросите не са предпочитаните служители на Ояrsa, както бе предположил отначало, когато видя кой управлява лодката — и трите разумни вида му служеха с каквото могат, а лодката естествено бе поверена на ония, които разбират от плаване. Узна още, че след като пристигне в Мелдилорн, ще е свободен да ходи където желае и да прави каквото си иска докато го повика Ояrsa. Това можело да стане след час, а можело и да минат няколко дни. Край брега щял да намери колиби, където да спи и да получава храна, ако се наложи. В замяна той разказа доколкото можеше за собствения си свят и пътешествието насам; освен това предупреди хроса за опасните криви хора, които го бяха довели тук и все още бродеха на воля по Малакандра. Докато говореше му хрумна, че не бе обяснил това на Огрей; утеши се с мисълта, че Уестън и Девайн явно вече имаха някаква връзка със сорновете и едва ли щяха да нападнат толкова едри и сравнително човекоподобни същества. Поне засега. Не хранеше илюзии за крайната цел на Девайн; но в момента не можеше да направи нищо друго, освен да бъде пределно откровен с Ояrsa. След малко лодката докосна брега.

Докато хросът привързваше своя плавателен съд, Рансъм стана и се огледа. Отляво, близо до заливчето, в което бяха навлезли, имаше

ниски каменни сгради — първите, които виждаше на Малакандра — и край тях горяха огньовете. Хросът му каза, че там ще намери храна и подслон. Иначе островът изглеждаше пуст и гладките му склонове се издигаха към гората на върха, където Рансъм отново забеляза каменен строеж. Но това не беше нито храм, нито къща в земния смисъл на думата, а широка алея от монолити — един многократно увеличен Стоунхендж, величав и безлюден, който изчезваше отвъд хълма под бледата сянка на гигантските цветя. Всичко бе пусто; но докато се вираше напред, той сякаш дочу на фона на утринната тишина непрестанен, едва доловим трепет на сребърен звън — строго погледнато, то дори не беше звук, ала човек не можеше да не му обърне внимание.

— Островът е пълен с еддили — прошепна хросът.

Рансъм слезе на брега. Сякаш очаквайки да срещне някакво препятствие, той направи няколко неуверени крачки напред и спря, после продължи със същата походка.

Макар че нозете му не издаваха никакъв звук по необичайно пищната и мека растителност, той неволно изпита желание да стъпва на пръсти. Всичките му движения станаха плавни и спокойни. Поради водния простор около острова въздухът тук беше много по-топъл, почти като през хубав земен ден към края на септември — топъл, но с намек за идващите студове. В душата му растеше чувство на страхопочитание, което потисна желанието да се приближи към гората върху хълма и алеята от изправени камъни.

Около средата на склона той прекрати изкачването и тръгна надясно, спазвайки постоянно разстояние от брега. Каза си, че оглежда острова, ала усещаше, че всъщност островът го оглежда. Това чувство се подсили от едно откритие, което направи след около час и което по-късно силно се затрудняваше да опише. Казано най-абстрактно, по цялата повърхност на острова непрестанно се забелязваха съвсем леки промени на светлина и сянка, без да ги е предизвикало нещо в небето. Ако въздухът не беше спокоен, а растителността прекалено ниска и плътна, Рансъм би казал, че това е игра на вятъра — като неуловимо трептящия оттенък на земните житни ниви. И също като сребърния звън из въздуха, тези стъпки от светлина не се поддаваха на наблюдение. Най-трудно ги виждаше тъкмо там, където се вглеждаше най-внимателно — те се трупаха по границите на зрителното му поле,

сякаш подреждаха там някакви сложни съчетания. Да им обърне внимание означаваше да ги направи невидими и често му се струваше, че неуловимата светлинка току-що е напуснала мястото, което докосва с поглед. Не се съмняваше, че вижда — доколкото изобщо можеше да ги види — елдилите. Това породя у него странно усещане. Не зловещото чувство, че е обкръжен от призраци. Дори не и чувството, че го дебнат и наблюдават; по-скоро му се струваше, че го гледат същества, които имат право на това. Усещането не беше страх в истинския смисъл на думата; беше донякъде стеснение, донякъде свенливост, донякъде покорство и дълбок смут.

Постепенно го налегна умора и той реши, че на тази благословена земя земя е достатъчно топло, за да си почине на открито. Меката растителност, топлината и нежният аромат, който обгръщаше целия остров, му напомняха за Земята и нейните летни градини. Той затвори очи за момент; после отново ги отвори и забеляза под себе си сгради, а в езерото зърна приближаваща лодка. Изведнъж разпозна всичко това. Със същата лодка бе дошъл, а долу бяха сградите за гости край заливчето; беше обиколил целия остров. Откритието леко го разочарова. Започваше да огладнява. Не би било зле да слезе долу и да помоли за храна; така поне щеше да си запълни времето.

Но не го направи. Когато стана и се вгледа по-внимателно в дома за гости, той зърна множество същества да се въртят наоколо, а сетне забеляза, че пристаналата лодка е натоварена с пътници. Из езерото се движеха някакви предмети, които отначало не му заприличаха на нищо, но след малко разбра, че това са сорнове, потънали до кръста във вода и очевидно газещи към Мелдилорн. Бяха десетина на брой. По една или друга причина на острова прииждаха посетители. Вече не допускаше да му сторят някакво зло, ако слезе и се смеси с тълпата, но изпитваше неохота да го стори. В мислите му с удивителна яснота изплува споменът как като новак в училището — новите момчета пристигаха един ден по-рано — се мотае из двора и гледа идването на „старите пушки“. В крайна сметка реши да не слиза. Нарязва малко от ниската растителност и се нахрани, после легна да поспи.

След пладне, когато захладня, той продължи разходката. Из острова вече бродеха и други хнау. Виждаше най-вече сорнове, но това бе защото с високия си ръст се забелязваха отдалече. Почти никакъв

звук не нарушаваше тишината. Нежеланието да се среща с тези събрата по скитане, които явно предпочитаха да стоят на брега, неволно го тласна нагоре, към вътрешността на острова. Най-сетне достигна покрайнините на гората и пред погледа му се разкри алеята с монолитите. По някаква неясна причина бе смятал да не навлиза в нея, но сега се взря с интерес в най-близкия камък, който беше богато покрит със скулптурни изображения и от четирите страни, а сетне любопитството го поведе към следващите.

Картините бяха твърде загадъчни. Редом с изображенията на сорнове, хроси и още някакви същества, вероятно пфифлтриги, непрестанно се появяваше неясна изправена фигура с криле и едва очертан намек за лице. Крилето не можеха да се сбъркат с нищо друго и това го озадачи. Възможно ли бе традициите на малакандрианското изкуство да идват още от онази прастара геологична и биологична епоха, когато по думите на Огрей из харандрата е имало живот и дори птици? Без съмнение камъните отговаряха утвърдително. Рансъм видя изображения на древните червени гори, над които явно летяха птици, а долу бродеха множество други, непознати животни. Друг камък показваше как тези същества лежат мъртви, а от небето някаква фантастична фигура, наподобяваща хнакра — вероятно символ на студа — ги обсипва с копия. Оцелелите създания се тълпяха около неясната крилата фигура, за която Рансъм предположи, че е Ояrsa, изобразен като крилат пламък. На следващия камък Ояrsa водеше подир себе си множество същества и очевидно дълбаеше бразда с някакъв остър инструмент. Нова картина показваше как пфифлтригите копаят и разширяват браздата. От двете им страни сорнове трупаха пръстта на остри камари, а хросите като че прокаряваха канали. Рансъм се запита дали това е само митологичен разказ за сътворението на хандрамитите, или наистина е възможно те да се окажат изкуствени.

Много изображения не му говореха нищо. Особено го озадачи едно от тях — най-отдолу имаше част от кръг, иззад който се подаваше в три четвърти диск, съставен от концентрични кръгове. Предположи, че това трябва да представлява слънцето, изгряващо над хълм; долната част несъмнено беше изпъстрена със сцени от Малакандра — Ояrsa в Мелдилорн, сорнове по планинските хребети на харандрата и много други неща, както познати, така и непознати. Рансъм насочи вниманието си към изгряващия диск. Не беше слънцето. Самото

слънце личеше ясно в центъра на диска; наоколо му се разширяваха концентричните кръгове. Върху първия и най-тесен от тях беше изобразена дребна топчица, яхната от крилата фигура — нещо като Ояrsa, само че свиреща с тръба. Върху следващия кръг нова подобна топка носеше друга пламтяща фигура. Този път нямаше дори и намек за лице, но за сметка на това фигурата беше надарена с две издутини и след дълго разглеждане Рансъм реши, че това трябва да са гърди на женско млекопитаещо. Вече не се съмняваше, че вижда изображение на слънчевата система. Първата топка беше Меркурий, втората — Венера. „Какво невероятно съвпадение — помисли Рансъм, — че и тяхната митология като нашата свързва с Венера представата за женственост.“ Вероятно щеше да се занимава по-дълго с тази мисъл, ако напълно обяснимото любопитство не бе привлякло погледа му към следващата топка, която трябваше да представлява Земята. Когато я видя, съзнанието му застина за миг. Топката си беше на място, ала там, където трябваше да бъде пламтящата фигура, имаше само дълбока, безформена вдлъбнатина, сякаш изсечена за да премахне образа. Значи някога... но тук предположенията му колебливо замлъкнаха пред стена от неизвестност. Погледна следващия кръг. Върху него нямаше топка. Вместо това долната част на кръга докосваше върха на сегмента, изпълнен със сцени от тукашния живот, тъй че в тази точка Малакандра се допираше до слънчевата система и тръгваше право напред, срещу зрителя. След като бе проумял смисъла на картината, той се порази от нейната изразителност. Отстъпи назад и дълбоко въздъхна, преди да се замисли над част от срещнатите загадки. И тъй, Малакандра беше Марс. А Земята...

Но в този момент звуците на блъскане и тракане, които се раздаваха от доста време, макар че не им бе обърнал внимание, станаха прекалено силни. Наблизо работеше някакво същество и това едва ли беше елдил. Леко стреснат — защото бе потънал в размисли — Рансъм се обърна. Не видя никого. Доста наивно той подвижна на английски:

— Кой е там?

Тракането веднага заглъхна и иззад съседния монолит се подаде удивителна физиономия.

Беше гола, като лицето на човек или сорн. Освен това беше издължена и остра като муцуна на земеровка, жълтеникава, мършава и толкова ниска в челото, че не би могла да принадлежи на разумно

същество, ако зад ушите черепът не се разширяваше назад и нагоре като старинна перука. След миг цялото същество излезе наяве с изненадващо висок скок. Рансъм се досети, че това е пфифлтриг... и благодари на съдбата, че след кацането не го бе сблъскала най-напред с някой представител на този трети народ. Съществото наподобяваше насекомо или влечуго много по-силно от всички срещнати досега. Телосложението му беше като на жаба и отначало Рансъм помисли, че също като жаба се подпира върху „ръцете“ си. После забеляза, че тази част от предните крайници, която докосваше земята, би трябвало да се нарече по-скоро с човешката дума „лакът“. Беше широка, покрита с израстък като възглавничка и явно предназначена да помага при движението; от нея обаче се издигаше под ъгъл около четирийсет и пет градуса истинската ръка — тънка и силна, завършваща с грамадна китка и множество дълги, чувствителни пръсти. Рансъм разбра, че при всякакъв вид физически труд — от миньорския до гравирването на камеи — това същество ще има предимството да работи с пълна сила, като се подпира на лакти. Приликата с насекомо се дължеше на резките, бързи движения и на факта, че също като богомолките пфифлтригът можеше да завърта главата си почти на сто и осемдесет градуса; още повече я засилваше сухият, стържещо-звънтящ звук, който издаваше при всяко движение. Напомняше едновременно скакалец, джудже от старинна илюстрация, жаба и един гърбав лондонски препаратор, стар приятел на Рансъм.

— Аз идвам от друг свят... — започна Рансъм.

— Зная, зная — отвърна съществото с бърз, цвърчащ и доста нетърпелив глас. — Ела тук, зад камъка. Насам, насам. Ояrsa нареди. Много спешно. Трябва да почвам веднага. Стой така.

Рансъм се озова от другата страна на камъка пред една недовършена фреска. Земята наоколо беше обсипана с каменни късчета, а из въздуха се носеха облаци прах.

— Добре — каза съществото. — Стой така. Не ме гледай. Гледай натам.

Отначало Рансъм не разбра какво се иска от него; после видя пфифлтрига да се озърта ту към него, ту към камъка с характерния поглед на творец, който е един и същ на всички планети — чак сега осъзна положението и едва не се разсмя. Трябваше да позира за портрет! От мястото, където стоеше, различи, че съществото реже

камъка като сирене с бързи, почти неуловими движения и макар да не виждаше самата творба, можеше отлично да разгледа пфифлтрига. Сега разбра, че звънящите металически звуци долитат от множество дребни инструменти, закачени около кръста му. Понякога съществото с ядосано възклицание захвърляше инструмента и подбираше нов; най-често употребяваните обаче държеше в устата си. Рансъм осъзна още, че също като него това създание носи изкуствено облекло от някаква лъскава, люспеста материя, която въпреки дебелия слой прах изглеждаше богато украсена. Около врата имаше нещо като пухкав шал, а очите му бяха защитени с изпъкнали тъмни очила. Крайниците и шията бяха нагиздени с верижки и пръстени от лъскав метал — но не е злато, помисли Рансъм. Докато работеше, пфифлтригът непрестанно си шушукаше нещо, а когато се развълнуваше — обичайното му състояние — сбръчкваше връхчето на носа си като заек. Най-сетне той направи нов поразителен скок, приземи се на три метра от творбата и заяви:

— Да, да. Не е точно както се надявах. Другия път ще се справя по-добре. Засега да стои. Ела и виж.

Рансъм послушно пристъпи напред. Видя изображение на планетите, но вече не подредени като карта на слънчевата система, а идващи в колона право към зрителя и всички освен една увенчани със своя пламтящ ездач. Малакандра беше отдолу и за негово най-голямо учудване върху нея имаше съвсем прилично изображение на космическия кораб. Отстрани стояха три фигури, явно и трите по негово подобие. Рансъм с погнуса отстъпи назад. Колкото и странна да бе темата от малакандрианска гледна точка, каквато и отстъпка да допуснеше спрямо стила, все пак това същество би могло да представи човешките тела малко по-добре от тия недодялани чучела — почти толкова високи, колкото и широки, обрасли по темето и брадата с нещо като плесен.

— Сигурно такъв изглеждам в очите на твоя народ — уклончиво каза той. — В моя свят не биха ме изобразили така.

— Прав си — отвърна пфифлтригът. — Не исках да е прекалено истинско. Ако е прекалено истинско, те няма да повярват — ония, които ще се родят след време.

След това той подхвана някаква дълга, неразбираема реч; докато го слушаше, Рансъм изведнъж проумя, че тия противни фигури

всъщност са опит за идеализиране на човешкото. Разговорът започна да става скучен. За да смени темата, Рансъм зададе един въпрос, който го мъчеше от известно време.

— Не мога да разбера как така и вие, и сорновете, и хросите говорите един и същ език. Формата на устата, гърлото и зъбите ви трябва да е много различна.

— Така е — потвърди съществото. — Някога сме имали различни езици и все още ги пазим. Но всички са изучили езика на хросите.

— Защо? — запита Рансъм, все още неспособен да се отърси от земните исторически представи. — Да не би някога хросите да са управлявали всички останали?

— Не те разбирам. Хросите са нашите майстори на словото и песента. Те имат повече и по-добри думи. Никой не учи езика на моя народ, защото каквото имаме да кажем, казваме го с камък, слънчева кръв и звездно мляко, та всеки да види. Никой не учи езика на сорновете, защото тяхното знание си остава същото, с каквито и думи да го изкажеш. А с песните на хросите не е така. Езикът им звучи навсякъде из Малакандра. Разговарям на него с теб, защото си чужденец. С някой сорн също ще разговарям на него. Но у дома всички пазим древните си езици. То личи и по имената. Сорновете имат важни, мощни имена като Огрей, Аркал, Белмо, Фалмей. Хросите имат пухкави имена като Хнох, Хнихи, Хиой или Хлитнахи.

— Значи най-добрата поезия идва от най-грубия език?

— Вероятно — каза пфифлтригът. — Както най-добрите изображения се получават от най-твърдия камък. А моят народ носи имена като Калакапери, Паракатару и Тафалакеруф. Аз се наричам Канакаберака.

Рансъм му каза своето име.

— По нашия край — продължи Канакаберака — не е като тук. Не се свираме в някакъв си тесен хандрамит. Там има истински гори, зелени сенки, дълбоки мини. Топло е. Светлината не заслепява така и не е толкова тихо. Мога да те отведа на такова място в гората, където ще видиш стотици огньове и ще чуеш стотици чукове. Жалко, че не си идвал при нас. Ние не живеем в дупки като сорновете или в снопи от листа като хросите. Бих ти показал къщи със стотици колонии — едната

от слънчева кръв, другата от звездно мляко и тъй нататък... а по стените е изрисуван целият свят.

— А как се управлявате? — запита Рансъм. — Тези, които копаят в мините... обичат ли труда си като другите, които рисуват по стените?

— Всички работим в мините; такъв труд трябва да се споделя. Но всеки сам копае каквото му трябва за работа. Че как иначе?

— При нас не е така.

— Тогава сигурно сте много криви работници. Как може един творец да разбере обработката на слънчева кръв, ако сам не слезе в дома на слънчевата кръв и не опознае различните видове, ако не живее дни наред далече от слънчевите лъчи, докато металът се слее с кръвта и сърцето му и се превърне в негова храна, мисъл, напитка?

— При нас слънчевата кръв е много дълбоко, трудно се добива и онези, които я копаят, трябва цял живот да изучават това майсторство.

— А харесва ли им?

— Не ми се вярва... не знам. Трябва да го вършат, защото ако престанат, не получават храна.

Канакаберака сбръчка нос.

— Значи във вашия свят храната не достига?

— Не знам — каза Рансъм. — Често съм искал да науча отговора на този въпрос, но никой не може да ми каже. Нима никой не ви заставя да работите, Канакаберака?

— Нашите женски — отвърна пфифлтригът с тъничко писукане, очевидно близко до земния смях.

— При вас женските повече ли се ценят, отколкото при другите хнау?

— Много повече. Сорновете най-малко се интересуват от своите женски, а ние — най-много.

18.

Рансъм пренощува в дома за гости, който беше истинска къща, построена и богато украсена от пфифлтригите. Удоволствието му поне в това отношение да намери по-човешки условия се уравниосяваше от неудобството, което въпреки всичките си доводи изпитваше в това затворено пространство, изпълнено с множество малакандриански същества. Бяха представени и трите разумни вида. Те сякаш не се смущаваха едно от друго, макар че възникваха противоречия, каквито могат да се срещнат във всяко железопътно купе на Земята — например сорновете намираха помещението за прекалено горещо, а пфифлтригите смятаха, че е твърде студено. През тази нощ Рансъм узна за веселието на местните жители и звуците, чрез които го изразяват, много повече, отколкото през целия си престой на Малакандра. Досега почти всичките му разговори бяха засягали сериозни въпроси. Изглежда, веселото настроение се пораждаше най-вече от срещата на различни видове хнау. Шегите и на трите народа се оказаха еднакво неразбираеми за него. Стори му се, че забелязва разлики — сорновете рядко стигаха по-далеч от иронията, докато хросите се увеличаха в приумици и фантазии, а пфифлтригите бяха язвителни и ругаеха твърде умело — но дори когато разбираше всички думи, не успяваше да схване смисъла. Скоро отиде да си легне.

Събуди се още в ранни зори, по онова време, когато земният селянин отива да издои кравите. Отначало не разбра какво го е събудило. Помещението беше безмълвно, пусто и сумрачно. Канеше се отново да заспи, когато близо до него се раздаде тънък, звънящ глас:

— Ояrsa те вика.

Седна и се огледа. Не видя никого, но гласът повтори:

— Ояrsa те вика.

Главата му постепенно се избистри от дрямката и той разбра, че в спалнята има елдил. Не изпита страх, но докато послушно ставаше и се обличаше, усети колко забързано бие сърцето му. Мислеше не толкова за невидимото същество до себе си, колкото за предстоящия

разговор. Отдавна бе прогонил старите страхове, че ще срещне някакво чудовище или идол — сега се чувстваше напрегнат както много отдавна, в утрото преди матурата. Би дал какво ли не за чаша хубав чай.

Домът беше празен. Рансъм излезе. От езерото се издигаха синкави изпарения и небето сияеше над зъберите по източната стена на каньона; оставаха само минути до изгрев слънце. Въздухът все още беше много студен, по ниската растителност се стичаше роса и в целия пейзаж имаше нещо необичайно — тишината, както осъзна след малко. Гласовете на елдилите бяха замлъкнали, изчезнала бе плетеницата от танцуващи светлини и сенки. Без някой да му е казал, той разбра, че трябва да тръгне към гората на върха. Когато наближи, забеляза с лека тревога, че алеята между монолитите е изпълнена с малакандриански същества, застинали неподвижно и безмълвно. Подредени от двете страни, всички те седяха или клечаха в зависимост от телесните си особености. Не смееше да спре, затова продължи бавно и неуверено през безмилостното изпитание на тези нечовешки, немигащи очи. Когато достигна самия връх и средата на алеята, където се издигаха най-високите монолити, той спря — по късно така и не успя да си спомни дали така му бе казал гласът на някой елдил или сам се бе досетил. Не седна, защото земята беше студена и влажна, а и не знаеше дали ще е благоприлично. Остана прав и неподвижен като на парад. Всички същества го гледаха, без да издават нито звук.

Постепенно той забеляза, че наоколо е пълно с елдили. Светлинките, или по-скоро намеците за светлини, които вчера се рееха из целия остров, сега бяха събрани тук и не помръдваха, или трептяха съвсем слабо. Слънцето вече бе изгряло, но никой не нарушаваше тишината. Когато вдигна глава да види първите бледи лъчи над монолитите, той внезапно откри, че въздухът там е изпълнен с много повече светлина, отколкото пращаше изгревът — различна, елдилска светлина. Те се тълпяха не само по земята, но и в небето; видимите малакандрианци бяха само нищожна част от безмълвното съдилище, което го обкръжаваше. Когато настанеше неговият час, щеше да защитава своята кауза пред хиляди или милиони — застанали редица подир редица наоколо и редица над редица в небесата, тези същества, невидели още човек и сами невидими за човека, очакваха делото да започне. Той облиза пресъхналите си устни и се запита дали

ще съумее да говори, когато му наредят. После му мина през ум, че може би тъкмо това — очакването и безмълвните погледи — е истинският съд; може би в момента без сам да съзнава им казваше всичко, което искат да знаят. Но ето че след време — много дълго време — се чу шум от раздвижване. Всички видими същества в гората се изправяха на крака и още по-смълчани заставаха неподвижно с приведени глави; и Рансъм видя (ако това можеше да се нарече виждане), че Ояrsa се задава между двете дълги редици от изваяни камъни. Отчасти го разбра по лицата на малакандрианците, докато техният повелител минаваше край тях; отчасти видя — не можеше да отрече това — самия Ояrsa. Никога не намери думи, за да изкаже какво е видял. Нещо като едва доловим шепот на светлината — не, още по-малко, просто едно нищожно отслабване на сенките — шестваше по неравната ниска растителност; или по-скоро някаква промяна в самия вид на почвата, прекалено неусетна, за да ѝ се даде име на езика на петте сетива, бавно напредваше към него. Като мълчание из препълнена зала, като неуловима прохлада в зноен ден, като мимолетен спомен за отдавна забравен звук или аромат, като всичко най-тихо, най-дребно и най-неуловимо в природата, Ояrsa мина между своите поданици, приближи се и спря наред Мелдилорн, само на десет метра от човека. Рансъм усети как по жилите му пробягва тръпка и невидими иглички докосват пръстите му, сякаш наблизко играеха мълнии; имаше чувството, че сърцето и тялото му се превръщат във вода.

Ояrsa заговори с най-нечовешкия глас, който Рансъм някога бе чувал — нежен и привидно далечен; непоклатим; както по-късно каза на Рансъм един хрос: „глас без кръв в него. Тяхната кръв е от светлина“. Сами по себе си думите не бяха страшни.

— От какво се боиш, Рансъм от Тулкандра?

— От теб, Ояrsa, защото не си като мен и не мога да те видя.

— Това не са сериозни причини — изрече гласът. — Ти също не си като мен и макар да те виждам, образът ти е съвсем неясен. Но не мисли, че сме чак толкова различни. И двамата сме подобия на Малелдил. Не това е причината.

Рансъм премълча.

— Ти започна да се боиш от мен още преди да стъпиш на моя свят. А от тогава насам непрекъснато бягаш. Моите служители видяха

страха ти, когато беше в кораба сред небето. Макар че не разбират езика ви, те видяха, че събратята ти се отнасят зле с теб. Тогава изпратих хнакра, за да те освободя от двамата и да видя дали ще дойдеш при мен по своя воля. Но ти се укри между хросите и макар че ти казаха да дойдеш, не пожела да го сториш. Сетне пратих елдила си да те повика, но ти пак не пожела да дойдеш. Накрая твоите собствени събратя те прогониха насам и бе пролята кръвта на хнау.

— Не разбирам, Ояrsa. Да не би да искаш да кажеш, че ти си ме повикал от Тулкандра?

— Да. Не ти ли казаха другите двама? Защо дойде с тях, ако не си искал да отговориш на моя зов? Моите служители не разбраха какво си говорите в кораба.

— Твоите служители... не разбирам.

— Питай спокойно — каза гласът.

— Имаш ли служители в небето?

— А къде другаде? Друго място няма.

— Но ти, Ояrsa, си на Малакандра също като мен.

— Както всички останали светове, Малакандра плава из небесата. И аз съвсем не съм „тук“ като теб, Рансъм от Тулкандра. Съществата от твоя вид трябва да паднат от небето, за да достигнат един свят; за нас световите са само частица от небето. Но не се мъчи да го разбереш сега. Стига ти да знаеш, че и в момента аз и моите слуги сме в небето; както сега са около теб, така бяха и в кораба.

— Значи си разбрал за нашето пътешествие още преди да напуснем Тулкандра?

— Не. Тулкандра е свят, който не познаваме. Само тя е извън небето и не праща никаква вест.

Рансъм мълчеше, но Ояrsa отговори на неизречените му въпроси:

— Не винаги е било така. Някога познавахме вашия Ояrsa — той беше по-могъщ и по-ярък от мен — и тогава онзи свят не се наричаше Тулкандра. Това е дълга и горчива история. Той се изкриви. Още преди на вашия свят да възникне живот. Това бяха Кривите години, за които и до днес си спомняме в небесата — годините, когато той не беше прикован към Тулкандра, а свободен като нас. Беше си наумил да погуби всички светове, освен своя. С лявата си ръка удари вашата луна, а с дясната прати студената смърт върху моята харандра далеч

преди да е дошло време; и ако чрез моята ръка Малелдил не бе отворил хандрамитите и пуснал топлите извори, този свят щеше да бъде безжизнен. Но не го оставихме да пакости задълго. Избухна велика битка, в която го изтласкахме от небесата и го оковахме във въздуха на вашия свят, както ни научи Малелдил. Без съмнение той и до днес лежи там, а ние вече нямаме вести от тази планета — тя е безмълвна. Смятаме, че Малелдил не е пожелал да я отстъпи изцяло на Кривия и между нас се носи мълва, че Той взел странни решения и се осмелил на страховити неща в своята борба срещу Кривия на Тулкандра. Но за всичко това знаем по-малко и от теб; бихме желали да чуем повече.

Мина доста време, преди Рансъм да заговори отново, но Ояrsa уважи неговото мълчание. Когато се опомни от чутото, човекът изрече:

— След този разказ, Ояrsa, мога да ти кажа, че нашият свят е много крив. Двамата, с които дойдох, не знаеха за теб нищо, освен че сорновете ме искат. Според мен те смятаха, че си фалшив елдил. Издивите области на нашия свят има фалшиви елдили; хората убиват други хора пред тях — мислят си, че елдилът пие кръв. Двамата предполагаха, че сорновете ме искат за нещо такова или още по-лошо. Доведоха ме насила. Аз бях ужасно изплашен. В моя свят разказвачите на приказки ни карат да мислим, че ако извън нашия въздух има живот, той непременно ще е зъл.

— Разбирам — каза гласът. — И това обяснява много неща, на които се чудех. Още щом излязохте от вашия въздух и навлязохте в небето, моите слуги съобщиха, че ти сякаш идваш против волята си и другите имат тайни от теб. Не съм допускал да има толкова криви същества, че да отведат свой събрат насила към друг свят.

— Те не знаеха за какво ме викаш, Ояrsa. А и аз все още не знам.

— Ще ти кажа. Преди две години — тоест около четири ваши — този кораб навлезе в небето над вашия свят. Проследихме го по целия път насам и елдилите бяха с него, докато се носеше над харандрата, а когато накрая се спусна в хандрамита, повече от половината ми служители стояха наоколо, за да видят как ще излязат чужденците. Отпратихме всички животни надалече, а сред нашите хнау все още никой не знаеше за това. Когато чужденците се разходиха насам-натам из Малакандра, направиха си колиба и страхът им от новия свят трябваше да е поотслабнал, аз пратих неколцина сорнове да им се

покажат и да научат пришълците на нашия език. Избрах сорновете, защото по форма най-много приличат на вас. Тулкандрианците обаче се бояха от сорновете и никак не се поддаваха на учение. Трябваше да ги посещават много пъти и да ги учат малко по малко. Сорновете ми разказаха, че видят ли слънчева кръв из реките, тулкандрианците веднага я прибират. Стана ясно, че от разкази няма да разбере тези същества, затова заръчах на сорновете да ги доведат — не насила, а любезно. Те не пожелаха да дойдат. Тогава поканих само един от тях, но пак не се съгласиха. Би било лесно да ги заловим; но макар че виждахме колко са глупави, още не знаехме колко са криви, а и не исках да разпростирам своята власт върху същества от чужд свят. Заръчах на сорновете да се държат с тях като с невръстни малчугани и да им кажат, че повече не ще им разрешим да събират слънчева кръв, докато при мен не дойде някой от техния народ. Щом чуха това, те натъпкаха каквото успяха в небесния кораб и се върнаха към своя свят. Много се учудихме, но сега всичко е ясно. Сметнали са, че искам да изям някого от вашия народ и са отишли да го доведат. Ако бяха минали само няколко километра, за да дойдат при мен, щях да ги посрещна с почести; сега на два пъти изминаха милиони километри без никаква полза и все пак ще се явят пред мен. А и ти, Рансъм от Тулкандра, положи много излишни усилия, само и само да не застанеш там, където си сега.

— Така е, Ояrsa. Кривите същества са пълни със страхове. Но сега съм тук и чакам да чуя твоята воля.

— Исках да питам две неща за твоя народ. Най-напред трябва да узная защо идвате тук — това е част от задълженията ми към този свят. И второ, искам да ми разкажеш за Тулкандра и за странните битки на Малелдил срещу Кривия; както вече казах, бихме желали да чуем повече за това.

— На първия ти въпрос, Ояrsa, ще отговоря, че дойдох тук, понеже ме принудиха. От другите двама единият не желае нищо, освен слънчева кръв, защото в нашия свят може да я размени за сила и удоволствия. Но другият ви мисли злото. Според мен той би унищожил всички твои народи, за да освободи място за нашия; после би сторил същото и на други светове. Мисля, че той иска нашият вид да трае вечно и се надява да прескачае от свят на свят... щом едно слънце изгасне, да отидем при друго... или нещо подобно.

— Да не би да е наранен в главата?

— Не знам. Може би не описвам мислите му както трябва. Той е по-учен от мен.

— Смята ли, че може да отиде на големите светове? Смята ли, че Малелдил иска някой народ да съществува вечно?

— Той изобщо не знае за Малелдил. Но едно е сигурно, Ояrsa — че замисля зло за вашия свят. Повече не бива да позволяваш на нашия народ да идва насам. Ако можеш да го предотвратиш само като убиеш и трима ни, няма да споря.

— Ако бяхте от моите народи, Рансъм, щях да убия двамата още сега, а тебе малко по-късно; защото те са безнадеждно криви, а ти, щом станеш малко по-храбър, ще бъдеш готов да отидеш при Малелдил. Но моята власт е само над този свят. Страшно е да убиеш чужд хнау. А и не ще бъде потребно.

— Те са силни, Ояrsa, могат да хвърлят смърт на много километри и да пращат убийствен въздух срещу враговете си.

— Преди да пристигнат на Малакандра, още докато са в небето, най-слабият от моите служители може да докосне кораба им и да го превърне в тяло с други движения — за вас то изобщо няма да бъде тяло. Бъди уверен, че вече никой от твоя народ няма да дойде тук, без да съм го поканил. Но стига толкова. Сега ми разкажи за Тулкандра. Разкажи всичко. Не знаем нищо за нея от онзи ден, когато Кривия рухна във въздуха на вашия свят, наранен жестоко в самата светлина на светлината си. Но защо се боиш отново?

— Боя се от дължините на времето, Ояrsa... или пък не съм те разбрал. Не каза ли, че това е станало още преди на Тулкандра да се появи живот?

— Да.

— А ти, Ояrsa? Ти си живял... ами онази картина върху камъка, в която студът убива всичко живо из харандрата? Нима това е изображение на нещо станало още преди началото на моя свят?

— Виждам, че все пак си истински хнау — каза гласът. — Разбира се, нито един камък, който тогава е докосвал въздуха, не би останал камък до днес. Изображението се е изронвало и е било повтаряно повече пъти, отколкото са едилите над нас. Но повторенията са верни. По този начин виждаш картина, завършена още когато твоят свят е бил сътворен само наполовина. Но не мисли за тези

неща. Ние имаме правило никога да не разговаряме с хнау за размери и числа — дори и със сорновете. Вие не разбирате и това ви кара да се прекланяте пред дреболии, а истинското величие да отминавате. Хайде, разкажи ми какво е вършил Малелдил на Тулкандра.

— Според нашите легенди... — започна Рансъм.

Но в този момент неочаквана глъчка наруши тържествения покой на събранието. Откъм лодката се задаваше голяма група, едва ли не шествие. Доколкото успя да различи Рансъм, в нея имаше само хроси и те сякаш носеха нещо.

19.

Когато шествието наближи, Рансъм видя, че най-отпред хросите носят три товара с издължена и тясна форма. Крепяха ги върху главите си на групи по четирима. След тях идваха мнозина други, въоръжени с харпуни и явно охраняващи две същества, които му се сториха непознати. Когато навлязоха между двата най-високи монолита, светлината падаше иззад тях. Още не бе виждал толкова дребни същества на Малакандра. Предположи, че са двуноги, макар долните им крайници да бяха толкова дебели и тумбести, че се чудеше дали да ги нарече крака. Нагоре телата ставаха малко по-тесни, отколкото долу, което им придаваше леко крушовидна форма; главите пък не бяха нито кръгли като на хросите, нито издължени като на сорновете, а почти четвъртити. При всяка стъпка техните тесни, масивни ходила сякаш се впиваха в земята с излишна грубост. Скоро различи и лицата им като пъстра маса от буци и сбръчкана плът, обрамчена с някаква тъмна, чорлава растителност... Изведнъж с някаква неопишуема промяна на възприятието той осъзна, че вижда хора. Двамата пленници бяха Уестън и Девайн, а той бе имал невероятната възможност да види за миг човешкото тяло едва ли не през очите на малакандрианците.

Първите от шествието се приближиха на няколко крачки от Ояrsa и оставиха товара си. Сега Рансъм видя, че това са телата на трима хроси, положени върху носилки от някакъв непознат метал; те лежаха по гръб и очите им не бяха затворени като на земни покойници, а се взираха безметежно към далечния златист покров над гората. В единия от покойниците Рансъм разпозна Хиой; разпозна и брат му Хияхи, който излезе напред и дълбоко се поклони пред Ояrsa, а след това заговори.

Отначало Рансъм не чу за какво става дума, защото цялото му внимание бе приковано към Уестън и Девайн. Те бяха обезоръжени и зорко пазени от хроси с харпуни в ръцете. Също като Рансъм, двамата не се бяха бръснали от кацането на Малакандра и изглеждаха бледи и изтощени. Уестън стоеше със скръстени ръце и върху лицето му бе

застинал малко пресилен израз на отчаяние. Девайн, с ръце в джобовете, явно изгаряше от обида към целия свят. Макар да не им липсваше смелост, двамата очевидно смятаха, че има от какво да се боят. Обкръжени от стражата и записани в неочакваната гледка, те още не бяха забелязали Рансъм.

Най-после до съзнанието му достигна какво говори братът на Хиой.

— Не се оплаквам за гибелта на тези двама, Ояrsa, защото когато нападнахме през нощта, хшовеките ужасно се изплашиха. Може да се каже, че това беше лов и двамата загинаха — все едно, че ги е убил хнакра. Но хшовеките убиха Хиой отдалече, с подло оръжие, без да ги е уплашил с каквото и да било. Сега той лежи тук, а беше (не че ми е брат, обаче целият хандрамит го знае) хнакрапунт и велик поет и нашата загуба е тежка.

Ояrsa проговори за пръв път, откакто бяха пристигнали пленниците.

— Защо убихте моя хнау? — запита той.

Уестън и Девайн трескаво се огледаха наоколо, търсейки кой говори.

— Божичко! — възкликна Девайн на английски. — Само не ми казвай, че имат високоговорител.

— Някой говори с корема си — отвърна Уестън с дрезгав шепот. — Доста разпространен трик сред диваците. Жрецът или шаманът се прави, че изпада в транс и после разиграва комедията. Номерът е да определиш шамана и да се обръщаш само към него, независимо откъде идва гласът; така го изкарваш от равновесие и показваш, че номерът няма да мине. Виждаш ли някое от тия страшилища да е изпаднало в транс? По дяволите... открих го.

Трябва да се признае, че Уестън беше надарен с изключителна наблюдателност — сред цялото множество той успя да открие единственото същество, което не стоеше изправено в поза на преклонение и очакване. Това се оказа един престарял хрос недалече от него. Съществото клечеше със затворени очи. Като пристъпи напред, Уестън зае предизвикателна поза и гръмко се провикна (познанията му за езика бяха съвсем оскъдни):

— Защо вие взима наши бум-бам? Ние много сърди на вас. Ние не страхува.

Според хипотезата на Уестън този начин на действие трябваше дълбоко да впечатли публиката. За жалост никой наоколо не споделяше неговата теория за поведението на стария хрос. Хросът — добре познат на всички, включително и на Рансъм — не бе дошъл с траурното шествие. Стоеше тук още от разсъмване. В никакъв случай не би могло да се каже, че искаше да прояви неуважение към Ояrsa; но трябва да се признае, че скоро след началото на церемонията го бе оборила онази слабост, която засяга престарелите хнау от който и да било вид и сега той се наслаждаваше на дълбока, освежаваща дрямка. Докато Уестън крещеше право в лицето му, хросът поразмърда единия си мустак но не отвори очи.

Отново се раздаде гласът на Ояrsa:

— Защо говориш на него? Аз те питам: защо убихте моя хнау?

— Вие пуска нас, тогава дрън-дрън — изрева Уестън срещу спящия хрос. — Вие мисли ние няма сила, мисли вие прави какво си иска. Не може. Голям главен човек в небе, той праща нас. Вие не прави какво аз казва, той идва, гърми всички вас... Бум! Бам!

— Не знам какво е това бум — изрече гласът. — Но защо убихте моя хнау?

— Кажи, че е станало без да искаме — прошепна Девайн на английски.

— Вече ти обясних — отвърна Уестън на същия език. — Ти не знаеш как да се държиш с туземците. Усетят ли, че отстъпваме, веднага ще ни прережат гърлата. Има само един начин — да ги сплашим.

— Добре де! Разигравай си цирка — промърмори Девайн. Очевидно бе почнал да губи вяра в съдружника си.

Уестън се изкашля и отново кресна срещу стария хрос:

— Ние убива него. Показва какво може прави. Кой не слуша нас — бум! бам! — убива него като този. Вие прави какво ние казва, ние дава вас много хубави неща. Виж! Виж!

За ужасно притеснение на Рансъм, Уестън измъкна от джоба си гердан от шарени мъниста и започна да го подрусва пред лицата на стражата, като се въртеше бавно и повтаряше:

— Хубав, хубав! Виж! Виж!

Резултатът от това начинание се оказа далеч по-бурен, отколкото би предположил дори самият Уестън. Човешко ухо никога не бе чувало толкова гръмотевичен взрив от звуци — джафкане на хроси, писукане

на пфифлтриги и тътнещ рев на сорнове — като този, който раздра покая на това свещено място и отека от далечните планински стени. Даже из въздуха над главите им се раздаде едва доловимият звън на елдилски гласове. За своя чест Уестън пребледня, но не загуби кураж.

— Вие не реве срещу мен — викна той с всички сили. — Не мъчи прави мене страхува. Аз не страхува от вас.

— Прости на моя народ — изрече Ояrsa и дори неговият глас беше леко променен, — но никой не ревеше срещу теб. Само се смееха.

Ала Уестън не познаваше малакандрианското название на смеха; всъщност тази дума не му беше много ясна на който и да било език. Хапейки устни от унижение, Рансъм мислено се молеше експериментът с мънистата да е задоволил физика; уви, не познаваше Уестън. Последният забеляза, че шумът е стихнал. Знаеше, че следва желязното правило за укротяване на туземци: първо страх, после подкуп; а не беше човек, който се отчайва от един-два неуспеха. Когато отново започна да се върти като пумпал в забавен кадър, бършейки потта от челото си с лява ръка и старателно размахвайки гердана с дясната, дружният рев от гърлата на зрителите заглуши всичко, което се опитваше да каже; Рансъм обаче виждаше мърдащите му устни и не се съмняваше, че пак повтаря: „Хубав, хубав!“. Внезапно смехът стана още по-оглушителен. Изглежда, самата съдба се бе опълчила срещу Уестън. В неговия високо интелектуален мозък бяха почнали да се надигат смътни спомени за усилията, положени преди много години, за да развесели невръстната си племенница. Извил глава настрани, той прилякваше и подрипваше в някакво нескопосно подобие на танц; личеше, че здравата се е разпалил. Рансъм не го чуваше какво казва, но трябва да беше: „Гъди-гъди-гъди“.

Само дълбокото изтощение на великия физик прекрати неговия експеримент — най-успешният от този род, правен някога на Малакандра — а заедно с това и възторжената глъчка на публиката. Когато настана тишина, Рансъм чу Девайн да казва на английски:

— За Бога, Уестън, престани да се правиш на палячо. Не виждаш ли, че няма да стане?

— Да, май наистина не става — призна Уестън — и съм склонен да мисля, че са по-глупави, отколкото предполагахме. Какво ще речеш, дали да не опитам само още веднъж... или искаш ти да опиташ?

— О, по дяволите — изръмжа Девайн, после обърна гръб на своя съдружник, тръшна се на земята, извади табакерата си и запали цигара.

— Ще го дам на шамана — каза Уестън в краткото затишие, предизвикано от загадъчната постъпка на Девайн.

Преди някой да го спре, той прекрачи напред и се опита да надене мънистения гердан върху шията на престарелия хрос. Главата на хроса обаче се оказа прекалено голяма за тази операция и герданът само се намести на челото му като коронка, леко килната над едното око. Хросът леко размърда глава като куче, тормозено от мухи, тихичко изсумтя и продължи да спи.

Този път гласът на Ояrsa се обърна към Рансъм:

— Да не би събратята ти да са наранени в главите, Рансъм от Тулкандра? Или толкова се боят, че не могат да отговорят на въпросите?

— Според мен, Ояrsa — отвърна Рансъм, — те не вярват, че си тук. Освен това мислят, че всички тези хнау са като... като съвсем невръстни. Дебелият хшовек се мъчи да ги уплаши, а после да ги зарадва с подаръци.

Чувайки гласа му, двамата пленници рязко се завъртяха. Преди Уестън да заговори, Рансъм побърза да го прекъсне на английски:

— Слушай, Уестън. Това не е трик. Тук, в средата наистина има същество — ако се вгледаш внимателно, ще забележиш светлина или нещо подобно. И то е разумно поне колкото човек — изглежда, че живее безкрайно дълго. Престани да се държиш с него като с дете и отговаряй на въпросите. А ако искаш моя съвет, казвай само истината и недей да се перчиш.

— Е, поне им е стигнал умът колкото да те праметнат — изръмжа Уестън.

Но когато отново се обърна към спящия хрос — желанието да събуди предполагаемия шаман почваше да се превръща в мания — гласът му вече бе леко променен.

— Ние съжалява, че убил него — заяви Уестън, сочейки към Хиой. — Нямамо убива. Сорнове казал ние води човек, дава него твоя голяма глава. Той (енергичен жест към Рансъм) идва с нас. Той много крив човек, бяга, не прави като нас какво казва сорнове. И ние бяга, иска връща него при сорнове, нека той прави какво казва ние и какво казва сорнове, разбира? Той не дава. Бяга, бяга, бяга. Ние бяга след

него. Вижда голям черен, мисли той убива нас, ние убива него. Бум! Бам! Все заради крив човек. Той не бяга, той добър, ние не бяга след него, не убива голям черен, разбира? Ти взима крив човек — крив човек само неприятност — ти държи него, пуска нас. Той страхува от теб, ние не страхува. Слушай...

В този момент с непрестанния си рев срещу лицето на хроса Уестън най-сетне предизвика ефекта, за който се бореше толкова отдавна. Съществото отвори очи и с кротко объркване се вторачи насреща му. После, осъзнавайки постепенно цялата непристойност на своето поведение, бавно стана, поклони се почитателно на Ояrsa и закуцука надолу през тълпата, без да усеща гердана праметнат над дясното му ухо и око. Уестън остана да гледа след него със зяпнала уста, докато горските стъбла скриха отдалечаващата се фигура.

Най-сетне Ояrsa наруши тишината:

— Достатъчно се посмяхме, време е да чуем верните отговори на нашите въпроси. Нещо не е наред с главата ти, хнау от Тулкандра. В нея има прекалено много кръв. Тук ли е Фирикитекила?

— Тук съм, Ояrsa — отвърна един пфифлтриг.

— Имаш ли в резервоарите изстудена вода?

— Да, Ояrsa.

— Щом е тъй, отведете дебелия хнау в дома за гости и облейте главата му със студена вода. Много пъти и с много вода. После го доведете обратно. А аз в това време аз ще се погрижа за моите мъртви хроси.

Уестън не разбра какво точно казва гласът — всъщност все още се мъчеше да разбере откъде точно идва — но изпадна в ужас, когато изведнъж мощните ръце на хросите го сграбчиха и го помъкнаха нанякъде. Рансъм охотно би му подвикнал няколко утешителни думи, но Уестън крещеше толкова силно, че нямаше да го чуе. Сега смесваше малакандрианския с английски и последното, което чу Рансъм, бе изтъняващ писък:

— Плаща за това... Бум! Бам!... Рансъм, за Бога... Рансъм! Рансъм!

— А сега — каза Ояrsa, когато отново се възцари тишина, — нека се погрижим за моите мъртви хнау.

При тия думи десет хроси се подредиха около носилките. Вдигнаха глави като по сигнал (макар че Рансъм не забеляза нищо

подобно) и започнаха да пеят.

При запознанството с някое ново изкуство за всекиго идва момент, когато неизвестното досега сякаш леко приповдига крайчеца на завесата пред своята загадка и разкрива късче от необятните си възможности сред взрив от наслада, недостъпна за бъдещото, далеч по-пълно разбиране. За Рансъм бе настанал именно този миг в опознаването на малакандрианската песен. Най-напред той откри, че нейните ритми се градят върху кръв, различна от неговата, върху побуен сърдечен ритъм и по жарка телесна топлина. Чрез познанията си за тези същества и обичта си към тях, той започна, макар и отчасти, да чува с техния слух. Чувство за огромни маси, летящи с фантастични скорости, за танцуващи великани, за вечно утешавана и неутешима скръб, за нещо неизвестно и все пак познато отколе — всичко това се разбуди в него още от първите басови звуци на погребалната песен и накара духа му да се преклони, сякаш отпред се разтваряха райските порти.

— Нека си тръгне оттук — пееха те. — Нека си тръгне, нека се разтвори и вече да не е тяло. Пуснете го, оставете го, нежно пуснете като камък от пръсти над стихнало езеро. Нека пада, слиза, потъва. Мине ли повърхността, няма различия, няма слоеве във водата, що отстъпва надолу и все надолу; всичко е цяло и ненаранено в тази прегръдка. Нека пътува; вече не ще се завърне. Нека слиза; хнау се издига от него. Това е втори живот, ново начало. Отвори се, о, пъстър свят без тегло и без бряг. Ти си втори, по-хубав; този е пръв и безсилен. Някога световите бяха горещи отвътре и раждаха живот, но само бледи растения, мрачни растения. Виждаме днес как децата им раснат скрити от слънце, в кътчета тъмни. Сетне небето създаде други светове; катерачи, гори пъстрокози, нежни цветя. Първо бяха най-мрачните, сетне най-ярките. Първо рожбите на света, сетне слънчеви рожби.

Само толкова успя да си припомни и преведе по-късно. Когато песента свърши, Ояrsa каза:

— Нека разпръснем движенията, които бяха техни тела. Тъй Малелдил ще разпръсне световите, когато първите и безсилните се изтощят.

Той направи знак на един от пфифлтригите, който веднага стана и се приближи до телата. Продължавайки да пеят съвсем тихо, хросите се отдръпнаха на десетина крачки. Пфифлтригът докосна един по един

тримата мъртви с някакъв малък предмет, който изглеждаше направен от стъкло или кристал, после се оттегли с грамаден жабешки скок. Ослепителна светлина накара Рансъм да затвори очи и за част от секундата в лицето му лъхна мощен вятър. После отново настана покой и трите носилки вече бяха празни.

— Божичко! — подхвърли Девайн. — На Земята тоя номер цена няма да има. Изцяло решава проблемите на убиеца как да се отърве от трупа, а?

Но Рансъм мислеше за Хиой и не му отговори; а след малко вниманието на всички бе привлечено от завръщането на изтормозения Уестън и неговата стража.

20.

Хросът, който водеше тази процесия, беше крайно добросъвестно същество и веднага започна да обяснява с разтревожен глас:

— Дано да сме сторили добре, Ояrsa. Обаче не бяхме сигурни. Натопихме главата му в студена вода седем пъти, но на седмия път нещо падна. Помислихме, че е парче от нея, а то се оказа само покритие от кожата на някакво друго същество. После едни от нас рекоха, че със седем потапяния сме изпълнили твоята воля, други рекоха, че не сме. Накрая го натопихме още седем пъти. Дано не сме сбъркали. Когато го вадехме, съществото приказваше много, особено при вторите седем пъти, обаче нищо не разбрахме.

— Много добре сте сторили, Хну — каза Ояrsa. — Дръпнете се да го видя, защото сега ще разговарям с него.

Стражите се отдръпнаха настрани. Под живителното въздействие на студената вода обичайно бледото лице на Уестън се бе зачервило като презрял домати, а косата му — естествено, неподстригвана след кацането на Малакандра — полепваше по челото на дълги, провиснали кичури. За съжаление сред публиката нямаше познавачи на земната мимика, които да оценят по достойнство изражението му на храбрец, страдащ за велика кауза и готов не само безстрашно да понесе злото, но дори сам да го предизвика. В оправдание на поведението му би било почтено да споменем, че тази сутрин вече бе преживял ужасите на едно предполагаемо мъченичество и позора на четиринайсет принудителни студени душа. Девайн, който го познаваше добре, подвикна на английски:

— Кротувай, Уестън. Тия дяволи могат да цепят атома или нещо подобно. Внимавай какво говориш и недей пак да почваш пак с ония проклети тъпотии.

— Ха! — възкликна Уестън. — И ти ли се лепна за туземците?

— Тишина — изрече гласът на Ояrsa. — Ти, Дебели, още не си ми разказал нищо за себе си, затова аз ще ти разкажа. В твоя свят сте

постигнали голяма мъдрост за телата и чрез нея ти си успял да направиш кораб, който да прекоси небето; но за всичко друго умът ти е като на животно. Когато за пръв път дойде тук, аз те повиках без други намерения, освен да ти окажа почести. Мракът в твоя ум те изпълни със страх. Тъй като мислеше, че ти желая злото, тръгна като животно срещу животно и отвлече този Рансъм. Щеше да го дадеш на злото, от което се боеше. Днес, като го видя тук, пак би ми го дал, за да спасиш живота си, макар още да мислеше, че ще му сторя зло. Това ти е отношението към твоя народ. А какво замисляш на моя, вече знам. Засега уби малцина. Но идваш, за да избиеш всички. За теб няма значение дали едно същество е хнау или не. Отначало си мислех, че това е защото те вълнува само дали съществото има тяло като твоето; но Рансъм е такъв, а ти щеше да го убиеш също тъй безгрижно, както и някого от моите хнау. Не знаех, че Кривия е сторил толкова много зло във вашия свят и все още не го разбирам. Ако беше мой, щях да те лиша от тяло още сега. Не си мисли глупости; чрез моята ръка Малелдил върши и по-големи чудеса, а ако потрябва, мога да те унищожа даже пред прага на собствения ти свят. Но още не съм решил да го сторя. Твой ред е да говориш. Покажи ми дали в мисълта ти има нещо друго, освен страх, смърт и желание.

Уестън извърна глава към Рансъм

— Виждам, че си избрал тъкмо най-критичния миг в историята на човечеството, за да го предадеш — каза той, после се завъртя към гласа. — Аз знае ти убива нас. Аз не страхува. Други идва, прави това наш свят...

Но Девайн вече бе скочил на крака и го прекъсна с отчаян вик:

— Не, не, Ояrsa. Ти не слуша него. Той много глупав човек, той има сънища. Ние малки хора, иска само хубав слънчев кръв. Ти дава нас много слънчев кръв, ние връща небе, ти вече не вижда нас. Готово, разбира?

— Тишина — изрече Ояrsa.

Там, откъдето идваше гласът, светлината (ако изобщо можеше да се нарече светлина) трепна едва доловимо и Девайн рухна сгърчен на земята. Когато събра сили да седне, беше задъхан и пребледнял като платно.

— Продължавай — каза Ояrsa на Уестън.

— Аз не... аз не... — започна Уестън, после яростно изръмжа на английски: — Не мога да изразя на проклетия им език каквото искам да кажа.

— Говори на Рансъм, а той ще го преобърне в нашия език — каза Оярса.

Уестън прие предложението без колебание. Вярваше, че е настанал смъртният му час и твърдо бе решил да изрази онова — почти единственото извън собствената му наука — което имаше да каже. Той се изкашля, изпъчи се, без сам да усети и започна:

— За вас може да изглеждам като най-долен крадец, но аз нося върху плещите си съдбините на човешката раса. Вашият племенен живот с неговите каменни оръжия, жалки колиби, първобитни лодки и елементарна обществена структура не може да се мери с нашата цивилизация — с нашата наука, медицина и право, с нашите армии, нашата архитектура, нашата търговия и нашата транспортна система, която стремително премахва властта на времето и пространството. Нашето право да ви изместим е правото на висшето над низшето. Животът...

— Момент — намеси се Рансъм на английски. — Повече няма да запомня наведнъж.

После той се обърна към Оярса и започна да превежда, доколкото можеше. Задачата бе трудна, а резултатът — който сам той сметна за доста незадоволителен — изглеждаше приблизително така:

— Между нас, Оярса, се срещат хнау, които взимат от другите хнау храна... и още разни неща, когато никой не вижда. Той казва, че не е просто като тях. Казва, че иска да направи тъй, та нещата да станат съвсем различни за ония от нашия народ, които още не са родени. Казва, че при вас много хнау от един вид живеят заедно и че хросите имат копия, каквито сме употребявали много отдавна, че колибите ви са малки и кръгли, а лодките малки и леки като нашите стари лодки и имате само един да ви управлява. Той казва, че при нас е различно. Казва, че знаем много. В нашия свят се случва тялото на някое живо същество да отслабне или да усеща болки и той казва, че понякога знаем как да спрем това. Казва, че имаме много криви хора и ги убиваме или ги затваряме в колиби и че имаме хора, които решават какво да се прави, когато двама криви хнау се карат за колиби, за женски или за други неща. Казва, че имаме много начини хнау от една

област да убиват хнау от друга и някои от нас се учат как да го правят. Казва, че имаме много големи и здрави колиби от камъни и други неща — като пфифлтригите. Казва още, че разменяме много неща помежду си и можем да носим тежки товари много бързо и надалече. Заради всичко това той казва, че няма да е постъпка на крив хнау, ако нашият народ убие вашия.

Щом Рансъм замлъкна, Уестън незабавно продължи:

— Животът е по-велик от която и да било морална система; неговите права са абсолютни. Не чрез жалки племенни табути и книжни максими е водил непреклонния си поход от амебата към човека и от човека към цивилизацията.

— Той казва — започна Рансъм, — че живите същества са по-силни от въпроса дали една постъпка е крива или добра... не, не може да е това... той казва, че е по-добре да си крив, но жив, отколкото мъртъв... не... казва... казва... не мога да обясня на вашия език какво казва, Ояrsa. Но по-нататък казва, че единственото добро е да има много живи същества. Казва, че преди първите хора е имало много други същества и ония, които идват по-късно, са по-добри от предишните; но според него животните не се раждат от онова, което родителите разказват на своите малки за кривите и добрите постъпки. И казва, че тия животни не са имали милост.

— Той... — започна Уестън.

— Извинявай — прекъсна го Рансъм, — обаче забравих кой е този „той“.

— Животът, разбира се — отсече Уестън. — Той безмилостно е повалял препятствията, ликвидирал е всеки провал и днес в своята най-висша форма — цивилизования човек — и чрез мен като негов представител, неудържимо напират към онзи междупланетен скок, с който може би ще стане завинаги недосегаем за смъртта.

— Той казва — подхвана Рансъм, — че тези животни са се научили да вършат множество трудни неща; някой обаче не са могли и са мъртви, а другите животни не са ги съжалили. И казва, че сега най-доброто животно е онзи човек, който прави големи колиби, носи тежки товари и върши всичко друго, за което вече ти казах; той е един от тях и казва, че ако другите знаеха какво върши, щяха да бъдат доволни. Казва, че ако може да ви убие и да доведе нашите хора на Малакандра, те ще могат да живеят и след като нещо се случи с нашия свят. А

после, ако нещо се случи с Малакандра, ще идат да убият всички хнау в някой друг свят. После в друг — и тъй никога няма да умрат.

— Заради това негово право — каза Уестън, — или ако щете заради мощта на самия Живот, аз съм готов без колебание да забия човешкото знаме в почвата на Малакандра; за да напредваме стъпка по стъпка, измествайки където се наложи низшите форми на живот, да завоюваме планета подир планета, система подир система, докато нашето потомство — макар и надарено със странни телесни форми и невъобразима душевност — изпълни всяко обитаемо кътче във вселената.

— Той казва — преведе Рансъм, — че заради всичко това няма да е крива постъпка — или поне ще е възможна постъпка — ако избие всички ви и доведе нашия народ. Казва, че няма да изпитва жалост. Пак казва, че може би те ще успеят да се прехвърлят от свят на свят и да избиват всички по пътя си. Мисля, че сега говори за светове около други слънца. Той иска съществата, родени от нас, да бъдат на колкото се може повече места. Казва, че не знае какви същества ще бъдат.

— Аз може да падна — заяви Уестън. — Но докато съм жив и държа този ключ, не ще се съглася да затворя вратите на бъдещето пред своята раса. Онова, което се крие в бъдещето, отвъд нашия днешен кръгзор, надхвърля човешкото въображение; стига ми да знам, че това Отвъд съществува.

— Той казва — преведе Рансъм, — че не ще престане да се опитва, докато не го убие. И казва, че макар да не знае какво ще стане с родените от нас същества, много иска то да стане.

Уестън, който бе приключил своята реч, инстинктивно се огледа за стол. На Земята имаше навика да сяда под грохота на овациите. Тъй като стол липсваше — а не би си позволил да седне долу като Девайн — той скръсти ръце и хвърли горделив поглед наоколо.

— Добре, че те чух — каза Ояrsa. — Защото макар умът ти да е слаб, волята ти не е толкова крива, колкото мислех. Не за себе си искаш да сториш всичко това.

— Не — гордо отвърна Уестън на малакандриански. — Аз умира. Човек живее.

— И все пак знаеш, че за да заселят други светове, тези същества ще трябва да се променят и изобщо няма да приличат на теб.

— Да, да. Съвсем нови. Още никой не знае. Странни! Големи!

— Значи не телесната форма е това, което обичаш?

— Не. Аз не интересува каква тяхна форма.

— Това навежда на мисълта, че обичаш техния ум. Но не е така, иначе ти щеше да обичаш всеки хнау, където и да го срещнеш.

— Аз не интересува хнау. Интересува човек.

— Но ако не те интересува нито човешкият ум, който е като ума на всеки друг хнау — нали всички са сътворени от Малелдил — нито тялото, което ще се промени... ако не е нито едното, нито другото, то какво разбираш под думата „човек“?

Това трябваше да му бъде преведено. Когато разбра, Уестън отговори:

— Аз интересува човек... интересува наша раса... потомство на човек.

За думите раса и потомство му се наложи да потърси помощта на Рансъм.

— Странно! — каза Ояrsa. — Ти не обичаш никого от своята раса — нали щеше да ме оставиш да убия Рансъм. Не обичаш нито ума на расата си, нито тялото й. Всяко същество ще ти хареса, стига само да е потомък на твоя сегашен род. Струва ми се, че твоята обич не е към зрялото същество, а единствено към семето... защото нищо друго не ти остава.

— Кажи му — отвърна Уестън, когато успя да разбере това, — че не претендирам да съм наясно с метафизиката. Не съм дошъл да разнищвам логически проблеми. Ако не е способен да разбере — както явно и ти не разбираш — нещо тъй основно като дълга за вярност към човечеството, значи не ще мога да му го обясня.

Но Рансъм не се справи с превода на последните думи и Ояrsa продължи:

— Сега виждам как те е изкривил владетелят на безмълвния свят. Има закони, известни на всички хнау — жалост, честност, срам и така нататък — и между тях е обичта към своя род. Той те е научил да нарушаваш всички закони, освен този единствен, който не е от най-важните; а и него е изкривил, докато се превърне в безумие и така изкривен го е сложил да властва в ума ти като мъничък сляп Ояrsa. И сега можеш само да му се подчиняваш, макар че ако те запитаме защо това е закон, не ще можеш да обясниш, както не можеш да обясниш и

другите, по-важни закони, които нарушаваш заради него. Знаеш ли защо го е сторил?

— Аз мисли няма такъв личност... аз мъдър, нов човек... не вярва такива стари приказки.

— Ще ти кажа. Оставил ти е този единствен закон, тъй като изкривеният хнау може да стори повече зло, отколкото прекършеният. Тебе само е изкривил; но Тънкия е прекършил, понеже не му е оставил нищо, освен алчност. Сега той е като говорещо животно и в моя свят не би сторил повече зло от обикновено животно. Ако беше мой, щях да му отнема тялото, защото истинският хнау в него вече е мъртъв. Но ако ти беше мой, бих се опитал да те излекувам. Кажи ми, Дебели, защо дойде тук?

— Аз казал вече. Прави човек живее всичко време.

— Но нима мъдреците ви са толкова невежи, та да не знаят, че Малакандра е по-стара от вашия свят и се намира много по-близо до смъртта? Моите народи живеят само в хандрамитите; някога водата и топлината бяха повече, а ще стават все по-малко. Скоро, много скоро ще дойде краят на моя свят и народите ми ще се върнат при Малелдил.

— Аз знае всичко това. Сега само пръв опит. Скоро наш народ отива на друг свят.

— Но не знаеш ли, че всеки свят умира?

— Хора бяга от свят преди той умре — все напред и напред, разбира?

— А когато всички светове бъдат мъртви?

Уестън мълчеше. След малко Ояrsa проговори отново:

— Не се ли питаш защо моят народ, чийто свят е стар, не е дошъл отдавна да заеме вашия?

— Хо-хо! — възкликна Уестън. — Вие не знае как.

— Грещиш — каза Ояrsa. — Преди хиляди хилядолетия, когато на вашия свят още нямаше нищо живо, студената смърт падна над моята харандра. Тогава ме обзе дълбок смут, не толкова заради смъртта на моите хнау — Малелдил не ги създава дълголетни — колкото заради онова, което вложи в мислите им владетелят на твоя свят, защото тогава той още не беше окован. Искаше да ги направи такива, каквито сте сега — достатъчно мъдри, за да видят как приближава смъртта на целия им народ, но не толкова мъдри, че да я приемат. Скоро щяха да вземат криви решения. Те бяха способни да създават

небесни кораби. Чрез мен Малелдил ги възпря. Едни излекувах, други лиших от тела...

— И виж какво става! — прекъсна го Уестън. — Сега вие много малко... затворени в хандрамити... скоро всички умира.

— Да — каза Ояrsa, — но едно нещо захвърлихме в харандрата: страха. А заедно с него убийството и бунта. Даже най-слабият сред моите хнау не се бои от смъртта. Само Кривия, повелителят на вашия свят, прахосва и осквернява живота ви с бягство от онова, което накрая все пак ви настига. Ако бяхте верни на Малелдил, щяхте да имате покой.

Уестън цял се тресеше от сблъсъка между страстното желание да говори и ограниченото познаване на езика.

— Брътвежи! Малодушни брътвежи! — изкрещя той на английски; после се изпъна в цял ръст и добави на малакандриански: — Ти казва твой Малелдил оставя всички умира. Друг, Крив, той бори, скача, живее — няма дрън-дрън. Аз не интересува Малелдил. Харесва Крив — аз на негов страна.

— Нима не разбираш, че той не може и не желае... — започна Ояrsa, после прекъсна, сякаш бе размислил. — Но сега трябва да узная от Рансъм за вашия свят, а това ще трае чак до вечерта. Няма да убия никого, дори и Тънкия, защото не сте от моя свят. Утре ще си заминете със своя кораб.

Изведнъж Девайн пребледня и бързо заговори на английски:

— За Бога, Уестън, накарай го да разбере. Ние сме тук от месеци... сега Земята не е в противостояние. Кажи му, че не може да стане. По-добре да ни убие веднага.

— Колко ще трае пътуването ви до Тулкандра? — запита Ояrsa.

Използвайки Рансъм за преводач, Уестън обясни, че при сегашното положение на двете планети пътуването е почти невъзможно. Разстоянието бе нараснало с милиони километри. Ъгълът на маршрута им спрямо слънчевите лъчи щеше да бъде съвсем различен от онзи, на който се бе надявал. Дори ако по някаква нищожна случайност улучеха Земята, беше почти сигурно, че запасите им от кислород ще се изчерпят далеч преди да са пристигнали.

— Кажи му да ни убие още сега — добави той.

— Знам всичко това — каза Ояrsa. — И ако останете на моя свят, трябва да ви убия — не ще търпя подобни същества на Малакандра.

Знам, че шансът да достигнете своя свят е малък; но и малкият шанс е повече от нищо. Направете своя избор до утре по пладне. А сега ми кажи едно. Ако все пак пътуването успее, колко време ще ви отнеме най-много?

След дълги пресмятания Уестън отговори с треперещ глас, че ако не успеят за деветдесет дни, изобщо няма да стигнат, а и дотогава вече ще бъдат мъртви от задушаване.

— Деветдесет дни ще имате — каза Ояrsa. — Моите сорнове и пфифлтриги ще ви дадат въздух (ние също владеем това умение) и храна за деветдесет дни. Но ще направят още нещо с вашия кораб. Не желая той повече да се завръща в небето, след като докосне Тулкандра. Ти, Дебели, не беше тук, когато се погрижих за убитите от вас хроси; Тънкия ще ти разкаже. Малелдил ме е научил да върша това и отвъд времето и разстоянието. Преди небесният ви кораб да се издигне, моите сорнове ще направят така, че на деветдесетия ден да загуби тялото си, да се превърне в онова, което наричате нищо. Ако този ден го заvari в небето, смъртта ви и бездруго ще е решена; но не се бавете в кораба, щом докосне Тулкандра. А сега, деца мои, отведете тези двамата и вървете където желаете. Трябва да поговоря с Рансъм.

21.

През целия следобед Рансъм остана насаме с Ояrsa, за да отговаря на неговите въпроси. Тъй като не ми е разрешено да опиша този разговор, мога само да кажа, че гласът го приключи с думите:

— Ти ми разкри повече чудеса, отколкото знае цялото небе.

След това обсъдиха бъдещето на Рансъм. Беше му дадено пълното право на избор дали да остане на Малакандра или да предприеме отчаяното пътешествие към Земята. Рансъм дълго се колеба, но накрая реши да рискува заедно с Уестън и Девайн.

— Обичта към своя народ — рече той — може и да не е от най-важните закони, но ти сам каза, Ояrsa, че все пак е закон. Ако не мога да живея на Тулкандра, по-добре изобщо да не живея.

— Правилно избра — каза Ояrsa. — И ще ти кажа две неща. Моят народ ще прибере всички странни оръжия, но ти ще получиш едно от тях. А докато вашият кораб докосне въздуха на Тулкандра, елдилите от далечните небеса непрестанно ще бъдат наоколо, понякога и вътре в него. Те не ще позволят на другите двама да те убият.

Досега Рансъм изобщо не бе помислял, че убийството му може да се окаже една от първите мерки на Уестън и Девайн за икономия на кислород. Смаян от собствената си недосетливост, той благодари на Ояrsa за тези предпазни мерки. После великият елдил го отпрати със следните думи:

— Не си се провинил с нищо, Рансъм от Тулкандра, освен с мъничко боязливост. Затова пътешествието, което предприемаш, ще е твоя болка и може би изцеление — преди то да приключи, ще бъдеш или безумец, или храбрец. Но имам една повеля за теб: ако се доберете до Тулкандра, да държиш под око този Уестън и този Девайн. Те могат да сторят още много злини във вашия свят и извън него. От твоя разказ започвам да разбирам, че има елдили, които слизат във вашия въздух, в самата крепост на Кривия; светът ви не е затворен чак толкова плътно, колкото смятахме из тукашните небесни области. Дръж под око двамата изкривени. Бъди храбър. Бори се срещу тях. Ако изпаднеш в

беда, някои от нас ще ти помогнат. Малелдил ще ти ги покаже. Може дори пак да се срещнем, докато си още в това тяло; защото не без мъдрата помощ на Малелдил се срещнахме днес, та да узная толкова много за твоя свят. Струва ми се, че това е начало на много пътешествия между небесата и отделните светове — макар и не такива, на каквито се надяваше Дебелия. Чуй какво ми е разрешено да ти кажа. Сегашната година — но небесните години не приличат на вашите — отдавна е предречена като година на раздвижване и върховни промени, а обсадата на Тулкандра може би отива към края си. Назряват велики събития. Ако Малелдил не ми забрани, не ще стоя настрани от тях. А сега сбогом.

На следващия ден трите човешки същества трябваше да се проврат през гъста тълпа от представители на трите местни народа, за да започнат своето страховито пътешествие. Уестън изглеждаше блед и измъчен след цяла нощ безумно сложни изчисления, които биха съсипали всеки математик, дори и без допълнителното напрежение животът му да зависи от тях. Девайн беше бърлив, самонадеян и леко истеричен. През нощта всичките му представи за Малакандра бяха претърпели съществена промяна поради откритието, че „туземците“ имат алкохолни напитки, а той на свой ред се бе опитал да ги научи да пушат. Единствено пфифлтригите бяха оценили неговите уроци. Сега се утешаваше от махмурлука и перспективата за почти неминуема смърт, като досаждаше на Уестън. Двамата останаха неприятно изненадани, когато откриха, че оръжията са изнесени от кораба, но всичко друго беше според желанията им. Около един час след пладне Рансъм хвърли прощален поглед към сините води, пурпурните гори и далечните зелени стени на познатия хандрамит, седне последва двамата си спътници през люка. Преди да го затворят, Уестън обяви, че с цел икономия на въздуха занапред трябва да бъдат абсолютно неподвижни. По време на полета не биваше да допускат никакви излишни движения; даже разговорите щяха да бъдат забранени.

— Лично аз ще говоря само в краен случай — каза той.

— Е, поне една добра новина — не се стърпя Девайн.

После завинтиха болтовете.

Рансъм веднага се отправи към долната част на сферата, където засега беше най-нормалната каюта и легна върху онова, което по-късно щеше да се превърне в таван. С изненада видя през илюминатора, че

вече са се издигнали на километри. Хандрамитът едва се различаваше като тънка пурпурна нишка по розово-червеникавата повърхност на харандрата. Точно под кораба се сливаха два хандрамита. Нямаше съмнение, че единият е онзи, в който бе живял толкова време, а в другия се намираше Мелдилорн. От прекия път през оврага, по който го бе пренесъл Огрей, нямаше и следа.

С всяка минута пред очите му изникваха нови хандрамити — дълги прави линии, ту успоредни, ту пресичащи се или подредени в триъгълници. Пейзажът постепенно заприличваше на геометричен чертеж. Пущинакът между пурпурните черти изглеждаше съвършено гладък. Право отдолу вкаменените гори му придаваха розов оттенък; но на север и изток като необятни пространства с жълтеникав и тухлен цвят се появиха огромните пясъчни пустини, за които разказваха сорновете. На запад изникна грамадно синьозеленикаво петно с неправилна форма, очевидно хлътнало дълбоко под нивото на околната харандра. Рансът предположи, че това трябва да е гористата низина на пфифлтригите... или по-точно една от гористите низини, защото подобни петна вече се различаваха във всички посоки — някои от тях като едва забележими капки в пресечната точка между два хандрамита, други с гигантски размери. Изведнъж той ясно осъзна, че познанията му за Малакандра са нищожни, местни, провинциални. Все едно някой сорн да пропътува седемдесет милиона километра до Земята и накрая да се задоволи с областта между Уъртинг и Брайтън. Мина му през ума, че ако доживееше края на удивителното си пътешествие, щеше да има твърде малко за разказване: повърхностни сведения за езика, нещичко за пейзажа, недоразбрани подробности от областта на физиката — но къде беше статистиката, историята, къде беше изчерпателният обзор на другопланетните особености, какъвто би трябвало да донесе пътешественик като него? Тия хандрамити например. Гледани от височината на космическия кораб, те категорично оборваха първоначалното му впечатление, че са естествени долини. Бяха величави инженерни подвизи, за които не бе узнал нищо; и то извършени, ако можеше да вярва на разказите, още преди появата на човечеството... даже преди появата на живот върху Земята. Или всичко това бе само митология? Знаеше, че когато се завърне на Земята (ако изобщо се завърнеше), ще го възприема като митология, но спомените за срещата с Ояrsa все още бяха прекалено

ясни, за да си позволи сериозни съмнения. Даже му хрумна, че сама по себе си разликата между история и митология може да е напълно безсмислена извън пределите на Земята.

Мисълта го смути и той отново насочи вниманието си към пейзажа, който с всеки изминал миг губеше свойствата на пейзаж и се превръщаше в диаграма. Откъм изток в червеникавата охра на малакандрианския свят започваше да се връзва ново петно, много по-тъмно и по-широко от всички други — странно петно с дълги рога или ръкави от двете страни и вдлъбнатина между тях като хлътналата част на полумесец. То продължаваше да расте. Широките тъмни ръкави сякаш се протягаха да обгърнат цялата планета. Внезапно той зърна сред черната площ ярка светеща точка и осъзна, че това изобщо не е част от повърхността, а черното небе отвъд планетата. Гладката дъга беше ръбът на нейния диск. За пръв път от излитането насам го обзе страх. Бавно, но все пак забележимо, черните ръкави пълзяха все по-напред и по-напред около осветената повърхност, докато накрая се срещнаха. Сега пред него беше целият диск, обкръжен с черна рамка. Вече отдавна се чуваха тихите удари на метеорити; илюминаторът сякаш не беше точно под него, а се изместваше настрана. Макар и неимоверно олекнали, крайниците му бяха вдървени и изпитваше вълчи глад. Погледна часовника си. Беше стоял като омагьосан почти осем часа.

Мъчително се изтъртри до осветената страна на кораба и залитна назад, заслепен от величественото сияние. Пипнешком откри тъмните очила в старата си каюта, после се погрижи да утоли глада и жаждата — Уестън бе определил всекиму строги дажби от храна и вода. Отвори вратата на контролната кабина и надникна вътре. Спътниците му седяха с тревожно застинали лица пред нещо като метална маса; тя беше отрупана с изящни, леко вибриращи инструменти, изработени главно от кристал и фини проводници. Никой от двамата не му обърна внимание. От този момент до края на пътуването беше свободен да обикаля из целия кораб.

Когато се върна към сенчестата страна, светът, който бяха напуснали, висеше сред звездното небе и изглеждаше не по-едър от земната луна. Цветовете все още се различаваха — жълточервеникав диск със синьозелени петна и бели полярни шапки. Рансът зърна двете миниатюрни малакандриански луни — движението им се забелязваше

с просто око — и помисли, че те са сред хилядите неща, които не бе видял по време на своя престой. После заспа, събуди се и отново зърна диска, увиснал в небето. Сега беше по-малък от Луната. Цветовете бяха изчезнали, в сиянието му оставаше само блед, равномерен червеникав оттенък; пък и самото сияние не изглеждаше кой знае колко по-ярко от безбройните звезди наоколо. Това вече не беше Малакандра, а просто Марс.

Скоро животът му навлезе в старото всекидневие — сън, припичане на слънце и от време на време работа над бележките за бъдещия малакандриански речник. Знаеше, че едва ли има надежда да предаде на човечеството тия нови знания, че приключението им почти неминуемо ще завърши с никому неизвестна гибел сред дълбините на космоса. Но вече не можеше да нарича това пространство с думата „космос“. Все още изживяваше мигове на смразяващ страх; ала те ставаха все по-кратки и все по-бързо потъваха в чувството на преклонение, пред което собствената му участ изглеждаше съвсем незначителна. Не можеше да си представи, че пътуват като островче на живота сред мъртвата бездна. Усещаше точно обратното — че животът чака извън желязната им черупчица, готов да нахлуе всеки момент, и ако това ги убие, то ще е от прекомерна жизненост. Страстно се надяваше ако загинат, да загинат при разпадането на кораба, а не от задушаване. Да излезе навън, да се освободи, да се разтвори в океана на вечното пладнe — понякога тази участ му се струваше по-желана от връщането на Земята. И ако при първото пътуване през небесата бе усетил душевен подем, то сега го изпитваше десетократно, защото бе убеден, че бездната е пълна с живот в най-буквалния смисъл на думата.

С течение на времето вярата му в думите на Ояrsa за еддилите не отслабваше, а растеше. Не видя нито един от тях; ослепителното сияние около кораба правеше невъзможни ония тъй фини промени на светлината, които биха издали присъствието им. Но чуваше, или поне му се струваше, че чува как към звънтенето на метеоритния дъжд се примесват множество деликатни звуци или трептения, а често чувството за нечие безплътно присъствие в кораба ставаше неоспоримо. Тъкмо заради това собствената му участ изглеждаше незначителна. И той, и цялото човечество бяха дребни и мимолетни пред тази неизмерима пълнота. Мозъкът му просто нямаше сили да обхване мисълта за истинските жители на вселената, за триизмерната

безконечност на тяхната територия и неизброимите епохи на тяхното минало; ала в тия мигове сърцето му биеше по-уверено от когато и да било.

За щастие той достигна това състояние на духа преди да са започнали истинските преめждия. Откакто бяха напуснали Малакандра, термометърът неотклонно пълзеше нагоре; сега показанията му надхвърляха най-високата си точка от предишния полет. И продължаваха да растат. Светлината също се засилваше. Въпреки тъмните очила Рансъм непрекъснато стискаше клепачи и отваряше очи само за миг, колкото да извърши най-необходимите движения. Подозираше, че ако достигне Земята, зрението му ще бъде увредено завинаги. Но това не бе нищо в сравнение с мъките на горещината. Тримата будуваха по двацет и четири часа в денонощието, търпейки страданията на жаждата с подпухнали очи, почернели устни и олющени лица. Би било истинска лудост да увеличат оскъдните си водни дажби — лудост беше дори да хаят въздуха в спорове по въпроса.

Рансъм отлично разбираше какво става. Залагайки всичко на карта в борбата си за живот, Уестън бе дръзнал да навлезе далече отвъд земната орбита — там, където никога не бе стигал човек, а може би каквото и да било живо същество. Вероятно това бе неизбежно — не можеха да гонят отдалечаващата се Земя по ръба на нейния обиколен път. Трябваше да се помъчат да я пресрещнат... да пресекат... и това беше безумие! Но тези размисли почти не го вълнуваха; човек не можеше дълго да мисли за друго, освен за жаждата. Мислеше за вода; после за жаждата; после за мислите, породени от жаждата; после пак за вода. А термометърът продължаваше да се покачва. Стените на кораба пареха. Очевидно приближаваше криза. В следващите часове жегата трябваше да ги убие или да отслабне.

Тя отслабна. Настана миг, в който лежаха изтощени и разтреперани, а наоколо сякаш царуваше студ, макар че всъщност жегата в кораба все още надхвърляше и най-страшните земни горещини. Засега Уестън бе успял; беше ги подложил на най-високата температура, която теоретично може да издържи човек и тримата оцеляха. Но вече не бяха същите. От този момент нататък Уестън спеше крайно рядко, дори и в свободното си време; след около час неспокойна дрямка той неизменно се връщаше към своите карти и

безкрайните, почти безнадеждни изчисления. Отстрани личеше как се бори с отчаянието — как отново и отново приковава изплашения си мозък към цифрите. Вече не поглеждаше другите двама. Даже сякаш бе занемарил контролната кабина. Девайн бродеше като сомнамбул. Рансъм прекарваше все по-голяма част от времето си в тъмната половина и с часове лежеше там, без да мисли за нищо. Макар да бяха отминали първата голяма опасност, вече никой не се надяваше пътешествието да завърши с успех. От петдесет дни мълчаха в своята стоманена черупка, а въздухът ставаше все по-задушен.

Уестън дотолкова не бе на себе си, че дори позволи на Рансъм да вземе участие в навигацията. Предимно със знаци, но и с няколко тихо прошепнати думи му обясни всичко необходимо за този етап от полета. Очевидно се носеха към родната планета — но с твърде слаба надежда да я достигнат навреме — под напора на някакъв космически „попътен вятър“. Няколко прости правила позволиха на Рансъм да задържа винаги в центъра на илюминатора звездата, която му посочи Уестън, но докато дежуреше, винаги беше готов с лявата си ръка да позвъни в каютата на физика.

Тази звезда не беше Земята. Дните — чисто теоретичните „дни“, имащи тъй отчаяно практическо значение за тримата пътници — бяха достигнали петдесет и осем, когато Уестън промени курса и в центъра се появи ново светило. На шейсетия ден пролича, че е планета. На шейсет и шестия беше като планета, гледана през бинокъл. На седемдесетия Рансъм си каза, че никога не е виждал подобно нещо — ослепителен диск, прекалено едър за планета и прекалено дребен, за да е Луната. Откакто взимаше участие в навигацията, небесното настроение го бе напуснало. В гърдите му се събуждаше дива, животинска жажда за живот, примесена с носталгичен копнеж по чистия въздух, гледките и ароматите на Земята — копнеж за трева, месо, бира, чай и човешки гласове. В началото най-трудно му беше да се бори с дрямката по време на дежурство; сега, макар въздухът да бе застоял, трескавата възбуда го държеше непрестанно нащрек. Често в края на смяната откриваше, че дясната му ръка е подута и изтръпнала; часове наред без да усеща я бе притискал в контролното табло, сякаш този нищожен напор можеше да тласне кораба още по-бързо.

Оставаха им двацет дни. Деветнайсет... осемнайсет... белият земен диск вече беше голям колкото монета и му се стори, че различава

Австралия и югоизточния край на Азия. Час подир час бавното въртене преместваше очертаванията на континенти през диска, ала самият диск отказваше да расте. „Давай! Давай!“ — мърмореше Рансъм на кораба. Десет дни — дискът беше колкото Луната и сияеше толкова ярко, че не можеха да го гледат. Въздухът в тясното им кълбо беше непоносимо задушен, ала Рансъм и Девайн рискуваха да си прошепнат по някоя дума, докато се сменяха на дежурство.

— Ще успеем — казваха те. — Сега вече ще успеем.

Докато сменяше Девайн на осемдесет и седмия ден, Рансъм си помисли, че със Земята нещо не е наред. Още преди края на дежурството подозрението му се превърна в увереност. Тя вече не беше истински кръг, а леко се издуваше от едната страна; имаше почти крушовидна форма. Когато пристигна на смяна, Уестън хвърли поглед към илюминатора, яростно позвъни на Девайн, блъсна Рансъм настрани и зае навигаторското кресло. Лицето му бе пребледняло като платно. Зае се да прави нещо с приборите, но когато Девайн влезе в кабината, той вдигна глава и отчаяно сви рамене. После захлупи лице в шепите си върху таблото.

Рансъм и Девайн се спогледаха. Измъкнаха Уестън от креслото — той ридаеше като дете — и Девайн зае неговото място. Най-сетне Рансъм разбра загадката на изпъкналата Земя. Онова, което изглеждаше като издутина върху нейния диск, почваше все по-ясно да се очертава като втори, почти също тъй едър диск. Той покриваше повече от половината Земя. Беше Луната — между тях и Земята, следователно с триста и осемдесет хиляди километра по-близо. Рансъм не знаеше какво означава това за кораба. Девайн очевидно знаеше и никога не бе изглеждал тъй достоен за възхищение. Лицето му бе пребледняло като на Уестън, ала очите му бяха бистри и неестествено ярки; приведе се над таблото като животно готово за скок и започна да си подсвирква през зъби.

Няколко часа по-късно Рансъм разбра какво става. Сега лунният диск беше по-голям от Земята, а постепенно забеляза, че и двата диска се смаляват. Корабът вече не летеше нито към Земята, нито към Луната; намираше се по-далече от тях, отколкото преди половин час и тъкмо това целеше трескавата дейност на Девайн. Работата не беше само там, че Луната преграждаше пътя им към Земята; изглежда, по някаква причина — вероятно свързана с гравитацията — беше опасно

да минават прекалено близо до Луната и сега Девайн отклоняваше кораба към космоса. Пред самото пристанище бяха принудени да се върнат в открито море. Рансъм погледна хронометъра. Беше утрото на осемдесет и осмия ден. Оставаха им само два дни, за да достигнат Земята, а те се отдалечаваха от нея.

— Предполагам, че това е краят — прошепна той.

— Така изглежда — прошепна Девайн, без да надига глава.

Уестън най-сетне се окопити и застана до Девайн. Рансъм нямаше какво да прави. Сега беше уверен, че скоро ще умрат. След като го разбра, страданията на напрежението секнаха изведнъж. Смъртта — независимо дали щеше да дойде сега или след трийсет години на Земята — надигна глава и властно настоя за внимание. Човек винаги желае да извърши някои последни приготовления. Рансъм напусна контролната кабина и се върна в една от слънчевите каюти при покоя на нетрепващата светлина, топлината, безмълвието и острите сенки. В момента най-малко би могъл да мисли за сън. Но навярно застоялият въздух го замая. Той заспа.

Събуди се сред почти пълен мрак от някакъв силен, монотонен шум, който отначало не успя да разпознае. Напомняше му за нещо — нещо, чувано сякаш в предишен живот. Равномерният барабанящ звук се раздаваше някъде над него. Внезапно сърцето му трепна до болка.

— О, Господи — изхълца той. — О, Господи! Това е дъжд.

Намираше се на Земята. Въздухът наоколо беше тежък и застоял, но от мъчителното чувство на задух нямаше и следа. Рансъм осъзна, че все още е в космическия кораб. Изплашени от „разпадането“, другите двама бяха напуснали кораба още в момента на кацането, изоставяйки — типично за тях — своя спътник на произвола на съдбата. Не беше лесно да открие пътя навън сред мрака и под смазващия товар на земната гравитация. Ала все пак успя. Намери люка и запълзя по външната повърхност на кълбото, гълтайки въздуха с пълни гърди; подхлъзна се в калта, благослови нейния мирис и накрая изправи на крака непривичната тежест на своето тяло. Стоеше сред непрогледна нощ и пороен дъжд. Попиваше влагата с всяка пора на тялото си; с целия копнеж на сърцето си прегръщаше дъха на поле — част от родната му планета, където растеше трева, където пасяха крави, където скоро щеше да стигне до ограда и порта.

Крачеше от около половин час, когато ярък проблясък изотзад и кратък порив на вятъра му съобщиха, че корабът вече не съществува. Прие това почти безразлично. Беше зърнал отпред неясни светлини, човешки светлини. Озова се на пътека, после на път, после на селска улица. Отпред сияеше отворена врата. Отвътре долитаха гласове, говореха на английски. Усети познати миризми. Влезе и без да обръща внимание на всеобщата изненада, пристъпи към бара.

— Една бира, моля — каза Рансъм.

22.

Ако се водех от чисто литературни съображения, моят разказ би трябвало да завърши тук, но вече е време да сваля маската и да запозная читателя с истинската и чисто практична цел, заради която бе написана тази книга. Същевременно той ще узнае как изобщо стана възможно създаването ѝ.

Доктор Рансъм — а сега вече би трябвало да е ясно, че това не е истинското му име — скоро се отказа от своята идея за малакандриански речник и въобще от идеята да разкаже на света за приключението си. Няколко месеца боледува, а когато се възстанови, обзеха го дълбоки съмнения дали онова, което си спомня, е станало в действителност. То твърде силно напомняше болезнена халюцинация, а както и сам разбираше, повечето му предполагаеми приключения можеха да се обяснят по психоаналитичен път. Не беше особено привързан към тази версия, тъй като отдавна бе забелязал, че голям брой „реални“ обекти от флората и фауната на собствения ни свят могат да бъдат обяснени по същия начин, щом веднъж човек приеме хипотезата, че са илюзии. Но усещаше, че ако той сам се съмнява наполовина в своята история, другите ще я отхвърлят напълно. Реши да си държи езика зад зъбите и с това всичко щеше да свърши, ако не беше едно твърде любопитно съвпадение.

Тук идва мой ред да навляза в тази история. Познавах повърхностно доктор Рансъм от няколко години и си кореспондирах с него по литературни и филологически въпроси, макар че рядко се срещахме. Следователно бе напълно в реда на нещата преди няколко месеца да му напиша едно писмо, от което ще цитирам най-важната част. Тя гласеше:

„В момента се занимавам с платонистите от дванайсети век и между другото открих, че пишат на адски труден латински. В съчиненията на един от тях, Бернардус

Силвестрис, срещнах дума, за която много бих искал да узная твоето мнение — думата Oyarses. Тя се използва в описанието на пътуване през небесата и изглежда, че Oyarses е «разумът» или духът-покровител на небесна сфера, тоест, казано по-просто — на планета. Попитах К. Дж. и той смята, че би трябвало да е Ousiarches. Разбира се, това звучи смислено, но някак не ме задоволява. Срещал ли си случайно дума като Oyarses и би ли ми подхвърлил идея от кой език може да произлиза?“

Прекият резултат от това писмо бе поканата да гостувам през почивния ден на доктор Рансъм. Той ми разказа цялата си история и оттогава двамата почти непрестанно работим над загадката. В ръцете ни попаднаха множество факти, които засега нямам намерение да публикувам; факти за планетите като цяло и за Марс в частност, факти за средновековните платонисти и (не на последно място) факти за професора, когото наричам с измисленото име Уестън. Разбира се, бихме могли да предложим на цивилизования свят систематичен обзор на тези факти — това обаче почти със сигурност ще предизвика всеобщо недоверие и съдебен процес от страна на „Уестън“. Същевременно и двамата чувстваме, че не бива да мълчим. Всеки нов ден засилва нашата вяра: марсианският oyarses е бил прав в твърдението, че настоящата „небесна година“ ще бъде преломна, че дългата изолация на нашата планета отива към края си и че предстоят велики дела. Открихме основания да смятаме, че средновековните платонисти са живели през сегашната небесна година — всъщност тя трябва да е започнала през дванайсети век от нашата ера — и че споменаването на името Оярса (латинизирано като oyarses) в трудовете на Бернардус Силвестрис не е случайно. Разполагаме също така с доказателства — растящи ден след ден — че „Уестън“, или силата, стояща зад „Уестън“, ще играе много важна роля в събитията през следващите няколко века и ако не се намесим, тази роля ще бъде пагубна. Не смятаме, че става дума за нашествие към Марс — нашият призив не е просто „Долу ръцете от Малакандра“. Опасностите, които ни заплашват, не са само планетни, а космически или поне в рамките

на слънчевата система; и не са временни, а вечни. Засега ще е неразумно да казвам повече.

Доктор Рансъм разбра пръв, че нашият единствен шанс е да публикуваме всичко под формата на фантазия, която определено няма да се приеме като факт. Той дори смяташе — надценявайки твърде силно скромните ми литературни способности — че така ще имаме допълнителното предимство да излезем пред широката публика и в много случаи да достигнем до хората преди „Уестън“. На моето възражение, че ако бъде прието като фантазия, това ще е равносилно на „измислица“, той отвърна, че в разказа ще са вплетени достатъчно доказателства за неколцината читатели — шепата читатели, би трябвало да кажа — готови още сега да навлязат по-надълбоко.

— А те — каза той — лесно ще открият теб или мен и още по-лесно ще разберат кой е „Уестън“. Така или иначе, засега се нуждаем не толкова от вярващи, колкото от хора, запознати с определени идеи. Ако успеем да пренасочим поне един процент от читателите от идеята за Космос към идеята за Небеса, това ще е добро начало.

И двамата обаче не предвиждахме бързия развой на събитията, поради които книгата ще остарее още преди да бъде публикувана. Тези събития вече направиха тъй, че тя да е само пролог към истинския ни разказ. Колкото до следващите етапи на приключението... е, още преди Киплинг великият Аристотел е казал: „Това е друга история“.

ПОСЛЕПИС

(из писмо до автора от прототипа на „доктор Рансъм“)

... Мисля, че си прав и с две-три поправки (отбелязани с червено) ръкописът става за издаване. Не отричам, че съм разочарован, но от друга страна всеки опит да се разкаже подобна история неминуемо ще разочарова човека, който наистина е бил там. Не намеквам за безмилостния начин, по който си отрязал цялата филологическа част, макар че в сегашния вид предлагаме на читателя чиста карикатура на малакандрианския език. Имам предвид нещо по-сложно — нещо, което сам не съм в състояние да изразя. Как би могъл човек „да предаде“ малакандрианските аромати? Нищо не се завръща по-ясно в сънищата ми... особено ароматът на пурпурните гори в ранно утро, където самото споменаване за „гори“ и „ранно утро“ е подвеждащо, защото те кара да мислиш за пръст, мъх, паяжини и аромати от нашата планета, а аз мисля за нещо съвсем различно. По-„ароматно“... да, но не е топло, пищно или екзотично, както подсказва тази дума. Нещо ароматно, пикантно и все пак съвсем хладно, съвсем разрежено, трепкащо дълбоко навътре в носа — нещо, вършещо с чувството ни за обоняние същото, което вършат със слуха острите, високи ноти на цигулката. И заедно с това винаги чувам звука на песен — мощна, глуха, леко виеща мелодия на огромни гърла, по-дълбока от гласа на Шаляпин, „топла и тъмна мелодия“. Спомня ли си за тази песен, винаги ме обзема носталгия по моята долина в Малакандра; ала Бог ми е свидетел, че когато я чувах там, копнеех за Земята.

Разбира се, имаш право; щом ще го публикуваме като измислица, просто трябва да пресоваш онова време от престоя ми в селото, през което „нищо не се случва“. Но ми е мъчно. Тия спокойни седмици на безгрижен живот сред хросите — те са за мене главното, което се случи. Аз ги познавам, Люис; точно това не можеш да вмъкнеш в обикновена измислица. Например, тъй като на поход винаги си нося термометър (с него съм излекувал мнозина от въображаеми болести), знам, че нормалната температура на хроса е 39.4 градуса по Целзий. Знам — макар да не помня откъде го научих — че те живеят около 80 марсиански години, равни на 160 земни; че се женят на около 20 години (40 наши); че изпращанията им, наподобяващи конските, не са противни нито за тях, нито за мене и се използват в земеделието; че не мигат и не се просълзяват; че могат (според твоя израз) „да направят главата“, но не и да се напият в някоя празнична вечер — каквито имат много. Но какво мога да сторя с тези късчета информация? Просто ги извличам чрез анализ от цялостния жив спомен, който не може да се изрази с думи, а никой на този свят не ще е способен да изгради верния образ от подобни парченца. Например, мога ли да обясня дори на теб откъде знам с абсолютна увереност защо малакандрианците не държат домашни любимци и по принцип не се отнасят към своите „низши животни“ както ние към нашите? Естествено, те самите никога не биха могли да ми го кажат. Човек разбира едва когато види и трите вида на едно място. Всеки от тях е за другите едновременно и като човек, и като животно, според нашите разбирания за тези две думи. Те могат да разговарят, да си сътрудничат, имат една и съща етика; в това отношение сорнът и хросът се срещат като човек с човек. Ала всеки от тях открива, че другият е различен, забавен, привлекателен — както нас ни привличат животните. Някакъв наш незадоволен инстинкт, заради който се отнасяме спрямо неразумните същества почти като към разумни, е истински

удовлетворен на Малакандра. Там не се нуждаят от домашни любимци.

Между другото, като стана дума за видове, съжалявам, че литературните изисквания наложиха такова опростяване на биологията. Създавам ли впечатлението, че всеки от трите вида е свършено еднороден? Ако е така, подвел съм те. Да вземем например хросите; моите приятели бяха черни хроси, но има също така сребристи хроси, а в някои западни хандрамити се срещат големите качулати хроси — три метра високи, по-скоро танцьори, отколкото певци и трябва да кажа, че след човека са най-благородните същества, които съм виждал. Само мъжките имат качулки. В Мелдилорн видях и чисто бял хрос, но какъвто съм заваян, не се сетих да питам дали е отделен подвид, или просто изключение като нашите албиноси. При сорновете също така има поне още един вид освен онзи, който съм виждал — сороборн или червен пустинен сорн, който живее из песъчливите северни области. Разправят, че били големи симпатяги.

Съгласен съм, жалко е, че не видях как живеят пфифлтригите. Знам доста и сигурно мога да съчиня епизод с посещение при тях, но не мисля, че трябва да вмъкваме чиста измислица. „Вярно по принцип“ звучи много добре на Земята, но не виждам как бих го обяснил пред Ояrsa, а имам силното подозрение (виж предишното ми писмо), че с него тепърва ще се срещам. Пък и откъде накъде нашите „читатели“ (ти май знаеш адски много за тях!), след като категорично не искат да чуят за езика, изведнъж ще се залетят да питат за пфифлтригите? Но ако успееш да го вмъкнеш някъде, не би навредило да поясниш, че те са яйценосни, при тях царува матриархат и живеят доста по-кратко от другите два вида. Свършено е ясно, че дълбоките низини, където обитават, са дъната на някогашните малакандриански океани. Хроси, които са ги посещавали, описват как се слиза надолу по пясъка към дълбоки гори, „а горе остават костени камъни (вкаменелости) от древни плувци из вълните“. Без

съмнение това са тъмните петна по марсианския диск, забелязани от земните астрономи. И покрай това се сещам — „картите“ на Марс, с които се консултирах след завръщането, толкова не съвпадат една с друга, че изоставих опитите да открия моя хандрамит. Ако искаш да си опиташ късмета, условията са следните: „канал“ с приблизително направление североизток-югозапад, който пресича друг „канал“ с направление север-юг най-много на трийсет километра от екватора. Но астрономите силно се различават в своите виждания.

А сега за твоя най-смущаващ въпрос: „Дали в описанието си на елдилите Огрей не обърква двете идеи — за по-фино тяло и за по-висше същество?“. Не. Объркването е изцяло твое. Той каза две неща: че по тяло елдилите са различни от планетните същества и че имат по-висш разум. нито той, нито който и да било на Малакандра не допуска грешката да обърка едното с другото или да ги обвърже. Всъщност, склонен съм да предполагам, че има и неразумни същества с тела от елдилски тип (сещаш ли се за Чосър и неговите „въздушни твари“?).

Питам се дали е разумно да не споменаващ проблема с говора на елдилите. Съгласен съм, че вмъкването му би нарушило разказа за съдилището в Мелдилорн, но сигурно много читатели ще се сетят да попитат как тъй говорят елдилите, щом очевидно не дишат. Вярно, ще се наложи да признаем, че не ни е известно, но не трябва ли да кажем на читателя поне това? Подхвърлих на Дж. — единственият тукашен учен, комуто имам доверие — твоята теория, че може да имат инструменти, или дори органи, чрез които въздействат върху околния въздух и непряко създават звуци, обаче той не беше очарован. Смята за по-вероятно да въздействат направо върху ухото на онзи, с когото „говорят“. Звучи доста сложно... разбира се, не бива да забравяме, че всъщност не знаем нито формата, нито размера на елдилите, нито поне най-общите им взаимоотношения с пространството (нашето

пространство). Като задълбае малко, човек почва да проумява, че не знаем почти нищо за тях. И аз като теб все се мъча да изясня тяхната връзка със съществата от земните предания — богове, ангели, феи. Но не разполагаме с данни. Когато се опитах да дам на Ояrsa някаква представа за нашите християнски ангели, той явно ги сметна за различни от себе си в някакво отношение. Но дали искаше да каже, че са отделен вид, или че са специална военна каста (след като нашата бедна стара Земя май ще се превръща във вселенско бойно поле) — това не знам.

Защо трябва да съкратиш описанието ми как металният капак се заклеци точно преди кацането на Малакандра? Без него разказът ти за страданията ни от прекалената светлина по обратния път предизвиква логичния въпрос: „Защо не са дръпнали капациите?“. Не вярвам в твоята теория, че „читателят никога не забелязва подобни неща“. Аз бих забелязал, сигурен съм.

Има две сцени, които бих желал да опиша в книгата; впрочем няма значение, те са изписани в мен самия. Щом затворя очи, пред мен винаги е едната или другата.

В едната виждам малакандрианското небе на разсъмване; то е бледосиньо, толкова бледо, че сега, когато отново привикнах със земния небосвод, бих го нарекъл почти бяло. Върху неговия фон короните на гигантските треви — „дърветата“, както ги наричаш — изглеждат черни, но в далечината, отвъд километри ослепително синя вода, отсрещните гори са акварелно пурпурни. Около мен сенките по бледата ниска растителност са като сенки върху сняг. Пред мен крачат фигури — грамадни, но стройни, черни и изящни; огромните обли глави върху източени, гъвкави тела им придават прилика с черни лалета. Те слизат с песен към езерния бряг. Мелодията изпълва с трепет цялата гора, макар да е толкова тиха, че едва я чувам — напомня приглушена мелодия на орган. Някои се качват на лодките, но повечето остават. Всичко става бавно; това не е обикновено потегляне, а церемония. Или по-точно

погребение на хроси. Тези тримата с прошарени муцуни, на които другите помагат да заемат местата си, отиват в Мелдилорн, за да умрат. Защото в този свят, ако не се броят неколцината погубени от хнакра, никой не умира преди срока. Всички живеят докрай колкото е отредено на техния род и смъртта при тях е също тъй предсказуема, както раждането при нас. Цялото село знаеше, че тези трима ще умрат тази година, този месец; не беше трудно дори да се познае, че ще умрат тази седмица. А сега те отиват да получат последно напътствие от Ояrsa, да умрат и да бъдат „лишени от тяло“. Мъртвите тела ще съществуват само броени минути — на Малакандра няма ковчези, гробари, гробища и катафалки. Долината е строго тържествена, ала не виждам признаци на скръб. Те не се съмняват в безсмъртието и приятелите от едно поколение не се разделят. Напускаш света както си дошъл в него — с „другите от твоята година“. Нито страх има преди смъртта, нито тлен подир нея.

Другата сцена е нощна. Виждам как двамата с Хиой се къпем в топлото езеро. Той се смее на моето тромаво плуване; привикнал с един по-тежък свят, аз просто не мога да се потопя във водата, за да гребя както трябва. И тогава виждам нощното небе. В по-голямата си част то е като нашето, макар че дълбините са по-черни и звездите по-ярки; но на запад става нещо, което не бих могъл да ти обрисувам напълно с никакво земно сравнение. Представи си Млечния път увеличен — Млечния път, гледан в най-ясна нощ през най-големия телескоп. А после си го представи не да пресича зенита, а да изгрява като съзвездие иззад планинските върхове — ослепителна огърлица от светлинки, ярки като планети, бавно се вдига нагоре, додето изпълва една пета от небосвода и сега между нея и хоризонта има ивица чернота. Светлините са толкова бляскави, че заслепяват, но това е само началото. Предстои още нещо. По харандрата плъзва сияние като от лунен изгрев.

— Ахихра! — провиква се Хиой и от околния мрак му отвръщат лаещи гласове.

Ето че истинският повелител на нощта изгрява и бавно поема нагоре през тази странна западна галактика, затъмнявайки светлините ѝ със своя блясък. Аз извърщам очи, защото малкият диск е далеч по-ярък от Луната в най-пищното ѝ великолепие. Целият хандрамит се къпе в безцветна светлина; мога да преброя горските стъбла по отсрещния бряг на езерото; виждам, че ноктите ми са нацърбени и мръсни. И сега се досещам какво съм видял — Юпитер изгрява иззад астероидите, със седемдесет милиона километра по-близо, отколкото са го виждали някога земни очи. Но малакандрианците биха казали „вътре в астероидите“, защото имат странния навик понякога да преобръщат слънчевата система наопаки. Те наричат астероидите „танцьори пред прага на Великите светове“. Великите светове са планетите, разположени според нас „отвъд“ или „извън“ астероидите. Глундандра (Юпитер) е най-голям сред тях и в малакандрианската философия има някакво значение, което не мога да проумея. Той е „центърът“, „великият Мелдилорн“, „тронът“ и „празникът“. разбира се, те добре знаят, че там не може да има живот, поне от планетен тип; и в никакъв случай не биха си позволили езическата идея да свържат Малелдил с определен дом. Но някой или нещо от изключителна важност се свързва с Юпитер; както обикновено — „Сероните трябва да знаят“. Но те никога не ми казват. Може би най-добрият коментар е от онзи автор, за когото ти споменах: „Защото както мъдро е казал великият Африканус, че никога не е бил по-малко сам, отколкото в самотата, така и в нашата философия нито една част от този вселенски ред не е по-малко самотна от онази, която невежите смятат за най-самотна, тъй като оттеглянето на хора и зверове не означава друго, освен по-чести срещи с по-съвършени създания.“

Повече за това — когато пристигнеш. Мъча се да изчета всяка древна книга на тази тема, за която дочуя.

След като „Уестън“ затвори вратата, пътят към планетите минава през миналото. Ако ще има нови космически пътешествия, те трябва да бъдат и пътешествия във времето!...

Източник: <http://sfbg.us>

Издание:

ОТВЪД БЕЗМЪЛВНАТА ПЛАНЕТА. 1998. Изд. Хемус, София. Роман. Превод от английски: Любомир НИКОЛОВ [Out of the Silent Planet, by C. S. LEWIS (1938)]. Художник: Веселин ЦАКОВ. Печат: Абагар, Велико Търново. Формат: 20 см. Страници: 200. Офс. изд. Тираж: 3 000 бр. Цена: 2800.00 лв. ISBN: 954-428-160-6.

Съдържа също: Невероятното също е реалност (разговор между писателите К. С. Луис, Кингсли Еймис и Брайън Олдис) — с.185–195 и „Луис ще се чете винаги“ — интервю с Димитрий Шишкин — с.197–198.

С портрет на автора.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.